

# ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ

## Δώρο σε τραπεζίτες και βιομήχανους

**Ο**ταν κέρδισε το ΠΑΣΟΚ τις εκλογές η εκτίμησή μας ήταν ότι πολύ γρήγορα θα αθετούσε τις υποσχέσεις του σε εργαζόμενους και άνεργους. Υποστηρίζαμε ότι, παρά τις οποιοσδήποτε προθέσεις και εξαγγελίες του, θα αναγκαζόταν να ακολουθήσει πολύ γρήγορα τα χνάρια του Γκονζάλες στην Ισπανία και του Μιτερράν στη Γαλλία. Οτι μια κυβέρνηση που αποφεύγει να συγκρουστεί με ΣΕΒ και τραπεζίτες πολύ γρήγορα θα κατέληγε όχι στη μέση του δρόμου, όπως πιθανόν έλπιζε το ΠΑΣΟΚ, αλλά να ευθυγραμμίζεται πλήρως με τις πιέσεις και τα πλάνα τους.

Ακόμα όμως και για όσους από τους εργαζόμενους ήταν διατεθειμένοι να δώσουν στη νέα κυβέρνηση μια περίοδο χάριτος, ο νέος προϋπολογισμός και μαζί του το νέο φορολογικό νομοσχέδιο λειτούργησε σαν σοκ. Παρά τις οποιοσδήποτε δικαιολογίες περί τεράστιων κρατικών ελλειμμάτων που δεν αφήνουν περιθώρια για μια άλλη πολιτική, οι επιλογές της κυβέρνησης γεννάνε πολλά ερωτηματικά: Υπήρχε δυνατότητα για μια διαφορετική οικονομική πολιτική που να βάζει στο επίκεντρο τις ανάγκες των εργαζόμενων και όχι των τραπεζιτών; Πόσο αναπτυξιακός είναι αυτός ο προϋπολογισμός και πόσο προσωρινές είναι οι θυσίες που ζητάει και

το ΠΑΣΟΚ από τις δεκάδες χιλιάδες απολυμένους αλλά και από αυτούς που ακόμα έχουν δουλειά;

### **Ο προϋπολογισμός**

**Τ**ο πρώτο που χρειάζεται να ξεκαθαρίσει είναι το ποιος βγαίνει κερδισμένος από τον προϋπολογισμό του '94. Κι εδώ η απάντηση είναι σαφής: Οι τραπεζίτες και οι βιομήχανοι πρέπει να αισθάνονται πάρα πολύ ευχαριστημένοι.

Το 55%-60% του φετινού προϋπολογισμού πηγαίνει σε τόκους και χρεωλύσια για δάνεια που ξεπληρώνει το κράτος σε τράπεζες. Ποια είναι η αιτία γι' αυτή την υπερχρέωση του κράτους; Αυτά τα χρέη δεν είναι τίποτα άλλο παρά παλιά κίνητρα, εγγυήσεις ή και ξελασπώματα προς διάφορους επιχειρηματίες τα προηγούμενα χρόνια. Δεν είναι, όπως υποστηρίζουν ΣΕΒ και Νέα Δημοκρατία, η μεγάλη απασχόληση στο δημόσιο τομέα, ο οποίος δήθεν προσλαμβάνει πολύ κόσμο που δεν έχει τι να κάνει.

Το πιο ενδεικτικό είναι ότι τα τελευταία χρόνια το δημόσιο χρέος ανεβαίνει, ενώ ο αριθμός των εργαζόμενων στο δημόσιο παραμένει στάσιμος. Το 1989 οι εργαζόμενοι στο δημόσιο ήταν 310 χιλιάδες και το '93 έπεσαν στις 306 χιλιάδες. Οι δε

συνταξιούχοι από 329 χιλιάδες το '90 μειώθηκαν στις 294 χιλιάδες για το '93. Κι όμως, το χρέος αυξήθηκε 300% από το 1989 στο 1993.

Το μερίδιο του προϋπολογισμού που πηγαίνει για μισθούς και συντάξεις για 600 χιλιάδες εργαζόμενους και συνταξιούχους είναι μόνο 20%. Κι ενώ το κονδύλι για τοκοχρεωλύσια φέτος προβλέπεται αυξημένο κατά 35% -δηλαδή 3 φορές πάνω από τον προβλεπόμενο πληθωρισμό, το κονδύλι για μισθούς και συντάξεις αυξάνεται μόνο 11%, όσο περίπου και ο πληθωρισμός.

Η ίδια εικόνα εμφανίζεται και σε σχέση με τα έσοδα του προϋπολογισμού. Η περίφημη διεύρυνση της φορολογικής βάσης που εμφανίζει το ΠΑΣΟΚ να τα παίρνει εξίσου απ' όλους -εργαζόμενους και βιομήχανους- δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα. Αυτό που διευρύνεται είναι η φορολογία των ιδίων των εργαζόμενων.

Στην περίοδο της ΝΔ οι φόροι έκαναν ένα εντυπωσιακό άλμα προς τα πάνω. Κι όμως την ίδια περίοδο η φορολόγηση των εμπόρων και των βιομηχάνων μειώθηκε. Το 1989 οι βιομήχανοι και έμποροι έδιναν το 27% του συνόλου των άμεσων φόρων ενώ το 1992 αυτό το ποσό κατακλύησε στο 20%. Την ίδια περίοδο το ποσοστό



της συμμετοχής των μισθωτών αυξήθηκε από 39% στο 43,4%.

Όμως η εικόνα είναι ακόμα χειρότερη στους έμμεσους φόρους, δηλαδή στους φόρους πάνω στην κατανάλωση και στις υπηρεσίες που πληρώνουν στο μεγαλύτερο μέρος μισθωτοί και συνταξιούχοι. Στην περίοδο του Μάνου οι έμμεσοι φόροι έφτασαν να είναι το 70% όλων των φορολογικών εσόδων, ενώ στις άλλες χώρες της ΕΟΚ η σχέση άμεσων - έμμεσων φόρων είναι περίπου 50%-50%.

Το αποτέλεσμα είναι ότι οι εργαζόμενοι, όχι μόνο πληρώνουν το μεγαλύτερο μέρος των άμεσων φόρων, αλλά και χαρατσώνονται από πάνω και με τους έμμεσους. Απέναντι σ' αυτή την αδικία, ο Γεννηματάς, όχι μόνο δεν παίρνει κανένα μέτρο να την κτυπήσει, αλλά αντίθετα στο φορολογικό νομοσχέδιο προβλέπεται η διεύρυνσή της. Αυτή είναι στην πραγματικότητα η διεύρυνση της φορολογικής βάσης με την επιβολή ακόμα μεγαλύτερων έμμεσων φόρων σε καπνό, ποτά. Και μένει ανοιχτό το ζήτημα τι πρόκειται να ακολουθήσει.

Υπάρχει μήπως κάποια διεύρυνση για τους βιομήχανους και τους τραπεζίτες; Η απάντηση είναι καμιά. Δεν φορολογούνται τα μερίσματα των μετοχών στο Χρηματιστήριο ούτε καθιερώνεται το "πόθεν έσχες" για τις μετοχές. Δεν ανεβαίνουν οι συντελεστές φορολογίας για επιχειρήσεις που τοποθετούν καθημερινά τα κέρδη τους στον τζόγο και τα αβγατίζουν με

ταχύτατους ρυθμούς. Ούτε καθιερώνεται τελικά ο φόρος ακίνητης περιουσίας (ΦΑΠ) πάνω στην υπεραξία των ακινήτων, για να μην θίξει την κερδοσκοπία που επεκτείνεται πέρα από το Χρηματιστήριο, στα ίδια τα ακίνητα.

Το ίδιο ισχύει και με τη φορολόγηση των τόκων που παίρνουν οι τράπεζες από τα ομόλογα του Δημοσίου. Η φορολογία των ρέπος έχει γίνει ένα μπαλάκι που εξαρτάται από τη συμφωνία με τη ΝΔ και τον ΣΕΒ.

Τα αποτελέσματα αυτών των επιλογών είναι τραγικά για όλους όσοι έλπιζαν και πάλειψαν για να κερδίσει το ΠΑΣΟΚ στις εκλογές. Οι απολυμένοι της ΕΑΣ, των Ναυπηγείων του Νεώριου, της Πειραιϊκής Πατραϊκής, της ΑΕΒΑΑ, του Σκαλιστήρη, ένας κατάλογος χωρίς τελειωμό, περιμένουν ακόμη να ξαναβρουν τη δουλειά τους. Μάταια οι έκτακτοι που απέλυσε η κυβέρνηση της ΝΔ, ελπίζουν για δουλειά. Ισως κάποιοι απ' αυτούς να πάνε πίσω σε ένα έως δυο χρόνια, ενώ οι περισσότεροι θα "κοσκινιστούν" στις ατέλειωτες γραφειοκρατίες των επιτροπών.

Μάταια οι εργαζόμενοι περίμεναν να πάρουν αυξήσεις που να διορθώνουν αυτά που έχασαν επί Νέας Δημοκρατίας. Οι αυξήσεις φέτος δεν θα ξεπερνάνε το 10% σε δυο δόσεις, ενώ στην πραγματικότητα θα είναι γύρω στο 5%. Και η ίδια εικόνα υπάρχει και για τις κοινωνικές δαπάνες, όπου το ποσοστό του προϋπολογισμού για υγεία και παιδεία μαζί, αυτά που

διαλαλεί ο Παπανδρέου ότι θα αυξηθούν φέτος, είναι μόνο το 18% των συνολικών δαπανών του προϋπολογισμού. Για άλλη μια χρονιά το υπουργείο που παίρνει τη μεγαλύτερη αύξηση είναι το "Εθνικής Αμυνας".

### Ο μύθος της προσωρινότητας

**Τ**α επιχειρήματα που υπάρχουν από τη μεριά της κυβέρνησης σε σχέση με τις συγκεκριμένες επιλογές είναι δυο. Το ένα ότι δεσμεύεται απ' αυτά που βρήκε, κι άρα δεν μπορεί να κάνει διαφορετικά και το δεύτερο ότι τα μέτρα που παίρνει τώρα θα βοηθήσουν την αναθέρμανση της οικονομίας, θα βγάλουν την οικονομία από την ύφεση, θα μεγαλώσουν την πίτα κι έτσι θα καλυτερέψει και η ζωή των εργαζομένων.

Ας πιάσουμε πρώτα τις υποσχέσεις του Γεννηματά, ότι η "στενωπός" είναι μόνο για το '94 και η ανάκαμψη θα έρθει το '95. Αυτά τα ακούγαμε και από το Μάνο, και στο τέλος αντί για ανάκαμψη ερχόταν ένα νέο πακέτο με περικοπές και μεγαλύτερους φόρους απ' ό,τι πριν. Τα ίδια θα ισχύσουν και τώρα επί ΠΑΣΟΚ.

Καταρχήν η προοπτική ανάκαμψης της οικονομίας στηρίζεται στον αέρα. Διεθνώς, αλλά και μέσα στην ΕΟΚ, η οικονομία βρίσκεται σε ύφεση και η προοπτική ανάκαμψης δεν φαίνεται πια πουθενά. Αυτό επηρεάζει τόσο τις ελληνικές εξαγωγές όσο και τις επενδύσεις που έλπιζε να τραβήξει η κυβέρνηση από το εξωτερικό. Εάν σκεφτεί κανείς ότι το μεγαλύτερο μέρος των ελληνικών εξαγωγών είναι προς τις χώρες της ΕΟΚ, και μάλιστα προς τη Γερμανία, η προοπτική γι' αύξησή τους είναι πολύ μειωμένη.

Ούτε όμως και η αναθέρμανση μέσω ξένων κεφαλαίων, που θα μπούνε στο Χρηματιστήριο για να κάνουν επενδύσεις στην Ελλάδα, έχει μεγάλες ελπίδες. Γι' αυτό όλες οι υποσχέσεις περί ανάπτυξης ξαναγύρισαν στα σχέδια του Μάνου, όπως στα δημόσια έργα από τα κονδύλια του Δεύτερου Πακέτου Ντελόρ και στην πώληση σε ιδιώτες του 20% περίπου των μετοχών του ΟΤΕ και της ΔΕΗ.

Το μόνο που μπορεί να καταφέρει αυτή η "αναθέρμανση" είναι να φάνε με "χρυσά κουτάλια" οι μεγάλες εταιρίες που είτε θα αναλάβουν αυτά τα έργα είτε θα βρουν ευκαιρία για να επεκτείνουν τον τζόγο στο Χρηματιστήριο.

### Ίδιες ιδέες

**Τ**ο ΠΑΣΟΚ, εκτός από τις οικονομικές διακηρύξεις του, είχε υποσχεθεί και πολιτικές αλλαγές. Διόρισε τον Κουβελάκη στο Υπουργείο Δι-

και ουσύνης με την προοπτική να βάλει χέρι στη χούντα του Κόκκινου. Είχε υποσχεθεί ότι θα ξεσκεπάσει τα σκάνδαλα και θα τιμωρήσει τους ενόχους και τέλος ότι θα έβαζε χέρι σε Γρυλλάκηδες και Νηστικάκηδες που όχι μόνο ήταν μέσα σε όλα τα σκάνδαλα και τις σκευωρίες, αλλά και οργάνωναν και χρηματοδοτούσαν τους φασίστες. Γιατί είναι πια κοινό μυστικό οι σχέσεις του Γρυλλάκη με την Εθνική Σταυροφορία και η χρηματοδότηση της φασιστοφυλλάδας του Στόχου από τα μυστικά κονδύλια της ΕΥΠ.

Κι αντί για όλες αυτές τις υποσχέσεις, οι συμβιβασμοί έχουν καταλήξει στο να είναι συγχωροχάρτι για όλα τα στηρίγματα της ΝΔ. Ο Νηστικάκης είναι ελεύθερος μετά από διαφωνία εισαγγελέα και ανακριτή. Τα περί ανεξαρτησίας της Δικαιοσύνης σήμαιναν μεγαλύτερη ανεξαρτησία του Κόκκινου και της κλίκας του Αρειου Πάγου για να έχει τον έλεγχο πάνω στους διορισμούς και τις προαγωγές των κατώτερων δικαστικών. Και τέλος παρ' όλη την κατάργηση του "αντιτρομοκρατικού" συνεχίζεται το σίριαλ των "συνήθων

υπόπτων".

Το πιο αποκαλυπτικό τού τι σημαίνει συμβιβασμός είναι η αρχική υπόσχεση του υπουργού Δικαιοσύνης ότι θα καταργήσει τον μεταξικό νόμο περί Τύπου που χρησιμοποίησε τα τελευταία χρόνια η ΝΔ για να στείλει σε δίκη την ΟΣΕ και όσους άλλους διαφωνούσαν με την εθνικιστική της υστερία για το Μακεδονικό. Ενώ η αρχική δήλωση του Κουβελάκη ήταν η κατάργηση του νόμου, στο τέλος αυτό μετατράπηκε σε παραγραφή των αδικημάτων περί Τύπου, ένας συμβιβασμός που συνέφερε πάρα πολύ τους μεγαλοεκδότες και όχι εμάς. Ένας συμβιβασμός που κρατάει άθικτο το οπλοστάσιο της λογοκρισίας.

Οι εργατικοί αγώνες τα προηγούμενα χρόνια συγκρούστηκαν με την κυβέρνηση της Νέας Δημοκρατίας για να μην περάσουν τα μέτρα που ετοίμαζε ενάντια στην εργατική τάξη. Δίνοντας αυτούς τους αγώνες οι εργάτες πάλεψαν ενάντια σε ιδέες που μέχρι τότε έμοιαζαν κυρίαρχες. Οι ιδέες της αγοράς και της ιδιωτικοποίησης, των θεσμών της αστικής δικαιοσύνης

και του κράτους δικαίου, που έμοιαζαν αναμφισβήτητες αλήθειες, ταυτίστηκαν με τα σκάνδαλα, τη ρεμούλα για τους λίγους, τη φτώχεια και την ανεργία για τους πολλούς.

**Τ**ο ΠΑΣΟΚ κάνει προσπάθεια να διαχειριστεί όχι μόνο έναν καπιταλισμό σε κρίση, αλλά και τους ίδιους τους θεσμούς του και την ιδεολογία του που βρίσκονται σε κρίση. Θέλει να ξαναστήσει στα πόδια τους ιδέες και θεσμούς που την προηγούμενη περίοδο αμφισβητήθηκαν έντονα από τους εργαζόμενους.

Οι επιλογές είναι καθαρές και στα δυο επίπεδα, και στην οικονομία και στη δημοκρατία. Μόνο η σύγκρουση με τους τραπεζίτες και βιομήχανους μπορεί να εξασφαλίσει καλύτερες συνθήκες για την εργατική τάξη. Μόνο η σύγκρουση με τους αστικούς θεσμούς και τις αστικές ιδέες μπορεί να εξασφαλίσει μια κοινωνία χωρίς σκευωρίες και με περισσότερες ελευθερίες για τους εργαζόμενους. Και είναι καθαρό ότι το ΠΑΣΟΚ δεν μπορεί να εξασφαλίσει κανένα από τα δυο.

# Τι περιμένουν τα συνδικάτα;

**Τ**ι γίνεται με τη ΓΣΕΕ και την ΑΔΕΔΥ; Πού βρίσκονται την ώρα που ο προϋπολογισμός περνάει από τη Βουλή και η κυβέρνηση ομολογεί ότι το 1994 θα είναι για τους εργαζόμενους το ίδιο σκληρό, όπως το '93. Οι απολυμένοι του Νεώριου, της ΕΑΣ, της ΕΒΟ, της ΑΕΒΑΛ περιμένουν να ξαναγυρίσουν στις δουλειές τους, οι προσλήψεις έχουν παγώσει, ο Πεπονής δηλώνει ότι θα προσλάβει μόνο ένα μικρό κομμάτι των εκτάκτων και αυτό μέχρι το '96. Η απειλή των ιδιωτικοποιήσεων ΟΤΕ, ΔΕΗ και Διύλιστήρια είναι άμεση, οι δημόσιοι υπάλληλοι θα πάρουν ψίχουλα αντί για αυξήσεις για το 1994. Τι περιμένουν λοιπόν οι ηγεσίες των συνδικάτων για να οργανώσουν την αντίσταση;

Η αντιμετώπιση που υπάρχει και που φαίνεται στις ίδιες τις δηλώσεις τους είναι εφημερολογισμός ότι η κυβέρνηση θα λύσει σιγά-σιγά τα προβλήματα των εργαζόμενων. "Χρειάζεται απλά να δείξουν λίγη υπομονή." Αυτή η αντιμετώπιση είναι καθαρή αυταπάτη. Οι γραφειοκράτες στην κορυφή μπορεί να πιστεύουν ότι η πάλη των τάξεων παγώνει όταν υπάρχουν σοσιαδημοκρατικές κυβερνήσεις όμως η εικόνα είναι τελείως διαφορετική.

Το πού καταλήγει το ενδιαφέρον της κυβέρνησης για τους εργαζόμενους το έχουμε μπροστά μας με τις εξελίξεις στο θέμα της ΕΑΣ. Αντί για δημόσιες συγκοινωνίες και επαναπρόσληψη όλων των απολυμένων την επόμενη των εκλογών, ο Χαράλαμπος διαπραγματεύεται με τους λεωφορειούχους και τους τραμπουκούς της ΝΔ το μέλλον της εταιρίας. Πώς να πιστέψει λοιπόν κανένας ότι οι προτεραιότητες της κυβέρνησης είναι το μέλλον

των εργαζόμενων; Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα να απλώνεται η δυσπιστία για τις υποσχέσεις της κυβέρνησης. Γι' αυτό και μόνο δύο μήνες μετά τη νίκη του ΠΑΣΟΚ στις εκλογές βλέπουμε να αρχίζουν ξανά οι κινητοποιήσεις.

**Ο**ι απολυμένοι στο Νεώριο της Σύρου απειλούν ότι θα καταλάβουν ξανά τη Νομαρχία και άλλα δημόσια κτίρια μέχρι να ανοίξει το Ναυπηγείο. Το σωματείο της ΕΒΟ κάλεσε αυτό τους απολυμένους να παρουσιαστούν για δουλειά στις 13 Δεκέμβρη αφού η κυβέρνηση καθυστερεί. Η ΟΣΠΑ συζητάει στις 16 Δεκέμβρη πρόταση για κινητοποιήσεις στην Ολυμπιακή για να γυρίσουν οι απολυμένοι της Ολύμπικ Κετερινγκ.

Πάνω από 1.500 άτομα πήραν μέρος στη Γενική Συνέλευση της Πειραιϊκής Πατραϊκής στην Πάτρα, με αίτημα να ανοίξει αμέσως το εργοστάσιο. Αντί όμως να ξαναγυρίσουν όλοι οι απολυμένοι που είναι περίπου 2.000, ο Σημίτης συμφώνησε να μπουκνέ μέσα άμεσα μόνο οι 150, τόσοι όσοι χρειάζονται για την συντήρηση των μηχανών, ενώ άλλοι περίπου 500 πιθανόν να πιάσουν δουλειά την άνοιξη. Οι υπόλοιποι δεν μπορούν να ελπίζουν σε τίποτα. Η ίδια αγανάκτηση επικρατεί και στην Κοζάνη όπου δεν έχει γίνει τίποτα για τους απολυμένους της ΑΕΒΑΛ και στην Εύβοια, όπου η Δάριγκ απειλεί να προσθέσει νέους ανέργους.

**Κ**ι αν το μέτωπο των απολυμένων μοιάζει το πιο εκκρηκτικό, η ίδια εικόνα αρχίζει να διαμορφώνεται και στο ζήτημα των αυξήσεων. Στη συνέλευση των προέδρων της ΟΛΜΕ, δώδεκα πρόεδροι τοπικών ΕΛΜΕ που α-

νήκουν στο ΠΑΣΟΚ, έκαναν κριτική στην ΟΛΜΕ για την ανυπαρξία συγκεκριμένου προγράμματος δράσης και ζήτησαν να οργανωθούν κινητοποιήσεις με αίτημα τις αυξήσεις και τις προσλήψεις νέων καθηγητών. Κι αυτή η εικόνα υπάρχει παντού, σε όλες τις γενικές συνελεύσεις που έγιναν αυτή την περίοδο, στο ΙΚΑ, στα νοσοκομεία, όπου τα παραπάνω δύο αιτήματα ήταν κυρίαρχα.

Μόνο η ΓΣΕΕ και η ΑΔΕΔΥ κάνουν ότι δεν ακούνε, όταν ο μεν Πρωτόπαπας δηλώνει ότι η πρόταση της ΓΣΕΕ προς τον ΣΕΒ είναι για αύξηση 14% για το '94, ενώ δεν ζητάει την αναπλήρωση της απώλειας από τα προηγούμενα χρόνια. Η δε ΑΔΕΔΥ προτείνει να αρχίσουν οι διαπραγματεύσεις στο δημόσιο από το 17% και προσπαθεί να ξεχάσει ότι οι δημόσιοι υπάλληλοι έχουν χάσει 35-40% από το εισόδημά τους την τελευταία τριετία.

Στο μέτωπο των εκτάκτων στις συνελεύσεις που έγιναν το τελευταίο διάστημα έβγαине όλος ο θυμός με την κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ. Κι εδώ παρά τις προεκλογικές υποσχέσεις ότι θα γυρίσουν όλοι πίσω, ο Πεπονής δηλώνει ότι ο προϋπολογισμός δεν μπορεί να σηκώσει τέτοιο βάρος, και ότι δεν μπορούν να απορροφηθούν οι περισσότεροι από τους έκτακτους πριν από το 1996. Αλλά και αυτοί που θα απορροφηθούν είναι πολύ μικρός αριθμός σε σχέση με όλους τους έκτακτους που απολύθηκαν το φθινόπωρο του '90. Για τους υπόλοιπους η τύχη που τους επιφυλάσσει ο Πεπονής, είναι η προσφυγή στα γραφειοκρατικά γρανάζια των τριμελών επιτροπών.

**Τ**ο μεγαλύτερο όμως ζήτημα που θα αντιμετωπίσει η συνδικαλιστική γραφειοκρατία στο αμέσως επόμενο διάστημα είναι τι θα κάνει όχι με τις υποσχέσεις που αθετεί η κυβέρνηση απέναντι στους εργαζόμενους, αλλά για μέτρα που θα πάρει εναντίον τους. Κι αυτό δεν είναι μόνο το θέμα των αυξήσεων και το πάγωμα των προσλήψεων, αλλά και οι ιδιωτικοποιήσεις μέσα από το Χρηματιστήριο ενός μέρους του ΟΤΕ, της ΔΕΗ, του Διύλιστηρίου του Ασπροπύργου.

Οι αγώνες των εργαζόμενων ενάντια στις ιδιωτικοποιήσεις είναι ακόμα πολύ νωποί για να ξεχαστούν: ήταν η σταγόνα που φέτος το καλοκαίρι ξεχείλισε το ποτήρι και έφτασε τη ΝΔ σε κατάρρευση. Η ΓΕΝΟΠ-ΔΕΗ, η ΟΜΕ-ΟΤΕ, το σωματείο των ΕΛΔΑ είναι από τα πιο δυνατά σωματεία. Πόσο θα αφήσουν την κυβέρνηση να προχωρήσει στα σχέδιά της χωρίς αντίσταση;

Η κατάσταση όπως διαμορφώνεται είναι πολύ ελπιδοφόρα. Δυο μήνες μόνο βρίσκεται η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ επάνω, κι έχουν ήδη αρχίσει οι αντιδράσεις. Μπορεί να μην έχουμε βρεθεί μπροστά σε κανένα απότομο ξέσπασμα όμως παντού σε όλους τους χώρους υπάρχει δυσαρέσκεια, κριτική, παντού οι εργαζόμενοι συζητούν πώς θα καταφέρουν να διεκδικήσουν την υλοποίηση των σπασμένων υποσχέσεων παρά τους συμβιβασμούς της κυβέρνησης με τους καπιταλιστές και τη δεξιά.

Ακόμα και στις Γενικές Συνελεύσεις ή στις εκλογές των σωματείων φαίνεται αυτή η διάθεση. Τις περισσότερες φορές βγαίνει σαν κόντρα με τη ΔΑΚΕ και όχι με την ίδια την ΠΑΣΚΕ. Γι' αυτό σε πρόσφατες εκλογές σε σωματεία η ΠΑΣΚΕ κερδίζει έδρες από τη ΔΑΚΕ. Ομως αυτή η διάθεση μπορεί πολύ εύκολα να πιάσει και την κυβέρνηση, εκεί που ο κόσμος ανακαλύπτει ότι η διαφορά αυτής εδώ με την προηγούμενη δεν είναι πολύ μεγάλη. Ακόμα κι εκεί που δεν είναι διατεθειμένος ακόμα να το πιστέψει, αυτό δεν λειτουργεί σαν εμπόδιο για να προσανατολίζεται σε κινητοποιήσεις.

**Τ**ο πιο μεγάλο εμπόδιο δεν είναι οι αυταπάτες του κόσμου αλλά η στάση των γραφειοκρατών που ελέγχουν τα συνδικάτα. Δεν πρέπει όμως να ξεχνάμε ότι η συνδικαλιστική γραφειοκρατία ήταν διστακτική και την περίοδο της Νέας Δημοκρατίας. Τότε μπορεί να μην υπήρχε το ιδεολόγημα της "δικής μας κυβέρνησης", αλλά υπήρχαν συνέχεια δικαιολογίες όπως ότι "η μετωπική σύγκρουση δεν συμφέρει", "ο κόσμος δεν τραβάει", "καλύτερα να περιμένουμε τις εκλογές".

Ολες οι μεγάλες μάχες των περασμένων τριών χρόνων κλιμακώθηκαν μόνο με την πίεση του κόσμου από κάτω. Θυμηθείτε ποιος ξεκίνησε τις καταλήψεις στις προβληματικές, τις απεργιακές φρουρές στις τράπεζες το '90 ή στη ΔΕΗ το '92, τη θρυλική απεργία της ΕΑΣ. Και σήμερα, λοιπόν, το τι θα κάνουν τα συνδικάτα δεν

είναι μόνο στο χέρι των γραφειοκρατών. Είναι και στο δικό μας, αν αρχίσουμε να οργανώνουμε το θυμό που υπάρχει από τα κάτω.

Το ΚΚΕ προσπαθεί να εμφανιστεί σαν ο φορέας που μπορεί να οργανώσει τις αντιδράσεις στους εργατικούς χώρους απέναντι στην κυβέρνηση. Ομως δεν καταφέρνει να το πετύχει και αυτό γιατί προσπαθεί να συσπειρώσει πάνω σε μια αφηρημένη ιδεολογική περιχαράκωση απέναντι στο ΠΑΣΟΚ, χωρίς να μπορεί να βάλει στην πράξη τίποτα διαφορετικό. Δηλαδή ελπίζει να συσπειρώσει σε μια αντιπασόκ βάση τον κόσμο, ενώ στην πράξη δεν οργανώνει αυτό τον κόσμο στο να παλέψει συγκεκριμένα. Αλλωστε είναι δύσκολο να συμμετέχει στο προεδρείο της ΓΣΕΕ και να εμφανίζεται ότι διαφωνεί με τις επιλογές της ή ακόμα και την αδράνειά της.

Γι' αυτό όπου εμφανίζεται η Εργατική Αλληλεγγύη έχει θετική αντιμετώπιση. Οι εργαζόμενοι αισθάνονται τώρα πιο έντονα το κενό που υπάρχει στην αριστερά ιδιαίτερα στα συνδικάτα και ανταποκρίνονται στις παρεμβάσεις μας. Επειδή μπορούμε να δείξουμε και να πείσουμε συγκεκριμένα με ποιες ιδέες και με ποιον τρόπο μπορεί να παλέψουμε και να νικήσουμε. Αυτή είναι και η σημασία του να υπάρχει η Εργατική Αλληλεγγύη, όχι μόνο σαν εφημερίδα αλλά και σαν παρουσία σε κάθε χώρο δουλειάς. Μπορεί να λειτουργήσει σαν ο πόλος αλλά και το δίκτυο της οργάνωσης των αντιδράσεων εκεί που υπάρχουν στη βάση.

# Ο Δεκέμβρης του '44

**Ο Δεκέμβρης του 1944 είναι μια από τις κορυφαίες στιγμές του εργατικού κινήματος, μια επανάσταση που χάθηκε άδικα.**

**Ο Λεάνδρος Μπόλαρης παρουσιάζει τα γεγονότα και τις αιτίες της ήττας.**

Ο Δεκέμβρης του 1944 αποτελεί μια από τις κορυφαίες στιγμές στην ιστορία του εργατικού κινήματος στην Ελλάδα. Στη σύγκρουση, με την αστική κυβέρνηση και τους Αγγλους ιμπεριαλιστές σύγκρουση που κράτησε 33 μέρες, βρέθηκαν αντιμέτωποι οι δυο βασικές κοινωνικές τάξεις: η αστική τάξη που μέσα από τον πόλεμο είχε βρεθεί σε μια βαθιά κρίση οικονομική, πολιτική, ιδεολογική, όχι μόνο στην Ελλάδα αλλά σε όλη την Ευρώπη, και από την άλλη η εργατική τάξη που με την Αντίσταση έβαζε υποψηφιότητα για την κατάληψη της εξουσίας. Αυτή η δυνατότητα δεν έγινε πραγματικότητα, γιατί η ηγεσία της Αντίστασης -το ΚΚΕ- δεν επεδίωκε τη σύγκρουση αλλά το συμβιβασμό.

Ετσι, όταν στις 12 Οκτώβρη του 1944 ο γερμανικός στρατός κατοχής αποχωρούσε απ' την Αθήνα, ο μηχανισμός του ελληνικού αστικού κράτους που υπηρέτησε δουλικά τους φασίστες κατέρρεε. Όμως η συνέχεια δεν ήταν μια ομαλή αναδιοργάνωση του κάτω από την ηγεσία της "εξόριστης κυβέρνησης" του Καΐρου και την υψηλή εποπτεία των Αγγλων, (όπως έγινε σε μια σειρά άλλες ευρωπαϊκές χώρες). Αντίθετα, στην Αθήνα και σχεδόν σ' όλη την Ελλάδα "η εξουσία έτρεχε στους δρόμους" όπως έλεγε ένα ηγετικό στέλεχος του ΚΚΕ. Και οι δρόμοι ήταν γεμάτοι από εκατοντάδες χιλιάδες εργάτες και νεολαίους οπλισμένους. Ο ΕΛΑΣ στην Αθήνα είχε 22.000 μέλη από τα οποία τα 6.500 ένοπλα στις εργατογειτονιές και τα εργοστάσια.

Το κίνημα της Αντίστασης βρισκόταν ένα βήμα πριν από το θρίαμβο και οι αστοί πραγματικά έντρομοι.

## **Αντίσταση**

Τα τέσσερα χρόνια της Κατοχής προκάλεσαν μια τεράστια ταξική πόλωση και πολιτική ριζοσπαστικοποίηση στην ελληνική κοινωνία. Ο πόλεμος και η κατοχή έφεραν πείνα, τραγική πτώση στο βιοτικό επίπεδο καταπίεση για τους εργάτες και τη φτωχολογιά και "χρυσές δουλειές" για τους βιομήχανους, τους μεγαλέμπορους και τους μαυραγορίτες.

Το κίνημα της Αντίστασης δεν βασίστηκε στο "εθνικό φρόνημα", αλλά στην πάλη ενάντια στην καταπίεση του χωροφύλακα και του ασφαλή της 4ης Αυγούστου, της Γκεστάπο και των Ες-Ες. Μπορεί σήμερα τα σύμβολα της Αντίστασης να είναι οι γενειοφόροι αντάρτες και ο Αρης, αλλά η πραγματική ραχοκοκαλιά του κινήματος ήταν τα μαζικά εργατικά κίνημα στις πόλεις, ίσως το πιο ανεπτυγμένο στην Ευρώπη εκείνη την περίοδο. -

Στην Αθήνα έγινε η πρώτη γενική απεργία των δημοσίων υπαλλήλων το '42 και μετά μεγάλες γενικές απεργίες το '43 ενάντια στην πολιτική επιστράτευση (όπου οι διαδηλωτές έκαψαν το υπουργείο Εργασίας) και το '44 ενάντια στην τρομοκρατία.

Ταυτόχρονα γίνονται εκατοντάδες άλλες κινητοποιήσεις (απεργίες, στάσεις, διαδηλώσεις) για τον επισοτισμό, για τα συνδικαλιστικά δικαιώματα, για αυξήσεις.

Ετσι, το 1944 το ΕΑΜ(1) έχει στις γραμμές του 1.500.000 μέλη, ο ΕΛΑΣ μπορεί να παρατάξει 85.000 καλά οπλισμένους αντάρτες (χωρίς τον εφεδρικό ΕΛΑΣ και το "Α' Σώμα" του ΕΛΑΣ στην Αθήνα). Το ΚΚΕ που καθόριζε πολιτικά το ΕΑΜ έφτασε τα 400.000 μέλη (ενώ το '41 με το ζόρι είχε 600) και η ΕΠΟΝ, η οργάνωση νεολαίας, τα 600.000.

Όμως το ΕΑΜ δεν είχε σαν κέντρο της πολιτικής του το σοσιαλισμό. Επέμενε ότι το κίνημα έπρεπε να περιοριστεί σ' ένα καθαρά "εθνικό - απελευθερωτικό" αγώνα. Να συμμαχήσει με τους αστούς και τις Μεγάλες Δυνάμεις -που έγιναν ξαφνικά από ιμπεριαλιστικές "αντιφασιστικές"- και να μην "προκαλεί" με ριζοσπαστικά μέτρα και αιτήματα.

Όμως έτσι οδηγείται σε μια σειρά από απαράδεκτους συμβιβασμούς: Ο ΕΛΑΣ μπαίνει κάτω από τις διαταγές του Αγγλικού Στρατηγείου ενώ με τις συμφωνίες του Λιβάνου και της Καζέρτας (Μάρτης και Αύγουστος του 1944 αντίστοιχα) το ΕΑΜ δεσμεύεται να συμμετάσχει στην Κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας στο Κάιρο υπό τον Γ. Παπανδρέου, ενώ η Κυβέρνηση του Βουνού(2) μπαίνει ουσιαστικά σε αχρηστία.

## **Προς τον Δεκέμβρη**

Η εργατική τάξη θεωρούσε ότι μετά από 6 χρόνια αγώνων και θυσιών, είχε έρθει επιτέλους η ώρα να κερδίσει με το σπαθί της το δικαίωμα να καθορίσει όλες τις εξελίξεις στην κοινωνία. Εκατοντάδες αιτήματα και διεκδικήσεις μπήκαν στην επικαιρότητα: το βιοτικό επίπεδο, τα πολιτικά δικαιώματα, το με ποιο τρόπο θα γίνει η ανασυγκρότηση της οικονομίας και η τιμωρία των δοσίλογων (που αν γινόταν ολοκληρωτικά θα σήμαινε το ξετίναγμα όλου του κρατικού μηχανισμού) και πάνω απ' όλα το .ποιος θα έχει την ένοπλη δύναμη: ο ΕΛΑΣ ή οι πραιτωριανοί των Αγγλων και του Παπανδρέου ("Ιερός Λόχος", "Ταξιαρχία Ρίμινι", ΕΔΕΣ, χωροφύλακες).(3) Ετσι όταν ο Παπανδρέου εκφωνεί μπροστά σε χιλιάδες το λόγο της απελευθέρωσης διακόπτεται συνέχεια από συνθήματα όπως: "Να τιμωρηθούν οι προδότες!" και "Λαοκρατία! Λαοκρατία!", γι'αυτό και αναγκάζεται εκνευρισμένος να πει: "Θα ομιλήσωμεν και διά τη Λαοκρατία".

Είναι ενδεικτικό της επιρροής της κυβέρνησης και των αστικών κομμάτων που συμμετείχαν σ' αυτήν ότι, όταν στην απελευθέρωση αποβιβάστηκαν κάποιοι υπουργοί στον Πειραιά, δεν υπήρχε ούτε αυτοκίνητο να τους υποδεχτεί για να μην μιλάμε για κόσμο. Μόνο ύστερα από εντολή του ΚΚΕ οργανώθηκε κάποια υποδο-

χή.(4) Η μόνη δύναμη που μπορούσε να ελέγξει τις αντιδράσεις του κόσμου ήταν το ΕΑΜ. Κι αυτό παρέμεινε πιστό στην πολιτική της "εθνικής ενότητας", δηλαδή του ταξικού συμβιβασμού. Η δράση του εκείνες τις μέρες ήταν μια σειρά συνεχών υποχωρήσεων. Οι δοσίλογοι που συλλαμβάνονται απ' τον κόσμο, και παραδίδονται στον ΕΛΑΣ για να δικάστούν από "Λαϊκά Δικαστήρια" με εντολή της καθοδήγησης παραδίδονται στους Εγγλέζους, οι οποίοι τους εξοπλίζουν και τους στρατωνίζουν.

Οι προκλήσεις των δεξιών (δολοφονίες, επιθέσεις σε διαδηλώσεις) πολλαπλασιάζονται, αλλά ο ΕΛΑΣ έχει εντολή να μην απαντά.(5)

Το αποκορύφωμα όμως έρχεται με την πολιτική σταθεροποίησης της δραχμής που σημαίνει 50% πτώση στα μεροκάματα και που εμπνευστής της ήταν ο... ΕΑΜικός υπουργός Α. Σβώλος! Αυτό προκαλεί θύελλα αντιδράσεων και απεργίες που ξεφεύγουν απ' τον έλεγχο του κόμματος. Λέει ο Β. Μπαρτζιώτας γραμματέας της ΚΟΑ του ΚΚΕ και μέλος του Π.Γ, για αυτές τις εργατικές διαδηλώσεις που κατευθύνονταν στα γραφεία του ΚΚΕ: *"Να μας πει η καθοδήγηση για τα μεροκάματα! Το ΚΚΕ πάλεψε στην Κατοχή για να κρατηθούμε στη ζωή. Γιατί τώρα σιωπά που οι Εγγλέζοι και οι βιομήχανοι μας κόβουν τα μεροκάματα... Να μπει όπως και τότε επικεφαλής της πάλης μας. Τέτοιες δύσκολες στιγμές περνούσαμε τότε..."*(6)

Η σταγόνα που ξεχείλισε το ποτήρι, είναι το ζήτημα του αφοπλισμού των αντάρτικων οργανώσεων και της δημιουργίας τακτικού στρατού κάτω από τον έλεγχο της κυβέρνησης του Παπανδρέου. Η κυβέρνηση προτείνει σχήματα που δίνουν το κύριο βάρος στο νέο στρατό, στη δεξιά. Οι ΕΑΜικοί υπουργοί προσπαθούν να παζαρέψουν αλλά η κυβέρνηση είναι ανένδοτη. Ο Σκόμπι ο υπεύθυνος του αγγλικού στρατού στην Ελλάδα στέλνει τηλεσίγραφο στον ΕΛΑΣ.

Οι υπουργοί του ΕΑΜ παραιτούνται στις 2 Δεκέμβρη και το ΕΑΜ καλεί συλλαλητήριο για τις 3, αλλά το προηγούμενο βράδι η κυβέρνηση το απαγορεύει. Το ΕΑΜ προσπαθεί να το ανακαλέσει αλλά κανείς δεν μπορεί να συγκρατήσει τον κόσμο...

## Ο ίδιος ο Δεκέμβρης

Στις 3 Δεκέμβρη εκατοντάδες χιλιάδες διαδηλωτές συγκεντρώνονται στο Σύνταγμα. Ξαφνικά απ' τα γύρω κτίρια η αστυνομία και οι δεξιές συμμορίες, ύστερα από διαταγή του διοικητή της Αστυνομίας Πόλεων Α. Εβερτ (πατέρα του Μ. Εβερτ) ανοίγει πυρ εν ψυχρώ. Αποτέλεσμα 28 νεκροί και 140 τραυματίες! Η οργή του κόσμου είναι ασύλληπτη. Η εξέγερση απλώνεται σε όλη την Αθήνα. Ομάδες του ΕΛΑΣ στις συνοικίες επιτίθενται και καταλαμβάνουν τα αστυνομικά τμήματα. Η καθοδήγηση προσπαθεί να αναχωρήσει. Το Π.Γ αναθέτει την οργάνωση των επιχειρήσεων σε μια ξεχωριστή Κ.Ε του ΕΛΑΣ που το ίδιο βράδι βγάζει διαταγή αναστολής των επιχειρήσεων. Η κυβέρνηση και οι Αγγλοι που έχουν περιοριστεί γύρω από το Σύνταγμα σώζονται σαν από θαύμα.

Την άλλη μέρα κηρύσσεται γενική απεργία και γίνεται η κηδεία των θυμάτων. Ξανά στην Αθήνα κυριαρχούν οι διαδηλωτές και ο ένοπλος ΕΛΑΣ.

Οι μάχες κορυφώνονται και οι εργάτες δείχνουν έναν αξεπέραστο ηρωισμό. Μπορεί οι επιθέσεις στου Μακρυγιάννη και στους στρατώνες στο Γουδί να αποτυγχάνουν (λόγω της κακής οργάνωσης) αλλά παντού σχεδόν οι μαχητές του ΕΛΑΣ άοπλοι σχεδόν κερδίζουν τη μάχη. Τα σύμβολα της καταπίεσης καταστρέφονται:

*"Η Ασφάλεια, η απαίσια έδρα της αστυνομίας είναι ένα σύμβολο, πρέπει να καταστραφεί. Η έφοδος γίνεται τη νύχτα από μια κοντινή έξοδο υπονόμου. Μια ομάδα της ΕΠΟΝ κάνει την πρώτη επίθεση. Εφηβοί 13 και 16 χρονών οπλισμένοι με αυτόματα και κραδαίνοντας "κονσέρβες Σκόμπυ" (αυτοσχέδιες βόμβες) θερίζονται. Το δεύτερο κύμα κερδίζει μερικά μέτρα..."*(7)

Έτσι η Ασφάλεια καταστρέφεται.

Οι μάχες γίνονται σώμα με σώμα. *"Ιδιαίτερα σκληρός ήταν ο αγώνας στο κτίριο των Λουτρών στην οδό Ιωνος αρ. 6 στην περιοχή της Ομόνοιας. Οι ΕΛΑΣίτες χρειάστηκαν ιδιαίτερα αιματηρή προσπάθεια έως ότου από δωμάτιο σε δωμάτιο και από διάδρομο σε διάδρομο κυρίεψαν τον πρώτο όροφο και τον κράτησαν σταθερά παρ' όλες τις αντιθέσεις απ' άλλους ορόφους και τις σκά-*

λες...".(8)

Είναι χαρακτηριστικό ότι το ύψωμα του Αρδητού δίπλα στο Παρθενναϊκό Στάδιο καταλαμβάνεται απ' τους Αγγλους και ανακαταλαμβάνεται απ' τον ΕΛΑΣ δυο φορές!

Στις 11 Δεκέμβρη ο στρατηγός Αλεξάντερ τηλεγραφεί στον Τσώρτσιλ: "Τα βρετανικά στρατεύματα βρίσκονται στην πραγματικότητα πολιορκημένα στο κέντρο της πόλεως".(9) Ενώ στο Ψυχικό ύστερα από αιφνιδιαστική έφοδο του ΕΛΑΣ πιάνονται αιχμάλωτοι 47 αξιωματικοί και 538 στρατιώτες της RAF.

Το εντυπωσιακό στη μάχη του Δεκέμβρη είναι η τρομερή συμμετοχή της εργατικής τάξης και της νεολαίας. Η γενική απεργία συνεχίζεται ενώ συνεχώς καινούργιοι εθελοντές πυκνώνουν τις γραμμές, κατασκευάζουν οδοφράγματα, ετοιμάζουν συσσίτια και νοσοκομεία, διαδηλώνουν πίσω από τις μονάδες του ΕΛΑΣ όταν δίνουν μάχες για να τους εμψυχώσουν.

Όμως η ηγεσία του ΚΚΕ και του ΕΑΜ δεν πίστεψε ούτε μια στιγμή ότι μπορεί η εργατική τάξη να πάρει την εξουσία. Μέσα στην κορύφωση της μάχης προτείνει ειρηνευτικές διαπραγματεύσεις και δέχεται τη μεσολάβηση του Τσώρτσιλ που έρχεται την Πρωτοχρονιά στην Αθήνα. Έτσι η διεξαγωγή της μάχης γίνονταν με τον πιο απαράδεκτο τρόπο: Μέχρι τις 10 του Δεκέμβρη το ΚΚΕ απαγόρευε στα τμήματα του ΕΛΑΣ να πυροβολούν αγγλικές μονάδες γιατί ήταν "συμμαχικά στρατεύματα" που θα παρέμεναν ουδέτερα.

Αρνείται επίμονα να φέρει στην Αθήνα τις εμπειροπόλεμες και καλά οπλισμένες μεραρχίες του ΕΛΑΣ του βουνού και αντίθετα τις στέλνει στην... Ηπειρο να διαλύσουν τον ΕΔΕΣ του Ζέρβα. Όταν κάποιες μονάδες αρχίζουν να συγκλίνουν στην Αθήνα, είναι πια πολύ αργά.

Οι Αγγλοι έχουν αυξήσει τα στρατεύματά τους σε 60.000 με άφθονα τανκς, αεροπλάνα και κανόνια που βομβαρδίζουν ασταμάτητα. Στις εργατογειτονιές του Ταύρου, της Καλλιθέας, της Καισαριανής γίνονται λυσσώδεις μάχες, ενώ οι φωτιές μαίνονται. Οι ΕΛΑΣίτες όμως δεν μπορούν να αντιμετωπίσουν τα τανκς και τα αεροπλάνα με καραμπίνες και μολότοφ. Στις 5 του Γενάρη αποσύρονται απ' την Αθήνα. Υπογράφεται ανακωχή και οι διαπραγματεύσεις καταλήγουν μετά από ένα μήνα περίπου στο ξεπούλημα της "Συμφωνίας της Βάρκιζας". Ο ΕΛΑΣ αποπλίζεται -εξακολουθεί να κυριαρχεί στην υπόλοιπη Ελλάδα- ενώ η γενική αμνηστία για πολιτικά αδικήματα στις μέρες του Δεκέμβρη αφήνει το παράθυρο ανοικτό να διωχθούν δεκάδες χιλιάδες αγωνιστές για "ποινικά" αδικήματα όπως π.χ. εμπρησμοί ή φόνοι. Οι εγγυήσεις της δεξιάς φυσικά καταπατούνται πριν στεγνώσει το μελάνι απ' την υπογραφή της...

## Απ' τη Βάρκιζα στον Εμφύλιο

Μετά τη Βάρκιζα το κίνημα μπορεί να βρέθηκε στρατιωτικά αφοπλισμένο, αλλά πολιτικά διατηρούσε τη μαζικότητα και τη δυναμική του. Η οικονομική κρίση προκαλεί τεράστιες κινητοποιήσεις και απεργίες σε κάθε κλάδο: τραπεζοϋπάλληλοι, τροχιοδρομικοί, δημόσιοι υπάλληλοι, αρτεργάτες, σερβιτόροι, βιομηχανικοί εργάτες κλπ βγαίνουν σε αγώνες. Ο ΕΡΓΑΣ (Εργατικός Αντιφασιστικός Συνασπισμός) κερδίζει τις εκλογές σε όλα τα συνδικάτα. Στο Συνέδριο του ΕΚΑ έχει 370 από τους 396 αντιπροσώπους. Το Μάρτη του 1946 στο 8ο Συνέδριο της ΓΣΕΕ έχει το 80% των αντιπροσώπων (1.800) και 5 μέλη στην 7μελή διοίκηση της ΓΣΕΕ.

Στην πρωτομαγιάτικη συγκέντρωση διαδηλώνουν 250.000 εργάτες! Η αστική τάξη απαντά με μια τρομακτική βαρβαρότητα: Είναι ο "μονόπλευρος εμφύλιος πόλεμος". Μέσα σ' ένα χρόνο απ' τη Συμφωνία της Βάρκιζας υπήρχαν: 1.192 δολοφονημένοι, 6.413 τραυματίες, 70.000 φυλακισμένοι 165 βιασμένες γυναίκες 572 ε-

πιδρομές σε τυπογραφεία και πάνω από 100.000 καταδιωκόμενοι αριστεροί.

Οι αστοί είναι αποφασισμένοι να συντρίψουν με τη φυσική βία το κίνημα και δεν ανέχονται κανενός είδους συμβιβασμό. Αντίθετα το ΚΚΕ συνεχίζει την πολιτική του που οδήγησε στη Βάρκιζα(10). Τα συνθήματα είναι "εθνική ενότητα", "ομαλή δημοκρατική πορεία". Όσοι βγαίνουν εκτός γραμμής κατακεραυνώνονται απ' τον Ζαχαριάδη. Ο Άρης Βελουχιώτης αυτοκτονεί ύστερα από την αποκρήξη του από το κόμμα.

## Την επόμενη φορά

Ο Δεκέμβρης αλλά και όλες οι μάχες που έδωσε το εργατικό κίνημα εκείνη την περίοδο, έβαλαν στην επικαιρότητα τη νίκη της Επανάστασης στην Ελλάδα ίσως και στα Βαλκάνια. Αυτή την προοπτική πολέμησαν με λύσσα οι Έλληνες αστοί και οι ιμπεριαλιστές της Δύσης. Η Ρωσία δεν έδωσε καμιά βοήθεια στο αντάρτικο.(11) Είναι χαρακτηριστικό ότι ο Στάλιν όχι μόνο δεν έβγαλε μια ανακοίνωση υποστήριξης στο ΕΑΜ τις μέρες της σύγκρουσης, αλλά και στον εμφύλιο δεν αναγνώρισε τη Κυβέρνηση του Βουνού. Αντίθετα διατήρησε αδιάταραχτα τις σχέσεις του με τη κυβέρνηση της Αθήνας. •

Οι αιτίες της ήττας βρίσκονται στην πολιτική του ΚΚΕ, στη στρατηγική των συμμαχιών (δηλαδή της υποταγής) με τα "φιλελεύθερα" και "προοδευτικά" κομμάτια της αστικής τάξης, που είχε υιοθετήσει από την 6η Ολομέλεια το 1934. Πολιτική που πάντα έφερνε το εργατικό κίνημα αφοπλισμένο ιδεολογικά και πολιτικά μπροστά στις επιθέσεις των αστών είτε το 1936 είτε στην Αντίσταση είτε στον Εμφύλιο ακόμη και μέχρι πρόσφατα. Σήμερα 49 χρόνια από τον "Κόκκινο Δεκέμβρη" και 20 χρόνια από την εξέγερση του Πολυτεχνείου, οι καινούργιες γενιές των αγωνιστών έχουν πάρει το μάθημά τους.

Την επόμενη φορά επικεφαλής της εργατικής τάξης θα πρέπει να βρίσκεται ένα πραγματικά σοσιαλιστικό επαναστατικό κόμμα, που δεν θα σταματήσει στη μέση, αλλά θα παλεύει μέχρι τέλους για την επανάσταση και τον σοσιαλισμό.

## ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Το ΕΑΜ (Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο) ιδρύεται το Σεπτέμβρη του 1941 με τη συμμετοχή του ΚΚΕ, του Αγροτικού Κόμματος και μικρών σοσιαλιστικών ομάδων (ΣΚΕ, ΕΣΚΕ, ΕΛΑ)
2. Στο Κάιρο βρίσκονταν η κυβέρνηση που έφυγε από την Ελλάδα μετά την κατάληψη της Κρήτης από τους Γερμανούς. Η Κυβέρνηση του Βουνού ΠΕΕΑ (Πολιτική Επιτροπή Εθνικής Απελευθέρωσης) ήταν η εξουσία του ΕΑΜ στην "Ελεύθερη Ελλάδα" ύστερα από την Εθνοσυνέλευση που κάλεσε το ΕΑΜ το Μάρτη του '44 στις Κορυσχάδες.
3. Τα δυο πρώτα στρατιωτικά σχήματα αποτελούνταν από ακροδεξιούς και έγιναν ύστερα από τη διάλυση από τους Αγγλους και την κυβέρνηση των φιλο-ΕΑΜικών ελληνικών ενόπλων δυνάμεων της Μέσης Ανατολής τον Απρίλη του 1944
4. Θ. Χατζής "Η νικηφόρα Επανάσταση που χάθηκε" 4ος τόμος, σελ. 46-47 εκδ. Δωρικός
5. Θ. Χατζής ο.π τόμος 4ος σελ. 87-88
6. Β Μπαρτζιώτα "Εθνική Αντίσταση και Δεκέμβρης 1944" σελ. 317, εκδόσεις Σύγχρονη Εποχή.
7. D. Eudes "Οι Καπετάνιοι" εκδ. ΕΞΑΝΤΑΣ σελ. 253.
8. Σ. Γρηγοριάδη "Δεκέμβρης, Εμφύλιος 1940-1944 Συνοπτική Ιστορία" εκδ. ΚΑΠΟΠΟΥΛΟΣ σελ. 142
9. D. Eudes ο.π σελ.144
10. Μια ανάλυση της πορείας του ΚΚΕ προς τον ένοπλο αγώνα στο βιβλίο "Μελέτες για τον εμφύλιο" εκδ. ΟΛΚΟΣ στα κεφάλαια "Αυτοάμυνα και κομμ. πολιτική 1945-1949" και "Η Β' Ολομέλεια και η απόφαση για εμφύλιο, μια επανεκτίμηση."
- 11 ο.π σελ. 325-326.



# Οι εργατικοί αγώνες στην Ευρώπη

Η Ευρώπη βρίσκεται στη μεγαλύτερη αναταραχή των τελευταίων δεκαετιών. Γενικές απεργίες, τεράστιες και μαχητικές διαδηλώσεις γεμίζουν τους δρόμους των πόλεων. Το κύμα διαμαρτυρίας συγκλονίζει τη Γερμανία, τη Γαλλία, το Βέλγιο, την Ιταλία και την Ισπανία, καθώς οι εργοδότες ζητούν κι άλλες περικοπές και απολύσεις. Η ταξική πόλωση είναι πια φανερή.

Από τη μια πλευρά οι 12 της ΕΟΚ συναντιούνται, μέσα στη χλιδή των ευρωπαϊκών σαλονιών, για να γιορτάσουν την επικύρωση του Μάαστριχτ. Μαζί, οι φιλελεύθεροι με τους σοσιαλιστές -συμπεριλαμβανομένου και του Παπανδρέου- συμφωνούν στους κοινούς στόχους, για μείωση μισθών, απολύσεις και ιδιωτικοποιήσεις.

Από την άλλη όχθη οι εργάτες αντιστέκονται με πρωτοφανή μαχητικότητα. Ποτέ άλλοτε δεν είδαμε την εργατική αγανάκτηση να εκρηγνύεται τόσο ενιαία και τόσο δυνατά, μέσα σε τόσο λίγο χρονικό διάστημα. Τους τελευταίους δυο μήνες εκατομμύρια εργάτες δίνουν την πραγματική αίσθηση της δύναμής τους σε αυτή την κοινωνία. Κάνουν τα αφεντικά πραγματικά να τρέμουν.

## Γαλλία

Μετά από 10 μέρες απεργία που στοιχίσε στην Αιρ Φρανς πάνω από 120 εκατομμύρια δολάρια οι εργαζόμενοι ανάγκασαν την κυβέρνηση να πάρει πίσω τα σχέδιά της για 4.000 απολύσεις και πάγωμα των μεροκάματων. Ήταν μια φανταστική νίκη της μεγαλύτερης και μαχητικότερης απεργίας στη Γαλλία τα τελευταία χρόνια που στέλνει ένα καθαρό μήνυμα στους εργάτες σ' όλη την Ευρώπη: οι αγώνες έχουν αποτέλεσμα, οι απεργίες μπορούν να νικήσουν. Ένα ανώτερο στέλεχος της κυβέρνησης δήλωνε χαρακτηριστικά: "Όταν ενδίδεις και αποσύρεις τα σχέδια, στέλνεις σε όλους το μήνυμα ότι η κυβέρνηση είναι αδύναμη". Και οι εργάτες στην Γαλλία πήραν το μήνυμα.

Περισσότερα από 40 σωματεία κάλεσαν σε απεργία στις 18 Νοέμβρη. Εκατοντάδες χιλιάδες εργάτες απέργησαν και δεκάδες χιλιάδες συμμετείχαν σε διαδηλώσεις όλο το Νοέμβρη. Οι εργάτες στα ταχυδρομεία, τους σιδηροδρόμους, τις τηλεπικοινωνίες, διαδήλωναν πλάι-πλάι με τους συναδέλφους τους στην Αιρ Φρανς, στις αστικές συγκοινωνίες και στον υπόλοιπο δημόσιο τομέα. Στις 24 Νοέμβρη οι ανθρακωρύχοι της Λωραίνης συγκρούστηκαν με την αστυνομία στο Μετς. Την ίδια στιγμή το μέτωπο των κι-

νητοποιήσεων απλώνεται στα σχολεία και στις σχολές. Μαθητές και φοιτητές διαδηλώνουν ενάντια στις περικοπές στην εκπαίδευση: 20.000 φοιτητές στο Παρίσι, 40.000 στη Νάντη, 5.000 στην Τουλούζ, 2.000 στο Μπορντό και στο Καν, όλοι τους χόρευαν κυριολεκτικά στους δρόμους. Αυτή η φανταστική εικόνα των κινητοποιήσεων θυμίζει στον κόσμο τους κοινούς αγώνες των φοιτητών και των εργατών το Μάη του '68. Στην κυβέρνηση Μπαλαντύρ και τους καπιταλιστές όμως έχει προκαλέσει πανικό.

Η δεξιά που κέρδισε τις εκλογές του περασμένου Μάρτη με μεγάλη διαφορά από τους σοσιαλιστές δήλωνε με στόμφο ότι αμέσως μετά θα είναι "ανυποχώρητη". Σήμερα βρίσκεται -κάτω από το βάρος των αγώνων- σε σοβαρή κρίση.

Από στοιχεία που έχει δώσει στη δημοσιότητα ο κρατικός οργανισμός ασφάλισης ανέργων προβλέπεται ότι το Δεκέμβρη του 1994 οι άνεργοι θα ξεπεράσουν τα 3,6 εκατομμύρια (αριθμός ρεκόρ) ενώ σήμερα υπάρχουν ήδη 3,24 εκατομμύρια. Την ίδια ώρα όμως η κυβέρνηση σπρώχνει εκατομμύρια στις τσέπες των αφεντικών και των πλουσίων με σκανδαλώδεις φοροαπαλλαγές. Αυτή η αδικία είναι που έχει ανεβάσει την οργή των εργατών στα ύψη. Οι μαχητικοί αγώνες αποδείχτηκαν πιο αποτελεσματικοί από τον "ρεαλισμό"

των συνδικαλιστικών ηγεσιών. Οι εργαζόμενοι στην Αιρ Φρανς νίκησαν, γιατί κάλεσαν σε απεργία διάρκειας, οργάνωσαν μαζική περιφρούρηση, αντιμετώπισαν με θάρρος τους αντεργατικούς νόμους και απευθύνθηκαν με επιτυχία στους άλλους εργάτες για συμπάρσταση. Κατάφεραν να εμπνεύσουν χιλιάδες εργάτες να κάνουν το ίδιο.

Οι κινητοποιήσεις δεν έχουν στριμώξει μόνο την κυβέρνηση αλλά έχουν καταφέρει να εξαφανίσουν τους φασίστες. Ο Ζαν Μαρί Λεπέν, ο ηγέτης του ναζιστικού Εθνικού Κόμματος που πήρε 13% στις πρόσφατες εκλογές, σήμερα βρίσκεται σε απομόνωση. Για εκατοντάδες χιλιάδες εργάτες είναι καθαρό ότι μόνο η συλλογική δράση μπορεί να φέρει προοπτική στον αγώνα τους και στη ζωή τους. Ποτέ άλλοτε λευκοί και μαύροι εργάτες μαζί, με τις γροθιές υψωμένες, δεν βρέθηκαν τόσο αποφασισμένοι στις απεργιακές φρουρές και στις διαδηλώσεις ενάντια στον κοινό εχθρό.

Ενας άνεμος αγώνων πνέει στη Γαλλία. Τα πυρά των εργατών και της νεολαίας είναι στραμμένα στη σωστή κατεύθυνση. Το μήνυμα της νίκης και η εμπειρία απλώνονται στην υπόλοιπη Ευρώπη.

## Γερμανία

Την τελευταία βδομάδα του Νοέμβρη υπογράφηκε συμφωνία μεταξύ του συνδικάτου του Μετάλλου (IG-Metal) και της Φολκς Βάγκεν για μείωση του χρόνου εργασίας σε 4 ημέρες με ταυτόχρονη μείωση του μισθού των εργατών κατά 10%.

Η υποχώρηση του συνδικάτου είναι πισωγύρισμα για το εργατικό κίνημα στη Γερμανία, που την τελευταία περίοδο βρίσκεται συνέχεια στο δρόμο με απεργίες και διαδηλώσεις.

Τον περασμένο Οχτώβρη εκατοντάδες χιλιάδες ανθρακωρύχοι από τα ορυχεία του Ρουρ μέχρι την Αν. Γερμανία κατέβηκαν σε απεργία και οργάνωσαν μαχητικές διαδηλώσεις με κλεισίματα δρόμων. Στις αρχές του Νοέμβρη 100.000 οικοδόμοι διαδήλωσαν στη Βόννη, ενάντια στις περικοπές στα επιδόματα. Επίσης δέκα χιλιάδες μεταλλεργάτες την ίδια βδομάδα διαδήλωσαν στο Μανχάιμ, ενώ οι εργάτες της Μερσεντές κλιμάκωναν τις κινητοποιήσεις με απεργία μπροστά στην απειλή να μειωθούν οι μισθοί τους. Οι μεταλλεργάτες βρίσκονται στο κέντρο της αντιπαράθεσης με την κυβέρνηση, παρά τα πισωγυρίσματα της ηγεσίας του συνδικάτου.

Μέσα στην πιο μεγάλη ταξική πόλωση των τελευταίων δεκαετιών οι ηγεσίες των συνδικάτων συνεχίζουν να διακηρύττουν

## “Δύσκολες ώρες”

Καθώς οι Ευρωπαίοι πολιτικοί - μαζί τους και ο Ανδρέας Παπανδρέου - συναντήθηκαν στις Βρυξέλλες, στις αρχές του Νοέμβρη, για να διακηρύξουν ότι “η Ευρώπη περνάει δύσκολες ώρες”, κατά τη διάρκεια του επίσημου δείπνου δεν έπαψαν να μπουκλώνουν το στόμα τους με τα φαγητά που υπήρχαν.

Οι φόροι μας λοιπόν πλήρωσαν:

Ασιακό σαλάτι με καβιάρι

Ελάφι κρασάτο με κόκκινη σάλτσα

Παγωμένο σουφλέ με αμύγδαλα και γάλα

Διάφορα τυριά, γλυκίσματα και καφέ

Όλα σερβίρονταν με κρασί που

κόστισε 93.400 δρχ. το μπουκάλι

τα πλεονεκτήματα της “κοινωνικής συμφωνίας” ανάμεσα στους εργοδότες και τους εργάτες. Οι ηγέτες του Σοσιαλδημοκρατικού Κόμματος όχι μόνο δεν αντιστέκονται στις επιθέσεις του Κολ, αλλά αντίθετα συνεργάζονται με την κυβέρνηση. Αυτό φαίνεται, ακόμα κι από την στάση που κράτησαν απέναντι στο νόμο για τον περιορισμό της “λαθρομετανάστευσης”. Οι περισσότεροι βουλευτές ψήφισαν μαζί με την κυβέρνηση, έστω κι αν μ’ αυτό το νόμο έδωσαν, το έναυσμα στους νοσταλγούς του Χίτλερ να προχωρήσουν στις πιο βάρβαρες επιθέσεις ενάντια στους μετανάστες.

Η αίσθηση όμως που εξακολουθεί να υπάρχει στη Γερμανία είναι ότι η αναμέτρηση ανάμεσα στα αφεντικά και τους εργάτες θυμίζει τη δεκαετία του ‘30. Η διαφορά σήμερα είναι ότι η εργατική τάξη είναι πιο δυνατή και πιο οργανωμένη από τότε. Ετοιμη να απαντήσει στις επιθέσεις μιας κυβέρνησης που δείχνει αδύναμη να αντιμετωπίσει τη βαθιά οικονομική κρίση. Ακόμα περισσότερο όταν διακεκριμένα στελέχη της εμφανίζονται βουτηγμένα μέχρι το λαιμό σε οικονομικά σκάνδαλα. Ο υπουργός Δικαιοσύνης του κρατιδίου της Σαξονίας Στέφαν Χάιτμαν αναγκάστηκε να παραιτηθεί. Οι δηλώσεις του ότι “οι μετανάστες πρέπει να φύγουν” και ότι “οι γυναίκες πρέπει να μένουν στο σπίτι” είχαν προκαλέσει το θυμό σχεδόν όλης της εργατικής τάξης.

Γι’ αυτό λέμε ότι υπάρχουν σήμερα όλες οι δυνατότητες η ιστορία να μην επαναληφθεί.

## Ισπανία

Στις 25 Νοέμβρη εκατοντάδες χιλιάδες εργάτες συμμετείχαν στη γενική απεργία που οργάνωσαν τα συνδικάτα. Ήταν η κλιμάκωση μιας σειράς κινητοποιήσεων που έγιναν τους δυο τελευταίους μήνες. Εγιναν διαδηλώσεις σε περισσότερες από 50 πόλεις. Ο χειμώνας προβλέπεται “καυτός” και στην Ισπανία του Γκανζάλες.

Στις αρχές του Νοέμβρη έγιναν δυο 5ωρες στάσεις των εργατών που δουλεύουν στην αυτοκινητοβιομηχανία ΣΕΑΤ (θυγατρική της Φολκς Βάγκεν) στη Βαρκελώνη. Η απεργία στρεφόταν ενάντια στα σχέδια της διοίκησης να κλείσει τα εργοστάσια και να απολύσει 9.000 εργάτες. Μέσα στο Νοέμβρη πάνω από 100.000 μαθητές και φοιτητές κατέβηκαν σε διαδηλώσεις στη Μαδρίτη, τη Βαρκελώνη και τη Σεβίλη, διαμαρτυρούμενοι για την κατάσταση που επικρατεί στην παιδεία από τις συνεχιζόμενες περικοπές δαπανών. “Το κογλύφε υπουργέ δεν θα μας πάρεις φράγκο” φώναζαν έξω από το υπουργείο Παιδείας στις 17 Νοέμβρη. Για το Δεκέμβρη οι μεταλλεργάτες, οι εργαζόμενοι στη ΣΕΑΤ, στους σιδηροδρόμους και τις τηλεπικοινωνίες προγραμματίζουν συνέχιση των απεργιακών τους κινητοποιήσεων.

Ο “πρωθυπουργός της σαμπάνιας”, -έτσι συνηθίζει να αποκαλεί ο κόσμος τον Γκονζάλες και το κόμμα του στην Ισπανία- δεν έβαλε μυαλό από τις πρόσφατες εκλογές. Ο θυμός των εργατών ανάγκασε το Σοσιαλιστικό Κόμμα σε μια πύρρειο νίκη, αφού κέρδισε τις εκλογές με πολύ μικρή διαφορά από τον δεξιό υποψήφιο. Κι όμως αυτό δεν τους έχει εμποδίσει να πάνε την κυβέρνηση ακόμα πιο δεξιά. Πολιτικά έχουν συμμαχήσει με τα συντηρητικά εθνικιστικά κόμματα της Καταλωνίας και των Βάσκων, και έχουν αρνηθεί κάθε συνεργασία με τα κόμματα της αριστεράς.

Οι αντιδράσεις όμως των εργατών κλιμακώνονται. Ακόμα και το συνδικάτο που ελέγχεται από τους σοσιαλιστές ήταν ο βασικός οργανωτής της γενικής απεργίας στις 25 Νοέμβρη. Μέρα με την μέρα γίνεται ξεκάθαρο ότι με συμφωνίες και κοινωνικά συμβόλαια όσο πιο πολλά παραχωρείς στα αφεντικά τόσο πιο πολλά σου ζητάνε. Γι’ αυτό και οι αντιδράσεις οξύνονται τρομάζοντας τους καπιταλιστές. Ενας Ισπανός βιομήχανος έλεγε ότι: “Η υποχώρηση στην Αιρ Φρανς είναι τα χειρότερα νέα για μας, γιατί πρέπει να κάνουμε ό,τι κάνει η γαλλική κυβέρνηση και ακόμα περισσότερα”.

Κώστας Σαρρής

# ANL: ΠΟΤΕ ΞΑΝΑ!

Συνέντευξη με τον *Ιαν Τέιλορ*, δημοσιογράφο  
στην εφημερίδα "*Σοσιαλιστής Εργάτης*" και μέλος  
του *Αντιναζιστικού Συνδέσμου* - του *ANL*- στο Λονδίνο

---

**Τον Οκτώβρη έγινε στο Λονδίνο μια μεγάλη αντιφασιστική διαδήλωση. Ποιο ήταν το κλίμα;**

Η διαδήλωση ήταν εντυπωσιακή καθώς συγκεντρώθηκαν πάνω από 60.000 άνθρωποι. Κυριαρχούσαν δυο βασικά συνθήματα. Το κεντρικό σύνθημα ήταν το "κλείστε τα γραφεία του Βρετανικού Εθνικού Κόμματος" (BNP) και το άλλο αφορούσε την ενότητα των αντιρατσιστικών και αντιναζιστικών ομάδων. Η διαδήλωση είχε αποφασιστεί πριν από πέντε περίπου μήνες, αλλά πήρε αυτές τις διαστάσεις μετά την επιτυχία που είχαν οι φασίστες στις τοπικές δημοτικές εκλογές.

Υπήρχαν πάρα πολλοί νέοι στη διαδήλωση. Η μέση ηλικία πρέπει να ήταν 20 με 21 χρονών, αλλά υπήρχε και μεγάλος αριθμός μαθητών.

Είχαμε την υποστήριξη -στα χαρτιά- διάφορων συνδικαλιστών ηγετών. Ο γενικός γραμματέας του TUC [της βρετανικής ΓΣΕΕ] και ο ηγέτης του δεύτερου μεγαλύτερου συνδικάτου, του Γενικού Συνδικάτου Μεταφορών, έστειλαν μηνύματα υποστήριξης.

Ωστόσο κανείς από τα ανώτατα συνδι-

καλιστικά στελέχη δεν ήρθε στη διαδήλωση. Ήταν μια διαδήλωση οργανωμένη από επαναστάτες σοσιαλιστές, από αντιναζιστές, από τέτοιες ομάδες. Και ήταν η πιο σοβαρή διαδήλωση που θυμάμαι τα τελευταία έντεκα-δώδεκα χρόνια, από τότε που είμαι ενεργός επαναστάτης. Η ατμόσφαιρα ήταν ταυτόχρονα σοβαρή και χαρούμενη, η διαδήλωση ήταν σαν πανηγύρι. Ήταν πάρα πολλοί αυτοί που πίστευαν ότι αυτή η διαδήλωση μπορούσε να κλείσει τα γραφεία του BNP.

Όμως, η αστυνομία έκλεισε, όχι μόνο το δρόμο που πέρναγε μπροστά από τα κεντρικά γραφεία του BNP αλλά και κάθε άλλο δρόμο. Μπλόκαραν εντελώς την πορεία. Κυριολεκτικά "έστησαν" τη σύγκρουση.

Όταν η πορεία προσπάθησε να περάσει τις γραμμές των αστυνομικών επιτέθηκαν στον κόσμο, χτύπησαν τους οργανωτές και συνέχισαν να χτυπάνε αδιάκριτα για δυο-τρεις ώρες.

Ήθελαν να πάρουν εκδίκηση για τη διαδήλωση στην Τραφάλγκαρ Σκουέρ πριν από τρία χρόνια όπου είχαν χάσει κάθε έλεγχο. Αυτή τη φορά δεν έχασαν τον έλεγχο, έκαναν επίδειξη πυγμής. Όμως αν

το Εργατικό Κόμμα και οι ηγέτες του TUC (Βρετανική ΓΣΕΕ) είχαν έρθει στην πορεία αντί να στέλνουν μηνύματα, τότε δεν νομίζω ότι η αστυνομία θα είχε επιτεθεί.

---

**Γιατί διαλέξατε τα γραφεία του BNP, σαν στόχο της διαδήλωσης και της καμπάνιας;**

Το BNP αναδείχτηκε σαν το ισχυρότερο φασιστικό κόμμα μετά από δέκα χρόνια σκυλοκαυγάδων με άλλες παρόμοιες οργανώσεις. Εγκατέστησαν τα γραφεία τους στο Γουέλινγκ και από εδώ οργανώνουν ρατσιστικές επιθέσεις, ναζιστικές πορείες, εκλογικές καμπάνιες κλπ.

Στην περιοχή των γραφείων τους τέσσερις νέοι μαύροι έχουν δολοφονηθεί τα τελευταία δύο χρόνια. Στην πιο πρόσφατη από αυτές τις περιπτώσεις ένας δεκαεξάχρονος μαύρος που περίμενε στη στάση του λεωφορείου μαχαιρώθηκε θανάσιμα. Και δεν είναι μόνον οι δολοφονίες. Μια ολόκληρη σειρά από ρατσιστικές επιθέσεις έχουν γίνει γύρω από τα γραφεία τους, γι' αυτό και η κοινότητα των μαύρων της περιοχής βράζει από οργή ενάντια στο BNP. Παρόλο που η αστυνομία λέει ότι

δεν έχει καμιά απόδειξη ότι οι δράστες ήταν μέλη του BNP, μετά από την τελευταία δολοφονία, το BNP οργάνωσε "πορεία" που πέρασε μπροστά από το σημείο της δολοφονίας. Η σύνδεση είναι πολύ φανερή.

Υπάρχουν πολλοί που, ενώ είναι ενάντια στους φασίστες, δεν συμφωνούν ότι πρέπει να κλείσουν τα γραφεία του BNP. Ζούμε, λένε, σε δημοκρατία όλες οι απόψεις πρέπει να έχουν δικαίωμα να εκφράζονται κλπ. Αυτό είναι τελείως λάθος. Οι φασίστες θα απαγόρευαν την ελεύθερη έκφραση σε όλους εκτός από τον εαυτό τους. Θέλουν να χρησιμοποιήσουν τη δημοκρατία για να τσακίσουν τη δημοκρατία. Και αυτό το κάνουν τρομοκρατώντας, δολοφονώντας χιλιάδες, εκατοντάδες χιλιάδες, εκατομμύρια ανθρώπους.

Ο ηγέτης του BNP έχει πει ότι "Ο Αγών μου (του Χίτλερ) είναι η βίβλος μου". Το κόμμα του Χίτλερ είναι το μοντέλο για το BNP. Το BNP προπαγανδίζει ανοιχτά τη βίαιη απέλαση των μαύρων. Γι' αυτό δεν πρέπει να τους αφήσουμε να οργανωθούν.

### **Είναι πραγματικός ο κίνδυνος από τις φασιστικές οργανώσεις στη Βρετανία;**

Στα μέσα του Σεπτεμβρίου το BNP κατάφερε να εκλέξει έναν δημοτικό σύμβουλο στην περιοχή του Ανατολικού Λονδίνου που λέγεται Αϊλ Οφ Ντογκς. Η νίκη αυτή προκάλεσε μεγάλο σοκ. Βέβαια η νίκη τους βασίστηκε στην τεράστια αποχή -λιγότεροι από τους μισούς ψηφοφόρους πήγαν στις κάλπες- και οι φασίστες πήραν το 1/3 των ψήφων. Δηλαδή τους ψήφισε ένας στους έξι ψηφοφόρους. Κέρδισαν με διαφορά 7 ψήφων από τον υποψήφιο του Εργατικού Κόμματος. Οι ψήφοι στην πραγματικότητα μοιράστηκαν στα τρία ανάμεσα στους Εργατικούς, τους Φιλελεύθερους -το δεύτερο, μικρότερο κόμμα των αφεντικών στη Βρετανία- και τους φασίστες.

Υπήρχαν διάφοροι λόγοι για τους οποίους υπήρξε τόσο μεγάλη αποχή. Για παράδειγμα οι Ασιάτες που ζουν στην περιοχή δεν τόλμησαν να πάνε να ψηφίσουν, γιατί οι φασίστες τους απειλούσαν ότι θα τους χτυπήσουν αν πάνε στα εκλογικά κέντρα.

Το κεντρικό ζήτημα στις εκλογές ήταν το στεγαστικό. Στο Αϊλ οφ Ντογκς, τα περισσότερα σπίτια ανήκουν στο Δήμο. Οι κυβερνήσεις των Τόριδων [δηλ. της δεξιάς] έχουν σταματήσει, ουσιαστικά τελείως, το χτίσιμο δημοτικών κατοικιών. Πρέπει να περιμένει κανένας 20 χρόνια στη

λίστα αναμονής για να πάρει ένα δικό του δημοτικό διαμέρισμα, και φυσικά δεν έχει καμιά δυνατότητα να αγοράσει ένα κανονικό σπίτι, λόγω της ανεργίας, των χαμηλών μεροκάματων κλπ.

Υπάρχει και ένα άλλο τρίτο ζήτημα. Παραδοσιακά -για εκατό χρόνια τώρα- επρόκειτο για περιοχή των Εργατικών. Από τα μέσα όμως της δεκαετίας του '80 περίπου, οι Φιλελεύθεροι προσπάθησαν συνειδητά να χρησιμοποιήσουν το ρατσισμό για να κερδίσουν ψήφους από τους Εργατικούς. Αρχισαν να λένε ότι το πρόβλημα στο Ανατολικό Λονδίνο είναι ότι έχει πάρα πολλούς μαύρους.

Ετσι λοιπόν καλλιεργήθηκε μια ρατσιστική ερμηνεία για τη μιζέρια του κόσμου. Το Εργατικό Κόμμα δεν αντέκρουσε αυτή την ερμηνεία, δεν αντιπαραθέσε καμιά ταξική ερμηνεία. Αντίθετα, με το δικό του τρόπο, σύρθηκε και αυτό στις ίδιες ερμηνείες.

Και οι Φιλελεύθεροι και οι Εργατικοί αντιμέτωπισαν με αυτόν τον τρόπο τις τελευταίες δημοτικές εκλογές. Ετσι διευκόλυναν πάρα πολύ τους φασίστες. Οι τελευταίοι κατέβαιναν με το σύνθημα "Τα άλλα κόμματα λένε το Αϊλ οφ Ντογκς στους λευκούς - εμείς το εννοούμε, εμείς θα σας απαλλάξουμε από τους μαύρους". Και κάτω από αυτές τις συνθήκες πέτυχαν αυτό το εκλογικό αποτέλεσμα.

Ετσι μπορεί να δει κανένας ότι υπάρχουν ειδικοί λόγοι στο Αϊλ Οφ Ντογκς που δεν μπορούν να ισχύσουν σε κάθε άλλη περιοχή. Αυτό είναι σωστό αλλά ταυτόχρονα είναι και επικίνδυνο. Γιατί υπάρχουν βαθύτεροι λόγοι -το μέγεθος της κρίσης στη Βρετανία, η ανεργία, η αποτυχία των αστικών κομμάτων να προτείνουν κάποια λύση, η αδυναμία του Εργατικού Κόμματος να προσφέρει οποιαδήποτε εναλλακτική πρόταση- όλα αυτά αφήνουν περιθώρια για τους φασίστες να οργανώνονται. Μετά το Αϊλ Οφ Ντογκς έχουν γίνει δυο ακόμα τοπικές δημοτικές εκλογές. Μια στην περιοχή του Λονδίνου και μια άλλη στο Μπέρμιγχαμ που είναι η δεύτερη μεγαλύτερη πόλη. Σε αυτές τις εκλογές οι φασίστες -το BNP στην πρώτη, το Νάσιοναλ Φροντ ("Εθνικό Μέτωπο") στη δεύτερη- πήραν 10 και 16% αντίστοιχα.

Αυτό δείχνει ότι το Αϊλ Οφ Ντογκς δεν ήταν μοναδική περίπτωση. Αυτό που κατάφερε ήταν να δώσει αυτοπεποίθηση στους ναζί, να δώσει αυτοπεποίθηση στους ρατσιστές, χάρισε στους ναζί την εικόνα εναλλακτικής λύσης. Τώρα μπορούν να κατεβαίνουν στις εκλογές και να λένε "μπορούμε να κερδίσουμε, μπορούμε να πετάξουμε έξω τους μαύρους".

Αυτό θα έχει επιπτώσεις σε άλλες εκλογές.

### **Τι αντιδράσεις υπήρξαν μετά τις εκλογές;**

Το σοκ στον κόσμο ήταν τόσο μεγάλο, ώστε ανάγκασε το Φιλελεύθερο Κόμμα να αρχίσει έρευνες για διάφορες κατηγορίες ότι μέλη του μοίραζαν προκηρύξεις των φασιστών.

Στην εφημερίδα "Σαν" δημοσιεύτηκε ένα γκάλοπ. Οι μισοί αναγνώστες της εφημερίδας συμφωνούσαν ότι το BNP πρέπει να τερθεί εκτός νόμου και τα γραφεία του να κλείσουν. Και αυτό δεν ήταν παρά το αποτέλεσμα ενός γκάλοπ ανάμεσα σε αναγνώστες μιας εφημερίδας που προπαγανδίζει ρατσιστικές ιδέες!

Το πιο σημαντικό είναι ότι οι εργαζόμενοι στο συγκεκριμένο δήμο ξεκίνησαν απεργία διαμαρτυρίας, ενώ οι εργάτες της εταιρίας τηλεπικοινωνιών αρνήθηκαν να συνδέσουν το τηλέφωνο στα γραφεία του ναζι δημοτικού συμβούλου. Διακόσιοι μπάτσοι χρειάζεται από τότε να τον συνοδεύουν στις δημόσιες εμφανίσεις του.

Εμείς την Κυριακή μετά τις εκλογές καλέσαμε μια διαδήλωση στο Μπρικκλίν. Είναι μια περιοχή στο Ανατολικό Λονδίνο όπου μένουν πολλοί Ινδοί -εκεί συνηθίζει το BNP να πουλάει κάθε Κυριακή πρωί την εφημερίδα του. Μαζεύτηκαν 2000 αντιφασίστες και τους ανάγκασαν να τα μαζέψουν και να εξαφανιστούν.

Σαν άμεσο χτύπημα στους ναζί, ήταν μια μικρή νίκη. Αλλά έχει ιδιαίτερη σημασία γιατί έδειξε τι μπορούμε να πετύχουμε. Είχε τεράστια σημασία για την αυτοπεποίθηση του κόσμου, που είχε απογοητευτεί από τη νίκη των φασιστών στις εκλογές.

Αυτή η μάχη ήταν σημαντική. Αλλά ακόμα πιο σημαντικό είναι ότι στήνουμε τραπέζια του Αντιρατσιστικού Συνδέσμου σε όλους τους κεντρικούς δρόμους, ότι κάνουμε ανοιχτές συγκεντρώσεις στους δρόμους, στα εμπορικά κέντρα, στις πόλεις, παντού. Ζητάμε από τον κόσμο να υπογράψει και να συμμετέχει στο ANL.

Πηγαίνουμε στις συνοικίες, υπάρχουν και άλλες σαν το Αϊλ Οφ Ντογκς, για να μιλήσουμε για τις εκλογές, για τους ναζί και για το τι πραγματικά πρεσβεύουν, για το ποιός φταίει για τα άθλια διαμερίσματα κλπ. Προσπαθούμε να χτίσουμε αντίσταση στους ναζί παντού. Αυτό που καταφέραμε να χτίσουμε ήταν η διαδήλωση στο Γουέλινγκ.

Παντού, αρχίσαμε να κλείνουμε πόλυμαν, να πηγαίνουμε στις σχολές και τα

πανεπιστήμια, να κάνουμε συγκεντρώσεις, να μοιράζουμε προκηρύξεις στα σχολεία και στους εργατικούς χώρους, να οργανώνουμε ομιλίες με ομιλητές του ANL στα εργοστάσια, να προετοιμάζουμε τη διαδήλωση έτσι ώστε να είναι όσο το δυνατόν μεγαλύτερη.

### **Τελικά τι μπορεί να κάνει ο Αντιναζιστικός Σύνδεσμος;**

Ο Αντιναζιστικός Σύνδεσμος δεν εμφανίστηκε έτσι, από το τίποτα. Ιδρύθηκε - ξαναιδρύθηκε- συνειδητά από το Σοσιαλιστικό Εργατικό Κόμμα (SWP). Πλησιάζουμε κάποιους βουλευτές του Εργατικού Κόμματος, συνδικαλιστές, αντιφασίστες, διάσημους μουσικούς κλπ., για να φτιάξουμε το ANL με στόχο να αντιμετωπίσουμε την απειλή του φασισμού. Επανιδρύθηκε στις αρχές του '92 για δύο λόγους.

Ο πρώτος ήταν η άνοδος του φασισμού στην Ευρώπη. Εκείνη την εποχή δεν αποτελούσε πραγματικό πρόβλημα στη Βρετανία, αλλά ήταν πρόβλημα στην υπόλοιπη Ευρώπη. Ο Αντιναζιστικός Σύνδεσμος είχε την προηγούμενη εμπειρία, αφού είχε καταφέρει να νικήσει τους ναζί στη δεκαετία του '70. Τώρα μπορούσε να λειτουργήσει σαν το παράδειγμα για το πώς μπορούσαν να νικηθούν οι φασίστες και στην υπόλοιπη Ευρώπη.

Ο δεύτερος λόγος ήταν ότι αντιληφθήκαμε ότι το κενό της αριστεράς μέσα σε αυτή την κρίση, που είχε επιτρέψει στους φασίστες να αναπτυχθούν στην Ευρώπη, μπορούσε να έχει τα ίδια αποτελέσματα και στη Βρετανία. Η Βρετανία δεν είναι απομονωμένη από αυτά τα φαινόμενα.

Ο σκοπός του ANL είναι απλός. Θέλουμε να συντρίψουμε τους ναζί. Δεν υπάρχει κανένα άλλο πρόγραμμα ή προϋπόθεση για όποιον θέλει να μπει στο ANL εκτός από αυτό: να θέλει να σταματήσει τους φασίστες. Και για να σταματήσει πραγματικά τους φασίστες το ANL, βλέπει δυο σημαντικά πράγματα.

Το πρώτο είναι η αποκάλυψή τους σαν φασίστες. Παντού όπου εμφανίζονται δεν αυτοαποκαλούνται ανοιχτά φασίστες, δεν μοιράζουν προκηρύξεις που να λένε "φέρετε πίσω τους θαλάμους αερίων". Εμφανίζονται, τις περισσότερες φορές, σαν αξιοσέβαστοι πολιτικοί που έχουν να προτείνουν λύσεις στα πραγματικά προβλήματα, στην πραγματική μιζέρια των ανθρώπων. Το πρώτο πράγμα είναι λοιπόν να ξεσκεπάσουμε τους φασίστες σαν τέτοιους. Να λέμε τι είναι πραγματικά αυτοί οι άνθρωποι, ότι θέλουν την επαναφορά των θαλάμων αερίων, ότι υποστηρίζουν

το Ολοκαύτωμα, ότι είναι υπέρμαχοι του Χίτλερ. Το πρώτο πράγμα είναι να τραβήξουμε τις μάσκες από τα πρόσωπα των ναζί. Και αυτό είναι πολύ σημαντικό. Κάτι τέτοιο δεν έχει γίνει στη Γαλλία. Και το αποτέλεσμα είναι καταστροφικό. Ο Λεπέν μπορεί και περνάει σαν "ακροδεξιός" και όχι σαν ναζί, όπως είναι η πραγματικότητα.

Το δεύτερο είναι να κατανοήσουμε ότι για να καταφέρουν να μεγαλώσουν οι φασίστες, για να καταφέρουν να προσελκύσουν ανθρώπους που νιώθουν ασημαντοί, συντριμμένοι από τις καταστάσεις, πρέπει να καταφέρουν να χτίσουν τη δύναμή τους στους δρόμους. Να μπορέσουν να κάνουν συγκεντρώσεις κλπ. Και έτσι για να τους αντιμετωπίσουμε πρέπει να τους αρνηθούμε τους δρόμους, να τους αρνηθούμε τη δυνατότητα να κάνουν συγκεντρώσεις, να τους αρνηθούμε τα δημοκρατικά δικαιώματα που θέλουν να στερήσουν από όλο τον κόσμο, αν τους δοθεί η ευκαιρία.

Πρέπει να τους κάνουμε να βγάλουν μπροστά τους τραμπούκους, να τους αναγκάσουμε να δείξουν τη βία τους. Αυτό σημαίνει ότι είμαστε προετοιμασμένοι να τους πολεμήσουμε.

Και είχαμε επιτυχίες. Για παράδειγμα οι φασίστες δεν έχουν τολμήσει μέχρι τώρα να καλέσουν συγκέντρωση στο Αϊλ Οφ Ντογκς. Δεν είναι σε θέση να κάνουν ανοιχτό μάζεμα πουθενά. Δεν μπορούν να προπαγανδίσουν τις συγκεντρώσεις τους μοιράζοντας δημόσια προκηρύξεις, είναι αναγκασμένοι να τις κάνουν στα κρυφά, με προφορικά καλέσματα, γιατί φοβούνται τη σύγκρουση με τους αντιφασίστες.

Αυτή είναι η μοναδική πολιτική του ANL. Και όλοι είναι ευπρόσδεκτοι να συμμετέχουν. Ξέρουμε ότι μπορούμε να τσακίσουμε τους φασίστες μόνο με μαζική κινητοποίηση, μόνο με ένα μαζικό αντιφασιστικό κίνημα.

Έτσι λοιπόν το ANL είναι ένα σύνολο που περιλαμβάνει το SWP -που είναι μια οργάνωση 8.500 σοσιαλιστών, αδερφή οργάνωση της ΟΣΕ στη Βρετανία- μερικούς βουλευτές του Εργατικού Κόμματος, διάφορες προσωπικότητες που είχαν παίξει σημαντικό ρόλο στο ANL τη δεκαετία του '70, όπως πχ διάφοροι ηθοποιοί, αθλητές, μουσικοί, ευρωβουλευτές, ηγέτες των συνδικάτων κλπ. Όλα τα μεγάλα συνδικάτα είναι συνδεδεμένα τώρα με το ANL.

Μετά τη διαδήλωση χιλιάδες, δεκάδες χιλιάδες θέλουν να μπουν στο ANL. Τοπικές ομάδες του ANL φτιάχνονται παντού, μοιράζουν προκηρύξεις, πολλοί φοράνε

αντιναζιστικά σημάκια κλπ.

Η διαδήλωση προκάλεσε ακόμα μεγαλύτερη πόλωση. Πολύς κόσμος συνειδητοποιεί πραγματικά ότι παίζονται πολύ μεγάλα ζητήματα. Οι φασίστες μπορεί να γίνουν πρόβλημα στη Βρετανία. Γι' αυτό δεν μπορεί να βάζει κανένας παρωπίδες και να μένει αδιάφορος.

Μια βδομάδα μετά την διαδήλωση 700 άτομα μπήκαν στο Σοσιαλιστικό Εργατικό Κόμμα. Και αυτό είναι ιδιαίτερα κρίσιμο. Γιατί, χτίζοντας το ANL μπορούμε να αντιμετωπίσουμε τους φασίστες άμεσα, αλλά δεν μπορούμε να αντιμετωπίσουμε τα προβλήματα που κάνουν τον κόσμο να στρέφεται προς τους ναζί. Το ANL δεν έχει να πει τίποτα στους ανθρώπους που δεν έχουν πώς να ζήσουν, που δεν έχουν δουλειά, που ζουν στη φτώχεια, δεν αντιμετωπίζει τα προβλήματα που επιτρέπουν στους φασίστες να δυναμώνουν.

Για να αντιμετωπίσει κανένας οριστικά τους φασίστες πρέπει να προσφέρει στον κόσμο μια εναλλακτική λύση, μια διέξοδο από τη μιζέρια τους. Και αυτό σημαίνει πάλη ενάντια στις επιθέσεις της κυβέρνησης σε όλα τα μέτωπα που ανοίγονται, στην ανεργία, τα μεροκάματα, τους φόρους, τον ρατσισμό.

Και μπορείς να συνδέεις αυτά τα μέτωπα και να παλεύεις ενάντια στην κυβέρνηση μόνο μέσα από μια σοσιαλιστική οργάνωση.

Στη δεκαετία του '70 είχαμε ξανά αγώνα ενάντια στους φασίστες. Τότε τους νικήσαμε με το ANL. Τώρα είναι πάλι εδώ. Πολλοί αναρωτιούνται, γιατί πρέπει τώρα να ξαναπαλεύουμε; Η αιτία βρίσκεται στο καπιταλιστικό σύστημα. Είναι ένα σύστημα όπου η παραγωγή γίνεται με στόχο το κέρδος και όχι για τις ανάγκες των ανθρώπων. Αυτό το σύστημα παράγει τη μια κρίση μετά την άλλη, παράγει την ανεργία. Αυτό είναι που δίνει τη δυνατότητα στους φασίστες να ξαναεμφανίζονται. Και γι' αυτό όσο υπάρχει αυτό το σύστημα θα ξαναγεννιέται και η απειλή του φασισμού. Ο μόνος τρόπος να απαλλαγούμε οριστικά από τους φασίστες είναι να απαλλαγούμε από το σύστημα που τους δημιουργεί.

Το SWP συμμετέχει ανοιχτά στο ANL. Είμαστε η μεγαλύτερη δύναμη μέσα στο ANL. Οι ηγέτες του ANL είναι μέλη του SWP -όχι αναγκαστικά- αλλά έτσι είναι. Θέλουμε να κερδίσουμε κόσμο στον σοσιαλισμό, να μην είναι μόνο αντι-ναζί αλλά και σοσιαλιστές. Θέλουμε εκατοντάδες χιλιάδες να μπουν στο ANL, αλλά θέλουμε δεκάδες χιλιάδες από αυτούς να μπουν στο SWP.

# Είναι εφικτός ο σοσιαλισμός σήμερα;

**Τα κόμματα που παραδοσιακά αναφέρονταν στον Σοσιαλισμό τον έχουν απωθήσει ακόμα κι από τη σκέψη τους. Κι όμως, υποστηρίζει ο Πάνος Γκαργκάνας, η σοσιαλιστική διεξοδος από την κρίση του καπιταλισμού ποτέ δεν ήταν πιο επίκαιρη.**

Οι λίγες βδομάδες που έχουν περάσει από την κατάρευση της Νέας Δημοκρατίας και την άνοδο του ΠΑΣΟΚ στην κυβέρνηση ήταν αρκετές για να δοθεί το στίγμα της νέας κυβέρνησης: Το Πανελλήνιο Σοσιαλιστικό Κίνημα μπορεί να βρίσκεται στην εξουσία, αλλά ο σοσιαλισμός δεν βρίσκεται στην ημερήσια διάταξη.

Οι προγραμματικές δηλώσεις και τα πρώτα μέτρα των νέων υπουργών δεν καταφέρνουν να συμβαδίσουν ούτε με τις μετριοπαθείς προεκλογικές υποσχέσεις τους. Ούτε καν στα λόγια, στις ρητορικές εξάρσεις τους, τα στελέχη του ΠΑΣΟΚ δεν μιλούν για σοσιαλιστική προοπτική.

Και βέβαια δεν είναι οι μόνοι.

Στο Συνασπισμό, που προχωράει για “συνέδριο ανασύνταξης” κανένας από τους παράγοντες που ηγούνται στις πολυάριθμες τάσεις του δεν ανοίγει τη συζήτηση για το σοσιαλισμό. Ούτε οι εκλογικές επιτυχίες του PDS στην Ιταλία (του παλιού Κ.Κ.), που ήταν μόνιμη πηγή έμπνευσης της “ανανεωτικής αριστεράς”, δεν έχουν αναθερμάνει αυτό το ρεύμα αρκετά ώστε να αναρωτηθεί για την επικαιρότητα του σοσιαλισμού.

Τα ίδια ισχύουν και για το ΚΚΕ. Παρόλο που η ηγεσία του περφηφανεύεται για την “αντοχή του κόμματος”, επειδή κατάφερε να υποσκελίσει το Συνασπισμό στις εκλογές, το ΚΚΕ εξακολουθεί να είναι κήρυκας της ηττοπάθειας: το παγκόσμιο εργατικό κίνημα αντιμετωπίζει “αρνητικό συσχετισμό δυνάμεων” και άρα κάθε σκέψη για σοσιαλισμό είναι αποκοτιά.

Παρά τις διαφορές που υπάρχουν ανάμεσα στο ΠΑΣΟΚ, το ΣΥΝ και το ΚΚΕ, το συμπέρασμα είναι το ίδιο: ο σοσιαλισμός έ-

ναι μακρινό όραμα που αναβάλλεται επ’ αόριστον.

Πόσο στέκει αυτή η αντιμετώπιση;

Τα επιχειρήματα που συνήθως επικαλούνται οι υποστηρικτές της μπορούν να συνοψιστούν σε τρία βασικά σημεία, τα οποία αξίζει τον κόπο να αναλύσουμε διεξοδικά.

Το πρώτο είναι τα άδεια ταμεία του κράτους: Πολύ απλά “δεν υπάρχουν λεφτά για σοσιαλιστική πολιτική”.

Το δεύτερο είναι η κυριαρχία του ιμπεριαλισμού που σήμερα πια “δεν έχει αντίπαλο”. Ακόμα και να προχωρούσε μια κυβέρνηση στην Ελλάδα σε σοσιαλιστικά μέτρα, η σύγκρουση με τους ισχυρούς του πλανήτη θα ήταν τελείως ασύμφορη.

Και τέλος, τρίτο, υπάρχει η αμφισβήτηση της ίδιας της προοπτικής: γιατί να μπει κανείς στις περιπέτειες μιας τέτοιας σύγκρουσης, αφού το σοσιαλιστικό πείραμα στην Ανατολή απέτυχε; Ας εξετάσουμε αυτούς τους ισχυρισμούς με τη σειρά.

Το επιχείρημα των “άδειων ταμείων” είναι το πιο διαδεδομένο και το πιο άμεσο. Και ξεκινάει, βέβαια, από την ίδια τη δεξιά που το χρησιμοποιεί κατά κόρο για να παρουσιάσει κάθε φιλεργατικό μέτρο σαν “ανεδαφικό”.

Το πρώτο πράγμα που είπε, παραδειγματος χάρη, ο πρώην υπουργός Συγκοινωνιών Αναγνωστόπουλος ενάντια στην επιστροφή των απολυμένων της ΕΑΣ στις δουλειές τους ήταν αυτό: “Το 1977 υπήρχαν περιθώρια για κρατική ΕΑΣ. Το 1993 δεν υπάρχουν”.

Τους περιορισμούς αυτούς τους αποδέχεται και η σοσιαλδημοκρατική διαχείριση. Ο Κρεμαστινός στο Υπουργείο Υγείας ήταν σαφής: η ανασυγκρότηση του Εθνικού Συστήματος Υγείας δεν

μπορεί να προχωρήσει παρά μόνο στα "όρια που επιτρέπει ο προϋπολογισμός". Το βρετανικό ΕΣΥ -που ήταν το πρότυπο παροχής κοινωνικών υπηρεσιών περιθάλψης στην εργατική τάξη- φτιάχτηκε στη δεκαετία του '50, τότε που οι οικονομίες της Ευρώπης ανθούσαν, υπήρχε σχεδόν πλήρης απασχόληση και οι ασφαλιστικές εισφορές έφταναν και περισσεύαν για να φτιάχνει το κράτος νέα νοσοκομεία και να απασχολεί γιατρούς. Ενώ τώρα με τα ελλείμματα του προϋπολογισμού γίνονται περικοπές παντού, ακόμα και στην πλούσια Γερμανία. Πως να φτιαχτεί το ΕΣΥ, οι δημόσιες συγκοινωνίες, η δημόσια και δωρεάν παιδεία; Ακόμα κι αυτά τα βασικά φαίνονται δύσκολα, πολύ περισσότερο οποιαδήποτε πιο προχωρημένα σοσιαλιστικά αιτήματα.

Βάζοντας έτσι το ζήτημα το ΠΑΣΟΚ και τα άλλα σοσιαλδημοκρατικά κόμματα προβάλλουν την αναγκαιότητα ενός σταδίου εξυγίανσης του υπερχρεωμένου κράτους πριν υπάρξουν περιρρωρία για παροχές και κατά μείζονα λόγο για σοσιαλιστικά ανοίγματα.

Αυτή τη συλλογιστική την καταπίνει και το ΚΚΕ. Κατ' επανάληψη τα τελευταία χρόνια έχει καταγγείλει ότι σήμερα οι οποιοσδήποτε παροχές είναι "ρουσφέτια του δικομματισμού χωρίς αντίκρουσμα, τα οποία οι εργάτες αναγκάζονται να τα πληρώσουν μετά με το παραπάνω". Πόσες φορές δεν ακούσαμε ότι την ΕΑΣ την είχαν κάνει προβληματική οι "μονομάχοι του δικομματισμού με τα ρουσφέτια τους;" και ότι το συνδικαλιστικό κίνημα πρέπει να παλεύει για την εξυγίανσή της;

### Στάδιο "εξυγίανσης";

**Η** αντίληψη ενός προκαταρκτικού σταδίου "εξυγίανσης", "ανόρθωσης" ή "αυτοδύναμης ανάπτυξης" πριν μπορέσει να μπει στην ημερήσια διάταξη ο σοσιαλισμός έχει βαθιές ρίζες. Επί δεκαετίες η κυρίαρχη άποψη μέσα στην αριστερά ήταν οι θεωρίες της "στρεβλής" ή "ανολοκλήρωτης" ανάπτυξης του καπιταλισμού. Τόσο η σταλινική όσο και η τριτοκοσμική και η σοσιαλδημοκρατική παράδοση μιλούσαν για τον ελληνικό καπιταλισμό σαν "αεριτζιδικό", κληρονομιά της Ελλάδας - Ψωροκώσταινας. Αυτό το μοτίβο είναι κοινό από το Ζαχαριάδη ως τον Αντρέα Παπανδρέου. Σήμερα με την οικονομική κρίση βρίσκει επιπλέον δικαιολογίες για να ενισχύσει την αληθοφάνειά του.

Κι όμως, αυτή η αντίληψη είναι διπλά λαθεμένη: ούτε σαν εκτίμηση της πραγματικότητας στέκει, ούτε σαν στρατηγική για την αντιμετώπισή της.

Η ανάπτυξη του καπιταλισμού στην Ελλάδα έχει κάνει την κοινωνία υπερώριμη για σοσιαλιστική λύση. Έχει διαμορφώσει μια οικονομία συγκεντροποιημένη σε τέτοιο βαθμό και μια εργατική τάξη τόσο μαζική, εκπαιδευμένη και αποδοτική που θα μπορούσε, αν έπαιρνε τον έλεγχο της οικονομίας στα χέρια της, να αρχίσει να λύνει όλα τα προβλήματα.

Και μόνο μια ματιά στον προϋπολογισμό του 1994 βγάζει ανάγλυφα αυτή την εικόνα. Το άθροισμα των τόκων και των χρεωλυσιών που πληρώνει το κράτος φτάνει τα 5.292 δισεκατομμύρια δραχμές, σε συνολικό προβλεπόμενο Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν 18.900 δισ. Αν υπολογίσουμε και τα 1.000 δισ. που ξοδεύει ο προϋπολογισμός για εξοπλισμούς, στρατό και αστυνομία τότε βλέπουμε ότι το 33% του ΑΕΠ περνάει συγκεντροποιημένο από τα χέρια του κράτους αλλά ξοδεύεται με τον πιο σπάταλο τρόπο στα πιο άχρηστα πράγματα: τόκους στα θησαυροφυλάκια των τραπεζών και μέσα καταστροφής στα χέρια των στρατοκρατών.

Ακόμα και μόνο τον έλεγχο αυτών των πόρων να έπαιρνε η εργατική τάξη όταν έρθει στην εξουσία και αρχίσει την προσπάθεια για το χτίσιμο του σοσιαλισμού, θα μπορούσε να διπλασιάσει α-



*Σε όλη την Ευρώπη η εργατική τάξη αντιστέκεται στις περικοπές που διαλύουν σχολεία και νοσοκομεία. Ο έλεγχος των εργατών στην οικονομία θα μπορούσε αμέσως να διπλασιάσει τις δαπάνες για την υγεία και την παιδεία.*

μέσως τις δαπάνες για την υγεία, την παιδεία και τις συντάξεις και πάλι να περισσεύουν κονδύλια.

Το "δεν υπάρχουν" χρήματα είναι κυριολεκτικά ένας μύθος.

Υπάρχει και άλλος τρόπος για να δούμε τις δυνατότητες της οικονομίας και να διαπιστώσουμε ότι το πρόβλημα δεν είναι η "υπανάπτυξη" της αλλά η σπατάλη των πόρων στα χέρια των καπιταλιστών. Από το 1992 τα μεικτά κέρδη που συγκεντρώνουν στα χέρια τους οι επιχειρήσεις ξεπέρασαν τα εισοδήματα όλων μαζί των μισθωτών και των συνταξιούχων. Μια μειοψηφία εκμεταλλευτών μαζεύει κάθε χρόνο τόσο πλούτο, όσα χρειάζονται όλοι οι εργάτες και οι συνταξιούχοι μαζί για να ζήσουν. Όταν δει κανείς έτσι το ζήτημα, καταλαβαίνει πόσο γελοία είναι τα παραμύθια για "χαμηλή παραγωγικότητα της εργασίας". Ο ελληνικός καπιταλισμός καταφέρνει να αποσπάσει (και να σπαταλήσει) τετοιές ποσότητες υπεραξίας από την εργατική τάξη, ώστε είναι αδύνατο να συζητάμε αν πρέπει να φτάσει σε ακόμα ανώτερα επίπεδα ανάπτυξης σαν προκαταρκτικό στάδιο για το σοσιαλισμό.

Το πόσο η οικονομία αντέχει να διαθέσει πόρους για τη βελ-



τίωση της ζωής των εργαζομένων αντί να τους σπαταλάει αλλού, φαίνεται και από το εξωτερικό ισοζύγιο πληρωμών. Σύμφωνα με τα στοιχεία της εισηγητικής έκθεσης του προϋπολογισμού που κατέθεσε στη Βουλή ο Γεννηματάς, τους πρώτους 8 μήνες του 1993 έφυγαν για το εξωτερικό 1.512 εκατομμύρια δολάρια για τόκους - μερίσματα - κέρδη και άλλα 3.191 εκατομμύρια δολάρια για χρεωλύσια στις διεθνείς τράπεζες. Συνολικά δηλαδή 4,7 δισ. δολάρια ή περίπου 1.100 δισ. δραχμές μέσα σε ένα οκτάμηνο κατάρχησαν με τον ένα ή τον άλλο τρόπο στα ταμεία των πολυεθνικών, στις καταθέσεις της Ελβετίας ή στα Χρηματιστήρια. Κι αυτά είναι μόνο όσα γίνονται γνωστά επίσημα!

**Ο**ι λογικές της "εξυγιάνσης" και του "εκσυγχρονισμού" της οικονομίας σαν προϋπόθεση για οποιαδήποτε βελτίωση της θέσης της εργατικής τάξης, όχι μόνο συσκοτίζουν τι πραγματικά συμβαίνει γύρω μας, αλλά και βλέπουν το σοσιαλισμό εντελώς τεχνοκρατικά, ξεκομμένο από την πάλη της εργατικής τάξης.

Τελικά γι' αυτές τις αντιλήψεις ο σοσιαλισμός είναι ένα σύστημα παροχών από τα πάνω, που μπορεί να εφαρμόζεται μόνο σε "ομαλές" εποχές άνθισης του καπιταλισμού. Ένα σύστημα του "γλυκού νερού", που δεν έχει θέση στις φουρτούνες της οικονομικής κρίσης.

Η γνήσια σοσιαλιστική παράδοση, η επαναστατική παράδοση του εργατικού κινήματος είναι τελειώς διαφορετική. Βλέπει το σοσιαλισμό σαν εναλλακτική λύση, σαν διέξοδο από την κρίση του καπιταλισμού. Η κρίση είναι η στιγμή που η επικαιρότητα του σοσιαλισμού είναι πιο έντονη κι αυτό ισχύει για δυο λόγους.

Πρώτο, γιατί οι εργάτες παίρνοντας τον έλεγχο της οικονομίας μπορούν να τη διαχειριστούν καλύτερα για τη μεγάλη πλειοψηφία της κοινωνίας. Ο εργατικός έλεγχος σημαίνει βελτίωση της θέσης της πλειοψηφίας.

Οι καπιταλιστές την ώρα της κρίσης προτιμούν να κρατάνε τα λεφτά τους στο τζόγο των Χρηματιστηρίων παρά σε επενδύσεις, τα εργοστάσια κλειστά και τους εργάτες σε διαθεσιμότητα, τα έτοιμα προϊόντα κλεισμένα στις αποθήκες περμιμένοντας καλύτερες τιμές.

Η εργατική τάξη παρακάμπτοντας το κριτήριο του κέρδους μπορεί αμέσως να ανοίξει τα άδεια διαμερίσματα και να στεγάσει τους άστεγους. Να ανοίξει τα κλειστά ναυπηγεία για να φτιάξουν όχι φρεγάτες αλλά τις κατασκευές που έχει ανάγκη π.χ. το διαλυμένο δίκτυο της ΔΕΗ. Να στείλει τα πορτοκάλια και τα ροδάκινα όχι στις χωματερές αλλά στους πεινασμένους της Σομαλίας, αντί για τις σφαίρες που έστειλε ο ΟΗΕ.

Η κρίση, όμως, δεν είναι μόνο η στιγμή που φαίνεται πεντακάθαρα η ανωτερότητα των λύσεων της εργατικής τάξης. Είναι και η στιγμή που η σημερινή άρχουσα τάξη αρχίζει να χάνει την αυτοπεποίθησή και τον έλεγχό της ενώ οι εργάτες μπαίνουν σε κίνηση.

Η κρίση δεν περιορίζεται μόνο στο οικονομικό επίπεδο αλλά απλώνεται και στο πολιτικό και στο ιδεολογικό. Τα κόμματα που παραδοσιακά οργανώνουν τον έλεγχο της άρχουσας τάξης στην πολιτική αντιμετωπίζουν σκάνδαλα, διασπάσεις μέχρι και διάλυση. Οι ιδέες που έμοιαζαν κυρίαρχες, "τετράγωνη λογική", ξεφτιλίζουν αφήνοντας νέα περιθώρια στην εργατική τάξη να ανακαλύψει τα δικά της συμφέροντα. Οι εργατικοί αγώνες μπορεί να ξεκινούν από αντίσταση στα οικονομικά χτυπήματα της κρίσης αλλά προχωράνε πιο πέρα: Η πολιτικοποίηση της εργατικής τάξης αλλάζει.

Τέτοιες εικόνες βλέπουμε γύρω μας σήμερα, όχι μόνο στην Ελλάδα, αλλά σε διεθνή κλίμακα. Αν στην Ελλάδα οι Νεοδημοκράτες διασπάστηκαν και έχασαν τις πρόωρες εκλογές, στην Ιτα-

λία οι Χριστιανοδημοκράτες που κυβερνούν επί 45 χρόνια κυριολεκτικά διαλύονται. Ένα ολόκληρο καθεστώς που κάλυψε όλη τη μεταπολεμική περίοδο καταρρέει, όπως κατέρρευσαν τα καθεστώτα της Ανατολικής Ευρώπης. Η Δύση μέσα σ' αυτή την περίοδο αναδεικνύεται όχι σαν πανίσχυρος πλανητάρχης, αλλά σαν κέντρο κρίσης και αστάθειας το ίδιο έντονης όπως και στο παλιό ανατολικό στρατόπεδο.

## Κρίση του ιμπεριαλισμού

**Γ**ι' αυτό έχουν άδικο οι ηττοπαθείς αντιλήψεις που θεωρούν ότι κάθε προοδευτική κίνηση στην Ελλάδα, κάθε απόπειρα της εργατικής τάξης να βάλει χέρι στα προνόμια των καπιταλιστών θα συναντούσε ένα πανίσχυρο μπλοκ από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, την ΕΟΚ, το ΝΑΤΟ. Τα κέντρα του ιμπεριαλισμού συγκλονίζονται από εκρηκτικά προβλήματα.

Ακόμα και οι στρατιωτικές επεμβάσεις της Δύσης, που έμοιαζαν πανίσχυρες μετά τον πόλεμο στον Κόλπο και ύστερα από τη διάλυση της ΕΣΣΔ, τώρα φαίνονται στις πραγματικές διαστάσεις τους: είναι βάρβαρες αλλά όχι τόσο αποτελεσματικές όσο θα ήθελε να μας κάνει να πιστέψουμε το Πεντάγωνο. Ακόμα και ο Στρατηγός Αϊντίντ που δεν είναι κανένας επαναστάτης ούτε διαθέτει σπουδαία μέσα, κατάφερε κινητοποιώντας τους πεινασμένους της Σομαλίας να γελοιοποιήσει τις στρατιές του Μπους και του Κλίντον που νόμιζαν ότι το "σύνδρομο του Βιετνάμ" ξεπεράστηκε.

Η Συνθήκη του Μάαστριχτ που έμοιαζε ικανή να επιβάλει ασφυκτική πειθαρχία σε όλες τις οικονομίες της ΕΟΚ με αυστηρούς δείκτες και ισχυρούς μηχανισμούς ελέγχου (π.χ. τον Μηχανισμό Συναλλαγματικών Ισοτιμιών) έχει αποτύχει. Ο ίδιος ο Ντελόρ δήλωσε απερίφραστα ότι η πρώτη φάση προς τη Νομισματική Ενοποίηση αποδείχτηκε "οικτρή αποτυχία". Οι αποκλίσεις και οι διαφωνίες Αγγλίας - Γερμανίας - Γαλλίας έγιναν πιο έντονες. Οι οικονομικές επεμβάσεις της ΕΟΚ χάνουν την αποτελεσματικότητά τους και τα περιθώρια αντίστασης διευρύνονται. Η κατάληψη π.χ. του μεγαλύτερου κρατικού χαλυβουργείου στην Ιταλία ανάγκασε την κυβέρνηση να παραβιάσει την Οδηγία της ΕΟΚ για τα κλεισίματα εργοστασίων. Το Συμβούλιο Υπουργών Οικονομικών παρέλυσε από το βέτο της Ιταλίας κάτω από την πίεση των ξεσηκωμένων εργατών του Τάραντα.

Δεν είναι μόνο τα προβλήματα των από πάνω που ανοίγουν δυνατότητες. Είναι και η αλληλεγγύη των από κάτω που κάνει την προοπτική του σοσιαλισμού εφικτή. Η διεθνοποίηση της οικονομίας, η πρόοδος των επικοινωνιών σημαίνουν μεγαλύτερους δεσμούς ανάμεσα στους εργάτες όλων των χωρών. Πέρα από την τεχνολογία των τηλεπικοινωνιών και τα κανάλια της οικονομικής ζωής, η ιδεολογική κρίση της άρχουσας τάξης ανοίγει διόπλατα τα αφτιά των εργατών στα μηνύματα των συναδέλφων τους. Κάθε βήμα των εργατών σε μια χώρα λειτουργεί πολύ γρήγορα, σχεδόν ακαριαία, σαν πηγή έμπνευσης για την εργατική τάξη παντού.

Όταν οι εργάτες της Δανίας καταψήφισαν τη Συνθήκη του Μάαστριχτ στο πρώτο δημοψήφισμα, οι πολιτικές επιπτώσεις έγιναν αισθητές αμέσως στο Παρίσι, στο Δουβλίνο, στο Λονδίνο. Οι αντιφασιστικές διαδηλώσεις στη Γερμανία έχουν γίνει κομμάτι της πολιτικοποίησης της νεολαίας από το νότιο Λονδίνο μέχρι τα λύκεια της Αθήνας. Η απεργία της Αιρ Φρανς έγινε αμέσως σύμβολο στα πανύ των διαδηλωτών στη Λισαβόνα, αλλά και υπολογισίμος παράγοντας στην ανάλυση του ταξικού συσχετισμού δυνάμεων σε πανευρωπαϊκή κλίμακα: το περιοδικό Μπίτζνες Γουόκ, που απηχεί απόψεις της Γουόλ Στριτ, έγραψε μετά από αυτή την απεργία: "Σε όλη την Ευρώπη οι εργάτες που μέχρι τώρα έμοιαζαν μό-



νο να γκρινιάζουν για τις απολύσεις και τις περικοπές μισθών... Ξαφνικά ξέσπασαν με μια οργισμένη μαχητικότητα".

Αν τέτοιες σχετικά μικρές καθημερινές κινήσεις στέλνουν τόσο έντονα μηνύματα, καταλαβαίνει κανείς τι θα σήμαινε το ξέσπασμα μιας εργατικής επανάστασης σε οποιαδήποτε χώρα της Ευρώπης. Μια εργατική κυβέρνηση που θα άρχιζε να βάζει χέρι στα προνόμια των καπιταλιστών σίγουρα θα συναντούσε το μπούκοτάζ των καπιταλιστικών κυβερνήσεων αλλά θα ξεσήκωνε θύελλες συμπάρτασης από την εργατική τάξη παντού.

Η πολιτική και ιδεολογική κρίση της άρχουσας τάξης έχει κάνει παντού το έδαφος πρόσφορο, η επαναστατική πυρκαγιά θα απλωνόταν όπως πάνω σ' ένα χωράφι με ξερά χόρτα.

Το 1917 η Ρώσικη Επανάσταση πυροδότησε τη Γερμανία το 1918, την Ουγγαρία και την Αυστρία το 1919, την Ιταλία το 1920 και ξανά τη Γερμανία το 1923. Το 1968 ο Μάης στο Παρίσι ξεσήκωσε το Καυτό Φθινόπωρο της Ιταλίας το 1969 και έφτασε να εμπνέει ως το Πολυτεχνείο το 1973 και την Επανάσταση των Γαρυφάλων στην Πορτογαλία το 1974. Σήμερα ο ιμπεριαλισμός θα βρισκόταν ακόμα πιο υπονομευμένος από την κρίση του μπροστά σε μια γνήσια εργατική σοσιαλιστική απόπειρα.

Στην πραγματικότητα αυτό που βαραίνει σαν εμπόδιο για τη σοσιαλιστική προοπτική της εργατικής τάξης είναι ο υποκειμενικός παράγοντας. Είναι η κρίση, η διάλυση, η συντηρητικοποίηση των παραδοσιακών κομμάτων της που αφήνουν πίσω τους ένα τεράστιο κενό. Κανένα από τα κόμματα αυτά δεν ενδιαφέρεται ή

δεν μπορεί να οργανώσει τα ξεσπάσματα της εργατικής τάξης σε σοσιαλιστική κατεύθυνση, έστω και με τη ρεφορμιστική λογική μιας προηγούμενης περιόδου.

Η διαφορά ανάμεσα στις διακηρύξεις του ΠΑΣΟΚ στις 3 Σεπτεμβρίου 1974 και στις 3 Σεπτεμβρίου 1993 είναι ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα. Τότε ο Παπανδρέου μιλούσε για εθνικοποιήσεις και κοινωνικοποιήσεις των βασικών επιχειρήσεων με έλεγχο από τα συνδικάτα, έστω κι αν καλλιεργούσε αυταπάτες για το πώς μπορούν να γίνουν αυτά τα πράγματα. Τώρα συνόψισε ο ίδιος επιγραμματικά τη θέση του σε μια πρόσφατη ομιλία στο Ελληνοαμερικάνικο Επιμελητήριο: Το κράτος μπορεί να παίξει μόνο το "ρόλο της μίζας του αυτοκινήτου", ο πραγματικός μηχανισμός προς την ευημερία είναι... η ελεύθερη αγορά.

### **Συμπεράσματα από την κατάρρευση της Ανατολής**

**Η** κατάρρευση των καθεστώτων που κάποτε θεωρούνταν ως "υπαρκτός σοσιαλισμός" έχει ερμηνευτεί όχι μόνο από τους προπαγανδιστές του καπιταλισμού σαν "δικαίωση" του, αλλά και από τα σοσιαλδημοκρατικά και κομμουνιστικά κόμματα της Δύσης σαν σήμα για στροφή προς τους μηχανισμούς της αγοράς και του κοινοβουλευτισμού, μακριά από σοσιαλιστικές "περιπέτειες".

Κι όμως, οι ίδιες οι εξελίξεις στην Ανατολή δείχνουν πόσο αβάσιμο είναι αυτό το συμπέρασμα.

Τα σταλινικά καθεστώτα ήταν μια δυσάρεστη περιπέτεια για τους εργάτες της Ανατολής, αλλά δεν ήταν σοσιαλιστική απόπει-

ρα. Το αντίθετο. Ήταν το τέλος της σοσιαλιστικής εξόρμησης στη Ρωσία. Με την επικράτηση του Στάλιν το 1927 και την προκήρυξη του φιλόδοξου προγράμματος συσσώρευσης που αντιπροσώπευαν τα "πεντάχρονα πλάνα", η εργατική τάξη έχασε και τα τελευταία ίχνη της εξουσίας που είχε κατακτήσει το 1917. Οχι μόνο έχασε τα σοβιέτ και την εργατική δημοκρατία, αλλά στερήθηκε και τις στοιχειώδεις δυνατότητες συνδικαλιστικής αντίστασης. Αντί να είναι η τάξη που αποφασίζει συλλογικά τι και πώς θα παράγει και να ελέγχει δημοκρατικά την παραγωγή και όλη την κοινωνία, οι εργάτες βρέθηκαν εξατομικοποιημένοι και κατετρεγμένοι να δουλεύουν σκληρά κάτω από τις διαταγές μιας γραφειοκρατίας που συναγωνιζόταν τις ΗΠΑ σε επίδειξη δύναμης: πυρηνικά όπλα, δορυφόροι και πύραυλοι, αιματηρές εκστρατείες από την Ουγγαρία και την Τσεχοσλοβακία ως το Αφγανιστάν.

Πίσω από τις κόκκινες σημαίες και τα αγάλματα του Μαρξ και του Λένιν, ο Στάλιν και οι επίγονοί του έχτισαν καθεστώτα που ήταν αντίγραφα των ανταγωνιστών τους. Η μόνη διαφορά με το δυτικό καπιταλισμό ήταν ο περιορισμός των μηχανισμών της αγοράς στο εσωτερικό τους. Αντί για την ελεύθερη αγορά λειτούργησε ένας γραφειοκρατικός καταμερισμός εργασίας σαν αυτόν που υπάρχει στο εσωτερικό μιας μεγάλης επιχείρησης. Οπως η Φολξβάγκεν ή η Τζένεραλ Μότορς ανοίγει ή κλείνει εργοστάσια και υπερτιμολογεί ή υποτιμολογεί τα ενδιάμεσα προϊόντα ανάλογα με τον κεντρικό σχεδιασμό της, έτσι και η συγκεντρωτική οικονομία των σταλινικών καθεστώτων δεν χρησιμοποιούσε την εσωτερική αγορά. Όσοι σοσιαλισμός υπάρχει στη Φολξβάγκεν, άλλος τόσος υπήρχε στη Ρωσία και τις άλλες χώρες της Κομκεόν. Η ανυπαρξία της αγοράς δεν αναιρούσε το γεγονός ότι ήταν καθεστώτα εκμετάλλευσης και καταστολής της εργατικής τάξης.

Γι' αυτό η κατάρρευση των σταλινικών καθεστώτων έγινε δεκτή με ανακούφιση, ή έστω με αδιαφορία από τους εργάτες αλλά συνδυάστηκε με μεγάλες αυταπάτες ότι η εναλλακτική λύση είναι η ελεύθερη αγορά.

Αυτές οι εξελίξεις δημιούργησαν σύγχυση στα κόμματα που με τον έναν ή τον άλλον τρόπο πίστευαν ότι οι ανατολικές χώρες ήταν σοσιαλιστικές. Τα πιο πολλά αγκάλισαν τη νέα ορθοδοξία της αγοράς. Λίγα ή μάλλον κάποια τμήματά τους έμειναν

πιστά στην παλιά ορθοδοξία του σταλινισμού σε πείσμα όλων των αποκαλύψεων για τα εγκλήματα του Στάλιν, του Τσαουσέσκου και των ομοίων τους.

Αυτό που έλειψε και λείπει είναι κόμματα που να προβάλλουν την απλή αλήθεια ότι η εναλλακτική λύση απέναντι στον καπιταλισμό και την ελεύθερη αγορά δεν ήταν ούτε είναι ο σταλινισμός αλλά ο σοσιαλισμός. Τα παραδοσιακά κόμματα είτε σοσιαλδημοκρατικά είτε πρώην κομμουνιστικά πέταξαν μαζί με τα απόνερα του σταλινισμού και τον ίδιο το σοσιαλισμό.

Κι όμως. Μέσα στα τέσσερα μόλις χρόνια από τις καταρρεύσεις του 1989, οι μύθοι και οι αυταπάτες για την ανωτερότητα της αγοράς έχουν αρχίσει να ξεφτίζουν ακόμα και στην Ανατολή. Πολύ γρήγορα η ιδιωτικοποίηση έγινε συνώνυμο με τα σκάνδαλα, την ανεργία και την ακρίβεια όχι μόνο στις χώρες της Θάτσερ και του Μητσοτάκη αλλά και στην Πολωνία και τη Ρουμανία. Εργάτες, που ξεσηκώθηκαν για να διώξουν τυραννίες όπως του Γιαρουζέλσκι και του Τσαουσέσκου και πίστεψαν στην αγορά σαν λύση, τώρα απεργούν και διαδηλώνουν ενάντια στα μέτρα της αγοράς.

**Ο**υσιαστικά από Δύση και Ανατολή τα μηνύματα που έρχονται σπρώχνουν στην ίδια κατεύθυνση. Δεν υπάρχει άλλη λύση από τον έλεγχο των ιδίων των εργατών πάνω στον πλούτο που παράγουν. Ο σοσιαλισμός είναι η μόνη εφικτή απάντηση στα προβλήματα που συγκλονίζουν ολόκληρο τον πλανήτη.

Αν στην εποχή του Λένιν το προχώρημα της ανθρωπότητας σήμαινε "τα σοβιέτ συν εξηλεκτρισμός" σήμερα ο συνδυασμός της εργατικής δημοκρατίας με την προχωρημένη τεχνολογία επέδου δορυφορικής τηλεπικοινωνίας και κομπιούτερ ανοίγει αφάνταστες δυνατότητες.

Ποτέ άλλοτε στην ιστορία οι άνθρωποι της δουλειάς, οι άμεσοι παραγωγοί, δεν είχαν τόσες πολλές δυνατότητες να παράγουν τόσο πλούτο ώστε, αν τον ελέγχουν συλλογικά και δημοκρατικά, να εξαλείψουν κάθε τι που βρομίζει τη ζωή μας σήμερα: τον πόλεμο, τη φτώχεια, τις προκαταλήψεις, την καταστροφή του περιβάλλοντος, την αλλοτρίωση, την καταστροφή της δημιουργικότητας των ανθρώπων. Η προτροπή του Μαρξ να στρατευθούμε στην υπόθεση του σοσιαλισμού είναι πιο χειροπιαστή σήμερα παρά όταν γράφτηκε: έχουμε έναν ολόκληρο κόσμο να κερδίσουμε.

# Θυμός και απεργίες

Δέκα μήνες μετά τον σχηματισμό της, η κυβέρνηση συνασπισμού δεν έχει καταφέρει να σταθεροποιηθεί στην εξουσία. Η συγκυβέρνηση του δεξιού ΔΗΣΥ (Δημοκρατικός Συναγερμός) του Κληρίδη με το ΔΗΚΟ του Κυπριανού μοιάζει περισσότερο με ακροβατικό νούμερο σε σκονί, παρά με μια ισχυρή διακυβέρνηση που φιλοδοξεί να λύσει τα προβλήματα του ελληνοκυπριακού καπιταλισμού.

Για μια ολόκληρη περίοδο συγκλονίζονταν από εσωτερικούς καυγάδες. Οι μισοί υπουργοί που ανήκουν στο ΔΗΚΟ ψήφισαν ενάντια στην απόφαση της κυβέρνησης για αποκατάσταση 62 κρατικών υπαλλήλων που απολύθηκαν στο παρελθόν για συμμετοχή στο πραξικόπημα του 1974, ενώ το ίδιο το ΔΗΚΟ συμμετείχε στην οργάνωση συλλαλητηρίου διαμαρτυρίας ενάντια στην απόφαση της κυβέρνησης. Συμμετείχε ακόμα στο συλλαλητήριο της 20ης Ιούλη τη στιγμή που η κυβέρνηση το κατάγγελλε. Κάθε πράξη της κυβέρνησης, από διορισμούς μέχρι μεταθέσεις, προκαλούσε αντιδράσεις είτε από το ένα κόμμα είτε από το άλλο. Βουλευτής του ΔΗΚΟ έφτασε να ζητά την παραίτηση του υπουργού Δημόσιας Τάξης.

Ο αναπληρωτής πρόεδρος του ΔΗΣΥ Α. Μαρκίδης αναγκάστηκε να καλέσει το ΔΗΚΟ να αποφασίσει αν θα είναι συμπολίτευση ή αντιπολίτευση.

Μετά όλο αυτό το φιάσκο της συγκυβέρνησης, τα δυο κόμματα αποφάσισαν τη δημιουργία κοινής Ειδικής Επιτροπής από ανώτατα στελέχη για να λύνει τις διαφορές χωρίς αυτές να προλαβαίνουν να βγουν στο φως της δημοσιότητας. Αυτό μπορεί να καταφέρει να κρύψει τα προβλήματα αλλά δεν μπορεί και να τα λύσει.

## Το Κυπριακό

Τη μεγαλύτερη αντίφαση η συγκυβέρ-



νηση την έχει στο Κυπριακό. Την περιγράφει πολύ παραστατικά ο Κατσάμπας, ο σχολιαστής του "Φιλελεύθερου", της μεγαλύτερης σε κυκλοφορία ελληνοκυπριακής εφημερίδας:

*"Η πιο δραματική προσωπικότητα της Κύπρου αυτή τη στιγμή είναι ο πρόεδρος της Δημοκρατίας Γ. Κληρίδης... Μια ολόκληρη ζωή πάλευε για να επικρατήσει η πολιτική του ρεαλισμού και της σύνεσης... Και όμως, σήμερα που είναι Πρόεδρος της Δημοκρατίας, δεν μπορεί να εφαρμόσει την πολιτική για την οποία πάλεψε μια ολόκληρη ζωή γιατί συγκυβερνά με ένα κόμμα που έχει αντίθετη αντίκρουση των προβλημάτων του εθνικού μας αγώνα."*

Οι διαφωνίες του Κληρίδη με τον Κυπριανού στις εκλογές έμοιαζαν αγεφύρωτες. Μάλιστα πριν αιώ μερικά χρόνια το ΔΗΣΥ του Κληρίδη συμπορεύτηκε μαζί με το ΑΚΕΛ, ψηφίζοντας κοινά νομοσχέδια και πιέζοντας για πρόωρες βουλευτικές εκλογές το Δεκέμβριο του 1985 για να ξεφορτωθούν τότε τον Κυπριανού που ήταν πρόεδρος.

Ο Κυπριανού και το κόμμα του, μαζί με

τον Αρχιεπίσκοπο και την ΕΔΕΚ είναι οι πιο χαρακτηριστικοί εκπρόσωποι του "απορριπτικού μετώπου", αυτών δηλαδή του Κυπριακού που δεν θα δίνει άμεσα στους Ελληνοκύπριους ό,τι έχασαν στον πόλεμο του '74. Από την άλλη, ο Κληρίδης θεωρείται σαν ο κύριος εκφραστής του "ενδοτισμού", της πολιτικής που υποστηρίζει ότι οι Ελληνοκύπριοι μπορούν να δεχτούν σήμερα μια συμφωνία έστω και με εδαφικές και συνταγματικές παραχωρήσεις, για να μην διαιωνιστεί το σημερινό στάτους κβο και να χρησιμοποιήσουν μετά την οικονομική και πολιτική υπεροχή τους για να κερδίσουν τα χαμένα.

Πριν από τις εκλογές ο Κληρίδης για να εξασφαλίσει τις ψήφους του ΔΗΚΟ έκανε μια απορριπτική στροφή που χαρακτηρίστηκε σαν "προεκλογική μεταμφίεση". Σήμερα ο Κληρίδης φαίνεται να συνεχίζει την μεταμφίεση, παρά το ότι οι εκλογές τέλειωσαν εδώ και πολλούς μήνες. Αυτό δεν οφείλεται μόνο στο ότι θέλει έτσι να κρατά τις λεπτές ισορροπίες μέσα στη συγκυβέρνηση, αλλά γιατί και ο ίδιος ο "ενδοτισμός" βρίσκεται σε κρίση. Το οικονομικό θαύμα που έδινε τη δυνατότητα για σχέδια οικονομικής άλωσης της βόρειας Κύπρου σήμερα έχει ξεφτίσει τελείως και βάζει σε σοβαρή αμφισβήτηση τη δυνατότητα πραγματοποίησης τέτοιων σχεδίων. Σχέδια που γίνονται ακόμα πιο αμφίβολα εξαιτίας της παγκόσμιας κρίσης και αστάθειας. Αυτά είναι που κάνουν τον Κληρίδη τη μια να λέει το ένα και την άλλη να κάνει το άλλο.

Με την επίσκεψή του στην Αθήνα προσπάθησε να βρει στήριξη από τον Παπανδρέου. Είναι αμφίβολο όμως αν ο ελληνικός καπιταλισμός αντέχει νέες εξορμήσεις στην Κύπρο και αν μπορεί να σώσει τον Κληρίδη, τη στιγμή που προσπαθεί ο ίδιος να σωθεί. Ουσιαστικά ο Κληρίδης

γύρισε από την Αθήνα με άδεια χέρια. Το νέο δόγμα του "συναποφασίζουμε" ούτε νέο είναι ούτε μπορεί να βοηθήσει τον Κληρίδη που υποσχόταν στους οπαδούς του και στο ΔΗΚΟ "πανεθνική διάσκεψη". Το ίδιο ισχύει και για την κάθοδο ελληνικής μεραρχίας που μετατράπηκε στο να "συμπεριλαμβάνεται η Κύπρος μέσα στο χώρο στρατιωτικής κάλυψης της Ελλάδας".

Αυτή τη στιγμή μπορεί οι εξελίξεις γύρω από το Κυπριακό να έχουν παγώσει εξαιτίας των τουρκοκυπριακών εκλογών που γίνονται τον Δεκέμβρη και η συγκυβέρνηση να πήρε μια ανάσα αλλά τα προβλήματα είναι εκεί. Είναι χαρακτηριστικό ότι, όταν η Τσιλέρ δήλωσε στην Τουρκία ότι δέχεται τα μέτρα αποκατάστασης εμπιστοσύνης (παράδοση στα Ηνωμένα Έθνη της περιφραγμένης περιοχής της Αμμοχώστου, επαναλειτουργία για λογαριασμό και των δυο πλευρών του αεροδρομίου Λευκωσίας, ελεύθερη διακίνηση τουριστών μεταξύ των δυο πλευρών, κλπ), ξέσπασε νέα κρίση με το ΔΗΚΟ να καταγγέλλει τα μέτρα ενώ η κυβέρνηση δήλωνε ότι τα δέχτηκε απλώς προς συζήτηση.

### **Η ανηπολίτευση**

Το ΑΚΕΛ παρά το ότι διαφώνησε με το "νέο δόγμα" γιατί, όπως είπε, "υποβαθμίζει την αυτονομία της Κυπριακής Δημοκρατίας" περιορίζεται σε τυπική και κυρίως εθνικιστική κριτική στην κυβέρνηση. Καταγγέλλει τον Κληρίδη ότι δεν ενημερώνει το εθνικό συμβούλιο και ότι δέχτηκε να συμπεριληφθεί στα μέτρα αποκατάστασης εμπιστοσύνης το άνοιγμα του αεροδρομίου Λευκωσίας.

Το ΑΚΕΛ ουσιαστικά ζητά από τον Κληρίδη να επιστρέψει στην παλιά πολιτική του στο Κυπριακό και δηλώνει έτοιμο να τον στηρίξει αν το κάνει. Αναζητά δεξιές συμμαχίες και προσπαθεί να μπει σφήνα στη συγκυβέρνηση για να πιέσει τον Κληρίδη. Είναι χαρακτηριστικό ότι κάλεσε το ΔΗΚΟ να πάρει μέρος στην πορεία που οργάνωσε ενάντια στις βρετανικές βάσεις στις 21 του Νοέμβρη χαρακτηρίζοντας την σαν "εξεκάθαρο αντικατοχική" που θα καταδίκασε "τη βρετανική πολιτική στο Κυπριακό". Τα αδιέξοδα αυτών των συμμαχιών φάνηκαν για άλλη μια φορά όταν το ΔΗΚΟ αποχώρησε από την οργανωτική επιτροπή η κυβέρνηση χαρακτήρισε την πορεία "αχρείαστη" και τις βάσεις "φλειρηνικές".

Για χάρη αυτών των συμμαχιών και της εθνικής ενότητας, το ΑΚΕΛ υποβαθμίζει τους εργατικούς αγώνες και περιορίζει τα

εργατικά αιτήματα. Η συνδικαλιστική γραφειοκρατία έχει δεχτεί τον ένα συμβιβασμό μετά τον άλλο και οδήγησε σε μια σειρά από ήττες την εργατική τάξη.

Η ΕΔΕΚ χαιρέτισε την επίσκεψη του Κληρίδη στην Αθήνα και το "νέο δόγμα" και δίνει στήριξη στην κυβέρνηση για να το εφαρμόσει. Αυτές τις μέρες η ΕΔΕΚ προσπάθησε να επισημοποιήσει τη δεξιά στροφή της με καταστατικό συνέδριο μέσα από το οποίο στοχεύει να εγκαταλείψει ακόμα και τις φραστικές αναφορές στην οποιαδήποτε εργατική πολιτική, να αλλάξει το όνομα της και να ξεφορτωθεί τη σφιγμένη γροθιά από το σήμα της. Αυτές οι αλλαγές δεν πέρασαν γιατί αντιμετώπισε εσωτερικές αντιδράσεις. Το συνέδριο έκλεισε με έναν προσωρινό συμβιβασμό.

Όλα αυτά σε μια εποχή που ο ελληνοκυπριακός καπιταλισμός αντιμετωπίζει τα χειρότερα προβλήματα από την εποχή του πολέμου του '74 και ενώ κυβέρνηση και εργοδότες προσπαθούν να φορτώσουν τα βάρη της κρίσης στην πλάτη της εργατικής τάξης. Έχουν εξαπολύσει μια άγρια επίθεση στο βιοτικό επίπεδο και τις καταχτήσεις των εργαζομένων, με φορολογίες, αυξήσεις των τιμών, περικοπές των κοινωνικών παροχών, παραβίαση των συμβάσεων, κατάργηση κεκτημένων και μαζικές απολύσεις.

Οι άνεργοι πλησιάζουν τις δέκα χιλιάδες ξεπερνώντας κάθε προηγούμενο από το '74, ενώ άλλες τρεις χιλιάδες θα προστεθούν αυτή την περίοδο εξαιτίας του κλεισίματος ή της αναστολής εργασιών πολλών ξενοδοχείων.

### **Αντίδραση από τα κάτω**

Αν οι ηγεσίες των κομμάτων της αντιπολίτευσης δίνουν πίστωση στον Κληρίδη και στηρίζουν την εθνική ενότητα, η εργατική τάξη δεν έχει καμιά όρεξη να του δώσει το παραμικρό.

Τους τελευταίους μήνες έχουν ξεσπάσει μια σειρά από απεργίες, κύρια ενάντια στις απολύσεις όπως στους εργαζόμενους στα Ηνωμένα Έθνη, στο εργοστάσιο λαμπτήρων Σύφλεκο, στα κρασιά ΕΤΚΟ, στο ξενοδοχείο Απολλώνια και αλλού. Απεργίες εμφανίστηκαν και σε άλλα εργοστάσια που οι εργοδότες προσπάθησαν να παραβιάσουν τις συλλογικές συμβάσεις και τη συμφωνία για μείωση του ωραρίου.

Οι περισσότερες από αυτές τις απεργίες ήταν αυθόρμητες και ξεκινούσαν από τις τοπικές επιτροπές των εργατών, πολλές φορές και ενάντια στη θέληση των γραφειοκρατών των συνδικάτων που τις άφησαν απομονωμένες και ανοργάνωτες να χαθούν.

Αντιδράσεις συναντά η κυβέρνηση και από καθηγητές και μαθητές στη προσπάθειά της να επιβάλει μεταρρυθμίσεις στην εκπαίδευση προωθώντας ένα σύστημα "εκσυγχρονισμού" στα σχολεία. Ακόμα η προσπάθειά της να επιβάλει την αστυνόμευση στα στέκια που συχνάζει η νεολαία προκάλεσε τη σύγκρουση εκατοντάδων νεολαίων με την αστυνομία στην περιοχή που είναι συγκεντρωμένες οι ντισκοτέκ στη Λευκωσία.

Αντιδράσεις βρίσκει σχεδόν σε κάθε μέτρο που παίρνει. Η απόφασή της για δημιουργία σταθμού λημμάτων σε προάστιο της Λευκωσίας οδήγησε στο ξεσηκωμό ενός ολόκληρου χωριού που συγκρούστηκε με τα ΜΑΤ, ενώ τα επεισόδια στα γήπεδα με την αστυνομία είναι συχνό φαινόμενο.

Ο θυμός και η αγανάκτηση της νεολαίας και της εργατικής τάξης βγαίνει σε κάθε ευκαιρία. Αγανάκτηση που δεν προέρχεται μόνο από αριστερούς αλλά και από κομμάτια που ελέγχονταν από τη δεξιά. Χαρακτηριστικό παράδειγμα η ανακοίνωση που έβγαλε ενάντια στην επαναπόσληψη των 62 χουντικών η συνδικαλιστική οργάνωση των καθηγητών που ελέγχεται σε μεγάλο βαθμό από τα κόμματα της συμπολίτευσης, ενώ ο κοινοβουλευτικός εκπρόσωπος του ΔΗΣΥ αναγκάστηκε να αποχωρήσει από εκδήλωση των επιθεωρητών δημοτικής εκπαίδευσης, όταν ομιλητής κατάγγειλε την κυβέρνηση για την απόφασή της για τους 62.

Μπορεί αυτές οι αυθόρμητες κινητοποιήσεις της εργατικής τάξης και της νεολαίας να έμειναν ασυντόνιστες και ανοργάνωτες και να μην κατάφεραν να αναγκάσουν την κυβέρνηση και τους εργοδότες να υποχωρήσουν, αλλά μέσα από αυτές βγαίνουν οι αγωνιστές της εργατικής τάξης και της νεολαίας, που θα μπορέσουν να στηρίξουν τους αυριανούς αγώνες.

Είναι ένας κόσμος που ζητά απαντήσεις και εξηγήσεις και που θέλει να δώσει την κόντρα με την κυβέρνηση της λιτότητας και της ανεργίας. Είδαμε αυτή τη διάθεση να εκφράζεται και στην πορεία για τις βάσεις, όταν ο κόσμος αγκάλιασε το σύνθημα της Εργατικής Δημοκρατίας, "Εξω οι βάσεις και ο ιμπεριαλισμός, να φύγει μαζί τους και ο Συναγεραμός". Είναι ένας κόσμος που μπορεί να στραφεί προς τις επαναστατικές ιδέες και που την επόμενη περίοδο μπορεί να αποδειχτεί αποφασιστικός παράγοντας για το χτίσιμο της επαναστατικής οργάνωσης στη νότια Κύπρο.

**Ντίνος Αγιομαμίτης**

# Υπάρχει βορειοηπειρωτικό ζήτημα;

**Μετά το '90 η κυρίαρχη τάξη στην Ελλάδα ξαναφέρει το βορειοηπειρωτικό στην επιφάνεια. Ο Πέτρος Τσάγκαρης απαντάει στο άρθρο του τα κρίσιμα ερωτήματα που έχουν ανοίξει γύρω απ' αυτό το ζήτημα.**

Η κατάρρευση των σταλινικών καθεστώτων της Ανατολικής Ευρώπης άνοιξε ζητήματα που για δεκαετίες παρέμεναν κλειστά. Το "βορειοηπειρωτικό" είναι ένα τέτοιο ζήτημα. Αναστήθηκε από την κυβέρνηση της ΝΔ για να πάρει στη συνέχεια τη σκυτάλη η σημερινή κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ.

Το άρθρο αυτό προσπαθεί να απαντήσει σε ορισμένα βασικά σημεία που συνιστούν την ουσία του ζητήματος. Αφορούν το εδαφικό ζήτημα, το μέγεθος και την καταπίεση της ελληνικής μειονότητας, αλλά και την πολιτική εκείνη που μπορεί να σταματήσει κάθε εθνική καταπίεση και να εξαλείψει την προοπτική μιας ελληνοαλβανικής σύρραξης.

## Εδαφικό

Αντίθετα από τον πολύ διαδεδομένο στην ελληνική φιλολογία όρο "τουρκαλβανός", οι Αλβανοί αντιστάθηκαν σκληρά στο οθωμανικό κράτος και χρειάστηκε να χύσουν πολύ αίμα μέχρι να ανακηρύξουν την ανεξαρτησία τους στα 1912. Στις 8 Αυγούστου 1913 - παραμονές πια του Α' Παγκόσμιου Πόλεμου - υπογράφεται το πρωτόκολλο της Φλωρεντίας που αναγνωρίζει την Αλβανία και ως σύνορά της αναγνωρίζει αυτά που υπάρχουν και σήμερα. Όμως τόσο ο ελληνικός όσο και οι άλλοι γειτονικοί καπιταλισμοί, αρχίζουν να εκδηλώνουν τις ιμπεριαλιστικές διαθέσεις τους συνάπτοντας μυστικές συμφωνίες. Χαρακτηριστική περίπτωση είναι το Μυστικό Σύμφωνο του Λονδίνου της 26 Απριλίου του 1915 σύμφωνα με το οποίο η Αλβανία θα μοιραζόταν ανάμεσα σε Ελλάδα, Σερβία, Μαυροβούνιο και Ιταλία.

Τον Οκτώβριο του 1914 η Ελλάδα προχωράει σε ανοικτή στρατιωτική επέμβαση έχοντας τη συγκατάθεση των μεγάλων δυνάμεων: καταλαμβάνει τη Νότιο Αλβανία με πρόσχημα την "αποκατάσταση της τάξης", λόγω του εμφυλίου (εξέγερση ενάντια στη μοναρχία) που είχε ξεσπάσει στη χώρα. Τον Απρίλιο του 1916, η Ελλάδα λειτουργώντας όπως οι μεγάλες αυτοκρατορίες της εποχής, με βασιλικό διάταγμα προσαρτά αυτά τα εδάφη, φυσικά αδιαφορώντας για τη γνώμη των πληθυσμών.

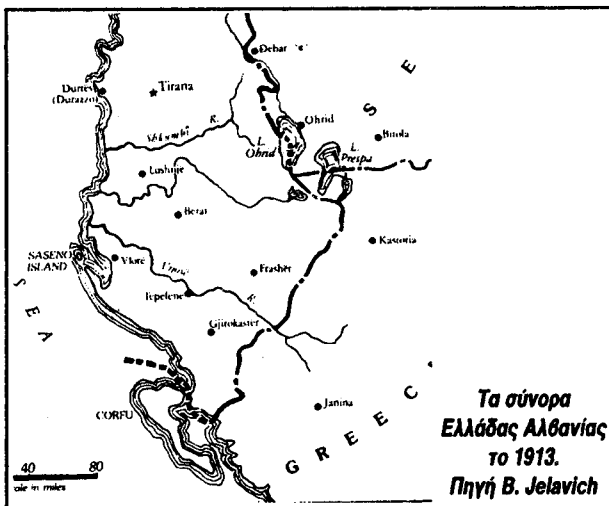
Οι ρήξεις όμως στις ιμπεριαλιστικές συμμαχίες που συμμετείχε η Ελλάδα, αλλά και τα ανταλλάγματα που πήρε σε άλλες περιο-

χές, οδηγούν στην αποχώρηση του ελληνικού στρατού από την περιοχή. Ωστόσο οι βλέψεις ποτέ δεν παύουν να υπάρχουν. Τη νέα εξόρμηση την επιχειρεί τώρα ο Βενιζέλος: Στις 29 Ιουλίου 1919 υπογράφεται στο Παρίσι το σύμφωνο Βενιζέλου-Τιτόνι, ανάμεσα στην Ελλάδα και την Ιταλία. Η Ιταλία αναλάμβανε την υποχρέωση να υποστηρίξει την ελληνική αξίωση για προσάρτηση της "Βορείου Ηπείρου", ενώ η Ελλάδα αναλάμβανε την υποχρέωση να υποστηρίξει το δικαίωμα της Ιταλίας να κρατήσει το λιμάνι της Αυλώνας και -το σπουδαιότερο- να αποτελέσει η υπόλοιπη Αλβανία προτεκτοράτο της. Προβλεπόταν η διατήρηση ιταλικού στρατού στη χώρα καθώς και η εκπαίδευση των άλλων σωμάτων ασφαλείας από Ιταλούς αξιωματικούς. Είναι γι' αυτό τόσο υποκριτές οι Έλληνες αστοί όταν καταγγέλλουν συχνά-πυκνά τα επόμενα χρόνια ότι η Αλβανία είναι το μακρύ χέρι του ιταλικού ιμπεριαλισμού.

Όλα αυτά τα σχέδια όμως, τα χάλασε μια νέα αλβανική επανάσταση που κατάφερε να εκδιώξει τον ιταλικό στρατό από ολόκληρη τη χώρα. Ήταν προφανές ότι η ελληνοϊταλική συμφωνία είχε καταπέσει, ο ελληνικός στρατός ήταν απασχολημένος στην Μικρασιατική Εκστρατεία, γι' αυτό και, παρά τις συνεχιζόμενες ελληνικές διεκδικήσεις, η Αλβανία γίνεται δεκτή ως μέλος της Κοινωνίας των Εθνών (του προγόνου του ΟΗΕ) τον Δεκέμβριο του 1920. Το Νοέμβριο του 1921 η πρεσβευτική συνδιάσκεψη αποφασίζει κατά της παραχώρησης της "Β.Ηπείρου" στην Ελλάδα και αναγνωρίζει ως σύνορα της Αλβανίας αυτά που είχαν καθορισθεί και το 1913, δηλαδή τα σημερινά της σύνορα.

Το 1939 η φασιστική Ιταλία καταλαμβάνει στρατιωτικά την Αλβανία και ο βασιλιάς της τελευταίας, ο Ζόγου, καταφεύγει με την οικογένειά του στην Ελλάδα προκειμένου να μην μετατραπεί σε ιταλική μαριονέτα. Όταν μάλιστα ο Μουσολίνι στρέφεται ενάντια στην Ελλάδα, ο Ζόγου προτείνει κοινή στρατιωτική δράση ελληνικού στρατού και Αλβανών ανταρτών στα μετόπισθεν των Ιταλών. Όμως ο Μεταξάς, συνεχίζοντας να έχει τις ίδιες βλέψεις που είχε πάντα η κυρίαρχη τάξη στην Ελλάδα, αρνείται κάθε συνεργασία.

Και πράγματι ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος είναι μια ευκαιρία για



τους Έλληνες καπιταλιστές να ξαναπιάξουν αυτές τις περιοχές. Όμως ο ελληνικός στρατός στο "αλβανικό μέτωπο" δεν συγκρούεται ποτέ με Αλβανούς, οι Έλληνες φαντάροι δεν έχουν την αίσθηση ότι απελευθερώνουν πάτρια εδάφη από τον αλβανικό ζυγό. Αντίθετα αισθάνονται ότι αντιστέκονται στον κοινό κατακτητή, τον ιταλικό φασισμό.

Στην περίοδο του Ψυχρού Πολέμου το βορειοηπειρωτικό μπαίνει σε άλλη βάση. Παγκόσμια έχουν διαμορφωθεί δύο αντίπαλα στρατόπεδα, το στρατόπεδο του δυτικού καπιταλισμού από τη μια και το στρατόπεδο των κρατικοκαπιταλιστών από την άλλη. Με βάση την ένταξη της στο πρώτο στρατόπεδο η ελληνική άρχουσα τάξη αναπροσαρμόσε την τακτική της. Τώρα το βορειοηπειρωτικό αποκτούσε κυρίως ιδεολογική χρήση ενάντια στην "προδοτική" αριστερά μέσα στην Ελλάδα, αφού πια η Αλβανία ανήκε στο αντίπαλο στρατόπεδο.

Όμως, ακόμη και σ' αυτή την περίοδο, οι βλέψεις δεν παύουν να υπάρχουν. Τον Ιούλιο του 1946 η Γερουσία των ΗΠΑ περνάει ψήφισμα με το οποίο θεωρεί δικαίες τις ελληνικές διεκδικήσεις. Αυτή η αναγνώριση δεν μένει στα χαρτιά. Η Αμερικανίδα ιστορικός των Βαλκανίων Μπάρμπαρα Τζέλαβιτς γράφει:

*"Οι μυστικές υπηρεσίες της Βρετανίας και των ΗΠΑ συνεργάστηκαν με τον [έκπτωτο] βασιλιά Ζόγου χρησιμοποιώντας μέλη της προσωπικής φρουράς του. Στρατολόγησαν Αλβανούς εμικρέδες στην Ελλάδα, την Ιταλία, και την Αίγυπτο και τους εκπαιδευσαν στην Κύπρο. Η πρώτη από αυτές τις ομάδες στάλθηκε στην Αλβανία το 1950, η τελευταία την άνοιξη του 1952..."*

Η συνεργασία με την CIA δεν ήταν το μόνο όπλο της Ελλάδας μέχρι σήμερα. Η επίσημη εκκλησία και οι παραεκκλησιαστικές οργανώσεις στήριξαν το έργο αυτό με "θεάρεστα" πολεμόχαρες κραυγές. Και φυσικά η χρηματοδότηση φασιστικών οργανώσεων όπως η ΣΦΕΒΑ, που προπαγάνδιζε πάντοτε ανοικτά μια άμεση στρατιωτική εισβολή του ελληνικού στρατού στην Αλβανία, ποτέ δεν σταμάτησε.

## Η μειονότητα

Η επίσημη απογραφή του αλβανικού κράτους του 1961 ανέβαζε την ελληνική μειονότητα στο 2,5% του πληθυσμού, δηλαδή σήμερα γύρω στις 60.000. Φυσικά στην πραγματικότητα, το νούμερο αυτό θα πρέπει να είναι μεγαλύτερο, όμως όσο και να παίζει προς τα πάνω, δεν μπορεί με τίποτε να προσεγγίζει τις 400.000 που διεκδικεί συνήθως η ελληνική πλευρά. Αυτό το δεύτερο νούμερο προκύπτει από τις λαθροχειρίες διαφόρων "ειδικών" στην Ελλάδα, λαθροχειρίες που προσπαθούν να εμφανίσουν όλους

του ορθόδοξους σαν Έλληνες. Όμως υπάρχουν εκατοντάδες χιλιάδες Αλβανοί που είναι ορθόδοξοι. Ακόμη, οι περισσότεροι από τους Σλαβομακεδόνες της Αλβανίας (η απογραφή του '61 τους ανέβαζε στις 15.000) είναι επίσης ορθόδοξοι. Τέλος υπάρχει και ένας αριθμός άλλων μικρών εθνικών ομάδων όπως Μαυροβούνιοι, Βλάχοι κλπ, που κι αυτοί δηλώνουν ορθόδοξοι.

Εξάλλου η εσκεμμένη σύγχυση που προσπαθεί να στειρεί η ελληνική πλευρά δεν είναι πρωτόγνωρη τακτική στα Βαλκάνια. Το ίδιο κόλπο έκανε παλιότερα η Γιουγκοσλαβία διεκδικώντας για τον εαυτό της τους ορθόδοξους της Αλβανίας. Την ίδια κατηγορία προσάπτει τώρα η ελληνική κυβέρνηση στην Αγκυρα ως προς τη μειονότητα της Δ.Θράκης.

Οι προσπάθειες αυτές δεν έχουν ακαδημαϊκό χαρακτήρα, αλλά παίρνουν πολύ πρακτικές μορφές με την ανοικτή επέμβαση του ελληνικού κράτους στα εσωτερικά της αλβανικής εκκλησίας.

Η ορθόδοξη εκκλησία της Αλβανίας είναι αυτοκέφαλη από το 1922 και αναγνωρισμένη από το Πατριαρχείο Κων/πόλεως από το 1937. Μετά την κατάρρευση του σταλινικού καθεστώτος και τη χαλάρωση των θρησκευτικών απαγορεύσεων στάλθηκε από το Πατριαρχείο ο επίσκοπος Γιαννουλάτος για να ξαναστήσει την εκκλησία. Ο Γιαννουλάτος προσπάθησε να κινηθεί σαν γηγέτης όλων των ορθόδοξων Αλβανών ανεξαρτήτως καταγωγής. Αυτό δεν μπορούσε να γίνει εύκολα αποδεκτό από το ελληνικό κράτος. Η αποστολή από την Αθήνα του εθνικιστή αρχιμανδριτή Χρυσόστομου Μαιδώνη (που άρχισε να μοιράζει χάρτες εμφανίζοντας τη νότια Αλβανία προσαρτημένη στην Ελλάδα) ήταν μια προσπάθεια να πεισθεί ο Γιαννουλάτος να μετατρέψει ολόκληρη την ορθόδοξη εκκλησία της Αλβανίας σε όχημα των ελληνικών διεκδικήσεων. Η πολύ φυσιολογική αντίδραση της αλβανικής κυβέρνησης που τον απέλασε (αλλά ακόμη και της ίδιας της ελληνικής κοινότητας) μεταφέρθηκε από τον ελληνικό Τύπο ως "πρόκληση Μπερία". Ως αντίποινα για αυτή την απέλαση το ελληνικό κράτος απέλασε 25.000 Αλβανούς εργάτες!

Όμως τελικά, ανεξάρτητα από το μέγεθός της, καταπιέζεται η όχι η μειονότητα;

Το καθεστώς που προέκυψε μετά τον Β' Παγκ. Πόλεμο, το καθεστώς του Χότζα, ήταν όπως και σε άλλες ανατολικές χώρες μια σκληρή σταλινική δικτατορία. Δηλαδή υπήρχε καταπίεση όλων των μειονοτήτων, χωρίς αυτό να αποκλείει κάποιες συμβολικές παραχωρήσεις που εντάσσονταν βέβαια στα πλαίσια μιας πολιτικής αφομοίωσης. Ωστόσο μεγάλο μέρος της καταπίεσης (έλλειψη ελευθερίας λόγου και θρησκευτικής συνείδησης, εκποπίσεις, φυλακίσεις) στρέφονταν ενάντια στο σύνολο της εργατικής τάξης και των αγροτών και όχι μόνο ενάντια στην ελληνική μειονότητα.

Η ελληνική μειονότητα είχε μια σπάνια θέση για τα δεδομένα των Βαλκανίων. Και αυτό γιατί υπήρξε μια γρήγορη ενσωμάτωση ενός κομματιού της μέσα στην άρχουσα τάξη της Αλβανίας. Όχι μόνο στις περιφερειακές επιτροπές, όχι μόνο στην Κεντρική Επιτροπή, αλλά και στο ίδιο το Πολιτικό Γραφείο του Κόμματος Εργασίας (του αλβανικού Κ.Κ.) φιγούραρε ένας εντυπωσιακά μεγάλος αριθμός ελληνικών ονομάτων. Πιθανόν αυτή η γρήγορη ενσωμάτωση να οφείλεται στο γεγονός ότι όλες οι προπολεμικές ρίζες του κομμουνιστικού κόμματος της Αλβανίας εντοπιζόνταν στις περιοχές της Κορυτσάς και του Αργυρόκαστρου.

Η συμμετοχή στην αφρόκρεμα της άρχουσας τάξης εγγείη ίσως και τις παραχωρήσεις προς την υπόλοιπη μειονότητα:

Υπήρχε -και υπάρχει- ελευθερία γλώσσας, ελληνικά σχολεία, διδασκαλείο για εκπαίδευση ελλήνων δασκάλων, σχολικά βιβλία στα ελληνικά κλπ. Υπήρχαν επίσης ελληνικές εκδόσεις και ραδιοφωνικές εκπομπές. Όμως το πιο σημαντικό είναι η έκδοση

μιας επίσημης ελληνικής εφημερίδας. Από το 1945 κυκλοφορεί, το "Λαϊκό Βήμα", που μέχρι το 1990 εκδιδόταν δύο φορές τη βδομάδα, πουλούσε πάνω από 2500 φύλλα και διέθετε και δικό της τυπογραφείο με 30 τυπογράφους στο Αργυρόκαστρο. Βέβαια τον έλεγχο της εφημερίδας τον είχε το Κόμμα, όμως το ίδιο συνέβαινε και με τις υπόλοιπες αλβανικές εφημερίδες. Σήμερα η εφημερίδα είναι στα χέρια του ελληνικού κόμματος "Ομόνοια".

Είναι, τέλος, χαρακτηριστικό ότι στην αντίσταση ενάντια στους Γερμανούς και Ιταλούς φασίστες η μειονότητα είχε τη δικιά της ταξιαρχία με τη δικιά της διοίκηση και γλώσσα.

### Μοχλός εξορμήσεων

Πώς τελικά όμως φτάσαμε στις σημερινές εξελίξεις;

Μπροστά στην κατάρρευση του σταλινικού καθεστώτος, η ΝΔ έβγαλε από το σεντούκι όλα αυτά που μέχρι το 1990 ήταν περιθωριακές απόψεις φασιστικών οργανώσεων και τις έκανε επίσημη πολιτική.

Η προσπάθειά της δεν ήταν να εξασφαλίσει τα δικαιώματα της μειονότητας, αλλά να χρησιμοποιήσει τη μειονότητα σα μοχλό πίεσης απέναντι στο αλβανικό καθεστώς, στέλνοντας, πρώτα στον Αλία και μετά στον Μπερίσα, το μήνυμα, ότι ο δρόμος της ανάπτυξης περνάει μέσα από τη συνεργασία με τους Έλληνες καπιταλιστές.

Η "Ομόνοια" ήταν ακριβώς μια προσπάθεια όχι για περισσότερα δικαιώματα των Ελλήνων, αλλά για στηθεί ένα εργαλείο διπλωματικών χειρισμών. Ακριβώς ό, τι καταλογίζεται στην Τουρκία σε σχέση με το κόμμα του Σαδίκ. Εξάλλου το πόσο ενδιαφέρεται το ελληνικό κράτος για τους "βόρειοηπειρώτες αδελφούς" το αποδεικνύει κάθε φορά που αυτοί φτάνουν στην "μητέρα Ελλάδα". Από τα σύνορα ακόμη τους περιμένουν τα ελληνικά περίπολα. Αν επί ΝΔ "εκπιρσοκοροτούσαν τυχαία" τα όπλα των αστυνομικών σκοτώνοντας Αλβανούς, μπορεί κανείς να τρέμει και μόνο με τη σκέψη ότι επί ΠΑΣΟΚ, υπουργός Δημόσιας Τάξης είναι ο Παπαθεμελής που προπαγάνδιζε αδιάντροπα την εκτέλεση όσων περνούν παράνομα τα σύνορα.

Αλλά και όταν καταφέρνουν να περάσουν ζωντανοί, τους περιμένει μια φρικιά πραγματικότητα: καμιά μέριμνα για την υποδοχή τους, άγρια εκμετάλλευση από τους εργοδότες, εξώθησή τους στις πιο απάνθρωπες και στις παράνομες δουλειές, επίσημος ρατσισμός από κράτος και μέσα ενημέρωσης, συλλήψεις, ξυλοδαρμοί. Γιατί για το ελληνικό κράτος είναι χρήσιμο όσο ζουν στην Αλβανία, στις άθλιες συνθήκες που όλοι ξέρουμε. Όταν περνούν τα σύνορα γίνονται το ίδιο με τους "βρομερούς Αλβανούς".

Ο Λάτσης, ο πιο βάρβαρος εκφραστής των Ελλήνων καπιταλιστών, αποτελεί το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα για το πώς αντιμετωπίζει η τάξη του τους Βόρειοηπειρώτες: έχει ιδρύσει στην Πλωγώνια, ένα χωριό κοντά στα σύνορα, μια βιοτεχνική σχολή για 150 Βόρειοηπειρώτες σπουδαστές, οι οποίοι μπορούν να σπουδάζουν εντελώς δωρεάν με τον όρο όμως, ότι, όταν αποφοιτήσουν, δεν θα μείνουν στην Ελλάδα αλλά θα επιστρέψουν να δουλέψουν στην Αλβανία. Είμαστε σίγουροι ότι αυτή η εξευτελιστική μορφή δουλοπαροικίας θα παρουσιαστεί κάποια στιγμή ως "εθνική προσφορά".

Η χρησιμοποίηση της μειονότητας σαν εργαλείου του ελληνικού Υπουργείου Εξωτερικών είχε σαν αποτέλεσμα την αύξηση της καταπίεσής της από τον Μπερίσα. Η εμφάνιση για παράδειγμα ελληνικών σημαιών σε χωριά της μειονότητας ήταν η ευκαιρία για το κατέβασμα των αλβανικών ΜΑΤ (ας αναλογιστούμε και πάλι τι θα συνέβαινε αν εμφανίζονταν τουρκικές σημαίες στα χωριά της μειονότητας στη Δ.Θράκη). Ταυτόχρονα, όλες αυτές οι κινήσεις Μητσοτάκη-Σαμαρά ήταν ένα πρώτης τάξης πολιτικό δώ-



*Οι τρυφερές στιγμές: ο πρωθυπουργός της Αλβανίας Μέξι στα εγκαίνια του σούπερ μάρκετ του Ε.Σταυρόπουλου. Ο Σταυρόπουλος έχει και την αντιπροσωπεία της ΕΒΓΑ στην Αλβανία.*

ρο στον Μπερίσα που τώρα έχει έναν αποδιοπομπαίο τράγο, ώστε να αποστρέψει από πάνω του την αγανάκτηση ολόκληρου του αλβανικού λαού για την πολιτική που ακολουθεί αυτός και η τάξη του.

Πίσω όμως από τις κοκορομαχίες με τον Μπερίσα, βρίσκεται μια πολύ διαφορετική εικόνα. Πάνω στην πλάτη της μειονότητας έχει στηθεί ένα τεράστιο οικονομικό παζάρι ανάμεσα στις άρχουσες τάξεις και των δύο χωρών. Έχει δρομολογηθεί ήδη μια ολόκληρη βιομηχανία κέρδους.

Οι "τρυφερές" στιγμές έχουν αρχίσει από πολύ παλιά όταν το κόμμα του Μπερίσα χρηματοδοτήθηκε από την ΝΔ για να κερδίσει στις αλβανικές εκλογές. Από τότε η συνεργασία έχει προχωρήσει πέρα από κάθε φαντασία.

Το 1992 ψηφίστηκε ο νόμος 2008 που αφορά "επενδύσεις σε γειτονικές χώρες" και σύμφωνα με τον οποίο επιχορηγούνται μέχρι και με το 50% της συνολικής επένδυσης όσοι Έλληνες επιχειρηματίες ανοίξουν επιχειρήσεις στην Αλβανία. Πρακτικά αυτό σημαίνει ότι με το κόλπο των υπερκοστολογήσεων αυτοί οι "επενδυτές" δεν βάζουν φράγκο από την τσέπη τους. Σύμφωνα με την "Καθημερινή" της 27-11-93, μόνο στο πρώτο εξάμηνο του '93, έχουν επενδυθεί πάνω από 4 δισεκατομμύρια δραχμές στην Αλβανία με βάση αυτόν τον νόμο. Η ίδια εφημερίδα αποκαλύπτει ότι η Ελλάδα είναι δεύτερη σε επενδύσεις στην Αλβανία μετά την Ιταλία. Σήμερα υπάρχουν πάνω από 70 ελλαδικές επιχειρήσεις στην Αλβανία, που έχουν επενδύσει συνολικά 44 εκατομμύρια δολάρια (ΤΑ ΝΕΑ, 9/12/93).

Από την 1 Απριλίου 1993 δημιουργήθηκε ένας καινούργιος θεσμός για να στηρίξει ακόμη περισσότερο την διείσδυση του ελληνικού καπιταλισμού στα Βαλκάνια: με απόφαση του υφυπουργού Εθνικής Οικονομίας καθιερώθηκε η "ζώνη της δραχμής" και η Αλβανία, μαζί με τη Βουλγαρία, αποτέλεσαν τις πρώτες χώρες που η δραχμή θα λειτουργεί σαν συνάλλαγμα.

Τέλος, για να στηριχτεί αυτό το αλισβερίσι χρειάζονται και πιστωτικοί οργανισμοί. Το καλοκαίρι, τη στιγμή που στα πρωτοσέλιδα των εφημερίδων η αντιπαράθεση Αθήνας και Τιράνων βρισκόταν στο ψηλότερό της σημείο, πέρναγε στα ψιλά η ίδρυση της "Απολλωνίας Τράπεζας" με 60% συμμετοχή της Τράπεζας Αττικής και 40% της Τράπεζας Αλβανίας.

Στις διαπραγματεύσεις για τους όρους που θα κλείσουν όλες αυτές οι "δουλειές", εκεί είναι που χρησιμοποιείται σαν μοχλός πίεσης η ελληνική μειονότητα, αλλά και οι Αλβανοί μετανάστες στην Ελλάδα.

### Η θέση της αριστεράς

Στα ζητήματα του διεθνισμού και της αυτοδιάθεσης των λαών,



η ελληνική αριστερά στα πρώτα βήματά της ήταν πολύ καθαρή. Η εργατική-σοσιαλιστική ομοσπονδία, η περίφημη Φεντερασιόν της Θεσσαλονίκης υποστήριζε τη δημιουργία μιας ομοσπονδίας όλων των λαών της περιοχής. Όταν ξέσπασε η αλβανική εξέγερση η Φεντερασιόν την υποστήριξε αμέσως και αυτό το πλήρωσε με σκληρές διώξεις από το καθεστώς των Νεότουρκων. Γράφει ο Αβραάμ Μπεναρόγια, Εβραίος αγωνιστής και ιδρυτής της Φεντερασιόν:

*"Και εις την περίστασιν αυτήν η Φεντερασιόν ετάχθη με το μέρος του αλβανικού λαού. Η ανοχή του Κομιτάτου, ήτις είχε φθάσει εις το κατακόρυφον, δεν ηδύνατο πλέον να επιτρέψη τοιαύτα κηρύγματα. Ηρχισε πλέον την συστηματικήν επίθεσίν του κατ' αυτής..."*

Το ΚΚΕ στην επαναστατική του περίοδο, στην περίοδο που ήταν γραμματέας ο Πουλιόπουλος, είχε και αυτό την άποψη για μια βαλκανική ομοσπονδία. Ο ίδιος ο Πουλιόπουλος κράτησε κι αργότερα ζωντανή αυτήν την παράδοση ως οπαδός της αριστερής αντιπολίτευσης πια. Γιατί πράγματι η βαλκανική ομοσπονδία ήταν η μόνη λύση στα μετασθματικά Βαλκάνια, η λύση που έρχόταν από τα κάτω. Το ότι τελικά επικράτησε η λύση των εθνικών τάξεων, η λύση από τα πάνω, πληρώθηκε με πολύ αίμα, με ατέρμονους βαλκανικούς πολέμους, με απελάσεις ολόκληρων πληθυσμών, χωρίς τελικά να δώσει και κανένα οριστικό τέλος στην προοπτική της αλληλοσφαγής.

Βέβαια το σταλινοποιημένο ΚΚΕ του Ζαχαριάδη είχε μια εντελώς διαφορετική στάση στο "βορειοηπειρωτικό". Είχε εθνικιστική γραμμή. Διαβάζουμε στα επίσημα κείμενα του 1945 την εξής απόφαση:

*"...Αν η πλειοψηφία αυτή αποφασίσει για μια άμεση στρατιωτική κατάληψη της Β.Ηπείρου από τον ελληνικό στρατό, το ΚΚΕ θα διατυπώσει τις αντιρρήσεις του, μα θα πειθαρχήσει".*

### Διεθνισμός

Τώρα νομίζουμε ότι έχουμε τις απαντήσεις στα ερωτήματα που θέσαμε στην αρχή. Δεν υπήρξαν ελληνικά εδάφη που να κατακτήθηκαν ποτέ από τους "ιμπεριαλιστές" Αλβανούς. Αντίθετα ο ελληνικός καπιταλισμός σαν πιο παλιός και πιο ισχυρός στην περιοχή, είτε μόνος του είτε σε συνεργασία με άλλους ιμπεριαλιστικούς συνασπισμούς, διεκδικούσε το νότιο τμήμα της Αλβανίας.

Η ελληνική μειονότητα δεν ταυτίζεται με το σύνολο των Αλβανών ορθόδοξων. Η καταπίεσή της είναι υπαρκτή, μόνο που η μειονότητα δεν έχει τίποτε να περιμένει από τα αρπακτικά του ελληνικού κράτους. Αντί να είναι υποχείριο της ελληνικής διπλωματίας θα πρέπει να παλέψει με τους Αλβανούς εργάτες για περισσότερες ελευθερίες, καλύτερους μισθούς κλπ. Όπως αποδείχτηκε με την ανατροπή του σταλινικού καθεστώτος του Αλία, η συμμαχία με τους Αλβανούς εργάτες είναι πολύ πιο αποτελεσματική από τη συμμαχία με το ελληνικό Υπουργείο Εξωτερικών.

Η αριστερά στην Ελλάδα σήμερα έχει χρέος να σταθεί στη διεθνιστική παράδοση της Φεντερασιόν, του Τρότσκι και του Πουλιόπουλου. Να παλεύει για την ενότητα των εργατών και από τις δυο μεριές των συνόρων. Να παλεύει για την ελεύθερη διακίνηση στα σύνορα. Όπως κανείς δεν πυροβολεί και δε συλλαμβάνει το κεφάλαιο όταν διασχίζει τις συνοριακές γραμμές στην αναζητήση κέρδους να ισχύει το ίδιο και για τους εργάτες. Κι όσοι φτάνουν εδώ να έχουν τα ίδια δικαιώματα με τους Έλληνες εργάτες και στους μισθούς και στην ασφάλιση και στο συνδικαλισμό.

Και χρειάζεται και πάλη για το σοσιαλισμό. Γιατί μόνον έτσι θα απαλλαγούν οριστικά τα Βαλκάνια από τη φρίκη των ανταγωνισμών, των πολέμων, των απελάσεων, της καταπίεσης των μειονοτήτων.

**Σημείωση:** Τα στοιχεία για το άρθρο αυτό αναζητήθηκαν σε πολλές πηγές. Οι κυριότερες είναι:

1. Barbara Jelavich: History of the Balkans, Cambridge 1983.
2. Hugh Poulton: Balkans, Minorities and states in conflict, Minority Rights Group, London 1991.
3. Εγκυκλοπαιδικό Λεξικό Ελευθερουδάκη, έκδοση 1927. Επίσης πολύ μεγάλη ήταν η συμβολή του ιστορικού Δημήτρη Λιβεράτου με τις πληροφορίες και το υλικό που μας έδωσε.

## Ανταποκρίσεις από τα Βαλκάνια



Επιτέλους! Κυκλοφόρησε στα ελληνικά από τις εκδόσεις Θεμέλιο, το θαυμάσιο βιβλίο του Λέον Τρότσκι "Τα Βαλκάνια και οι Βαλκανικοί Πόλεμοι 1912-1913".

Στην πραγματικότητα είναι μια συλλογή των ανταποκρίσεων και των άρθρων που έγραψε ο Τρότσκι σαν πολεμικός ανταποκριτής στα Βαλκάνια το 1912-13.

Το βιβλίο αυτό είναι σήμερα εκπληκτικά επίκαιρο: τα προβλήματα που οι Μεγάλες Δυνάμεις, οι βαλκανικές κυρίαρχες τάξεις και οι εθνικιστές διανοούμενοι ι-σχυρίζονταν πως έλυσαν μέσα στη φοβερή δεκαετία 1912-22 βρυκολακιάζουν ξανά στη σημερινή πολιτική πραγματικότητα της "πολύπαθης χερσονήσου".

Ο Τρότσκι στέκεται στο ύψος της πρόκλησης. Σης σελίδες του ο αναγνώστης θα βρει εκπληκτικές περιγραφές της πραγματικότητας των Βαλκανικών Πολέμων, μια συνεκτική ανάλυση των αιτιών και των πραγματικών λόγων της σύγκρουσης. Θα βρει ταυτόχρονα και τις βασικές ιδέες για μια άλλη απάντηση, από τη σκοπιά της εργατικής τάξης και του σοσιαλισμού. Θα βρει τα ίχνη της αντιπολεμικής - διεθνιστικής δράσης, που στη συνέχεια οι εθνικιστές ιδεολόγοι και οι σταλινικοί απέκρυψαν ή συκοφάνησαν σε απίστευτο βαθμό.

Το βιβλίο αυτό αποτελεί μια καλή απόδειξη της δύναμης του μαρξισμού και μάλιστα σε μπροστά στο Βαλκανικό, ένα εξαιρετικά περίπλοκο διπλωματικό πολιτικό και στρατιωτικό ζήτημα. Όμως, εδώ ο μαρξισμός αντιπροσωπεύεται με έναν από τους καλύτερους συγγραφείς που ανέδειξε. Έτσι οι σελίδες του Τρότσκι, πέρα από την αξία των επιχειρημάτων τους, είναι ταυτόχρονα και απολαυστικές. Ο συνδυασμός αυτών των χαρακτηριστικών κάνει το βιβλίο κυριολεκτικά πολύτιμο.

Το περιοδικό μας, στο επόμενο τεύχος του, θα έχει εκτενή παρουσίαση του βιβλίου του Τρότσκι. Εσείς, δεν χρειάζεται να περιμένετε. Διαβάστε οπωσδήποτε αυτό το βιβλίο!

**A.N.**



# Ρόζα Λούξεμπουργκ

”Το κοφτερό σπαθί  
και η ζωντανή φλόγα της επανάστασης”

*Κλάρα Τσέτκιν*

Η Ρόζα Λούξεμπουργκ και ο Καρλ Λίμπνεχτ δολοφονήθηκαν στις 15 Γενάρη του 1919. Το αίμα τους σφράγισε, όπως και το αίμα χιλιάδων Βερολινέζων εργατών, την ήττα της γερμανικής επανάστασης του 1918. Αυτοί που όπλισαν το δολοφονικό χέρι, οι ηγέτες της σοσιαλιστικής διεθνούς (στην οποία σήμερα ανήκουν τα σοσιαλιστικά κόμματα της Ευρώπης) και της γερμανικής κυβέρνησης τότε πίστεψαν πως ξεμπέρδεψαν τόσο με την επανάσταση όσο και με την “κόκκινη Ρόζα” όπως την έλεγαν. Εκαναν όμως λάθος. Λίγο πριν δολοφονηθεί η Ρόζα έγραφε:

*“Ταξη επικρατεί στο Βερολίνο. Ηλίθιοι δήμιοι! Η τάξη σας είναι χτισμένη πάνω στην άμμο. Αύριο η επανάσταση θα υψώσει πάλι το αναστημά της. Τρομαγμένοι θα ακούσετε το νικητήριο σάλπισμά της: Ημουν, είμαι και θα είμαι.”*

Οι σάλπιγγες της επανάστασης ακούστηκαν πολλές φορές από τότε, σ’ όλο τον κόσμο. Οι ιδέες της Ρόζας Λούξεμπουργκ το ίδιο. Γιατί οι ιδέες της ήταν οι ιδέες της επανάστασης.

Γεννήθηκε στη μικρή πόλη Ζαμόσκ της Πολωνίας στις 5 Μαρτίου, 1871. Από τη νεανική της ηλικία πήρε μέρος στο σοσιαλιστικό κίνημα. Στα 16 της χρόνια οργανώνεται στο κόμμα Προλεταριάτο το οποίο ανέπτυξε σημαντική δράση ανάμεσα στους εργάτες. Πολύ γρήγορα η Ρόζα αναδεικνύει τις ηγετικές της ικανότητες. Οι σύντροφοί της δεν είναι οι μόνοι που το καταλαβαίνουν. Η αστυνομία αμολιέται επίσης ξοπίσω της. Έτσι το 1889 εγκαταλείπει την Πολωνία.

Στην Ζυρίχη της Ελβετίας, όπου πήγε, σπούδασε φυσικές επιστήμες μαθηματικά και οικονομία. Με την πολιτική της δράση επιβάλλεται όχι μόνο στους κύκλους των

εξορίστων Πολωνών και Ρώσων αλλά και στην οργάνωση που συνεχίζει να δρα στην Πολωνία. Μαζί με τον επίσης Πολωνό εξόριστο και για μεγάλο διάστημα σύντροφο της ζωής της Λεό Γιόγκισες αναδεικνύονται σε ηγέτες αυτού του κόμματος. Τον Αύγουστο του 1893 η Λούξεμπουργκ εκπροσωπεί το κόμμα Προλεταριάτο στο συνέδριο της Σοσιαλιστικής Διεθνούς σε ηλικία μόλις 22 ετών.

## **Η σύγκρουσή της με τη σοσιαλδημοκρατία**

Ωριμη πολιτικά μετακομίζει στη Γερμανία το 1898. Σε σύγκριση με την Ελβετία η Γερμανία έδινε τότε πολύ μεγαλύτερα περιθώρια δράσης. Η οικονομική άνθιση που είχε προηγηθεί τις προηγούμενες δεκαετίες έδωσε ώθηση στο εργατικό κίνημα. Η εργατική νομοθεσία, οι συνδικαλιστικές ελευθερίες, η κοινοβουλευτική εκ-

προώθηση της σοσιαλδημοκρατίας δημιούργησαν όμως εκτός απ' την ισχυροποίηση της θέσης των εργατών και πολλές αυταπάτες στους ηγέτες του Γερμανικού Σοσιαλδημοκρατικού Κόμματος (SPD).

Η μεγαλύτερη συνεισφορά της Ρόζας Λούξεμπουργκ στο επαναστατικό κίνημα ήταν ακριβώς η μακροχρόνια και ολόπλευρη πάλη μ' αυτές τις ψευδαισθήσεις. Ο πρώτος σταθμός αυτής της μάχης ήταν με τις θεωρίες που ανέπτυξε εκείνη την εποχή ένα καταξιωμένο μέλος του SPD, ο Εντουαρντ Μπερνστάιν.

Ο Μπερνστάιν υποστήριζε ότι η επανάσταση ήταν περιττή. Ο καπιταλισμός, μέσα απ' τα μονοπώλια, τις τράπεζες, την κρατική παρέμβαση κλπ κατάφερε να εξαφανίσει την άναρχη ανάπτυξη και τις οικονομικές κρίσεις. Έτσι οι σοσιαλιστές θα έπρεπε κατά τη γνώμη του, να περιοριστούν σε μια βελτιωτική σταδιακή εργασία επιτυγχάνοντας καλύτερους νόμους μέσα από το Κοινοβούλιο και καλύτερους μισθούς μέσα από τα συνδικάτα. Η κατάκτηση της κοινοβουλευτικής πλειοψηφίας στο κοινοβούλιο ήταν ένας "σίγουρος" τρόπος για το πέρασμα στο σοσιαλισμό.

Η Ρόζα Λούξεμπουργκ απάντησε σ' αυτές τις θεωρίες με μια σειρά άρθρα που αργότερα εκδόθηκαν και σε βιβλίο με τον τίτλο **"Μεταρρύθμιση ή Επανάσταση;"**

Η Ρόζα σ' αυτό το βιβλίο εξηγεί ότι τα μονοπώλια, η επέκταση του πιστωτικού συστήματος, η κρατική παρέμβαση δεν εξαφανίζουν την άναρχία του καπιταλισμού. Αντίθετα μεταφέρουν το επίπεδο του ανταγωνισμού στο παγκόσμιο επίπεδο. Οι οικονομικές συγκρούσεις γίνονται πια μεταξύ γιγάντων. Τα κράτη παίρνουν πια άμεσα μέρος σ' αυτές τις συγκρούσεις όχι μόνο με τις κρατικές επιχειρήσεις αλλά και με τη δασμολογική πολιτική και τον μιλιταρισμό. Οι οικονομικές κρίσεις δεν εξαφανίζονται: η αυξημένη παραγωγή δεν μπορεί από ένα σημείο και μετά να βρει αγοραστες.

Γι' αυτό και οι μεταρρυθμίσεις όταν έρχεται η περίοδος κρίσης γίνονται ολοένα και πιο δύσκολες. Τα συνδικάτα δυσκολεύονται να κερδίσουν πια αυξήσεις και ο κοινοβουλευτισμός χάνει το δημοκρατικό του προσωπείο, το κράτος γίνεται όλο και πιο αυταρχικό, οι πολιτικές ελευθερίες περιορίζονται. Καμιά σοσιαλιστική κοινοβουλευτική πλειοψηφία δεν μπορεί να πειθαρχήσει τους καπιταλιστές, τους στρατοκράτες, τους δικαστές, αλλά αντίθετα καταλήγει να υποκύπτει στις πιέσεις τους.

Στην πραγματικότητα, **"το προλεταριάτο αποκτά με την συνδικαλιστική και πολι-**

**τική πάλη την πεποίθηση, ότι είναι αδύνατο με την πάλη αυτή να αλλάξει ριζικά τη θέση του και ότι είναι απαραίτητο να καταλάβει οριστικά την πολιτική εξουσία".**

### **Μαζική Απεργία**

Οι οικονομικές κρίσεις του 1900 και 1907 επιβεβαίωσαν πανηγυρικά τη Λούξεμπουργκ. Όμως οι γραφειοκράτες των συνδικάτων και της Βουλής συνέχισαν να ζουν στις αυταπάτες τους. Το χάσμα μεταξύ αυτών και της Ρόζας ήρθε να κάνει ακόμα πιο βαθύ η ρώσικη επανάσταση του 1905. Η Λούξεμπουργκ έζησε από κοντά την επανάσταση και για ένα διάστημα βρέθηκε στη φυλακή. Κινδύνεψε μάλιστα να τουφεκιστεί. Σώθηκε μόνο χάρη στη γερμανική της υπηκοότητα.

Η εμπειρία της επανάστασης συγκεντρώθηκε με εκπληκτικό τρόπο σ' ένα άλλο βιβλίο της Ρόζας, στη **"Μαζική απεργία, κόμμα, συνδικάτα"**.

Το βασικό συμπέρασμα σ' αυτό το βιβλίο είναι ότι η επανάσταση δεν μπορεί να γίνει απ' τα πάνω αλλά απ' τα κάτω. Την επαναστατική εποχή τη δημιουργούν η όξυνση των αντιθέσεων και το μαζικό ξύπνημα της αυτενέργειας της εργατικής τάξης. Οι συντηρητικές ηγεσίες δεν μπορούν να εμποδίσουν το ξεσπάσμα της όταν οι συνθήκες ωριμάσουν. Η ίδια η δράση των εργατών γκρεμίζει τις παλιότερες ψευδαισθήσεις τους και τους οδηγεί στις επαναστατικές ιδέες. Μέσα στη θύελλα της γενικής απεργίας η εργατική τάξη εκπαιδεύεται και οργανώνεται με ιλλιγιώδεις ρυθμούς. Οι τεχνητοί διαχωρισμοί ανάμεσα σε οικονομικά και συνδικαλιστικά αιτήματα εξαφανίζονται: οι εργάτες χρησιμοποιούν τις πολιτικές τους νίκες για να κερδίσουν καλύτερες θέσεις μέσα στο χώρο δουλειάς τους και αντίστροφα κάθε οικονομική κατάκτηση πυροδοτεί νέες πολιτικές διεκδικήσεις.

Η επανάσταση γίνεται έτσι, για εκατομμύρια εργάτες, ο μόνος τρόπος για να αλλάξουν ριζικά τη ζωή τους αι τον κόσμο. Όλα αυτά συνεχίζει η Λούξεμπουργκ δεν ισχύουν μόνο για τη Ρωσία αλλά για όλες τις χώρες. Αυτή ακριβώς η γενίκευση θα πυροδοτήσει νέες συγκρούσεις με τους ρεφορμιστές που πίστευαν στις μαγικές ικανότητες των χαρτιών που λέγονται ψηφοδέλτια.

### **Ενάντια στον ιμπεριαλιστικό πόλεμο**

Η επόμενη μάχη που κλήθηκε από τα πράγματα να δώσει η Λούξεμπουργκ ήταν ενάντια στον ιμπεριαλισμό και στον πόλεμο.

Η ανάλυση των σύγχρονων οικονομι-

κών φαινομένων και η προοπτική τους στάθηκαν το πρώτο βήμα. Στο μνημειώδες έργο της **"Συσώρευση του κεφαλαίου"** η Ρόζα κάνει ένα πραγματικά ανεπανάληπτο προχώρημα στην οικονομική μαρξιστική θεωρία. Καταφέρνει να αποδείξει αυτό που μέχρι τότε μόνο ενδείξεις υπήρχαν για την ορθότητά του: ότι ο καπιταλισμός βαδίζει προς την καταστροφή του.

Η συσώρευση μπορεί και προχωράει πατώντας πάνω στη δημιουργία νέων αγορών με την κατάκτηση των αποικιών. Η ενσωμάτωση όμως μ' αυτό τον τρόπο των μη καπιταλιστικών κοινωνιών στον καπιταλιστικό κόσμο μετατρέπει το φάρμακο σε αρρώστια. Η δυνατότητα επέκτασης αποτελεί και τα ιστορικά όρια της συσώρευσης του κεφαλαίου:

*"Όσο περισσότερο ο καπιταλισμός καθιστά κτηνωδώς αδύνατη την ύπαρξη μη καπιταλιστικών στρωμάτων... τόσο περισσότερο η καθημερινή ιστορία της καπιταλιστικής συσώρευσης στην παγκόσμια κοίτρα μεταμορφώνεται σε μια αδιάκοπη αλυσίδα καταστροφών και πολιτικών και κοινωνικών σπασμών... συγχρόνως γίνεται ιστορική αναγκαιότητα η εξέγερση της διεθνούς εργατικής τάξης εναντίον της κυριαρχίας του καπιταλισμού"*

Η κυριότερη έκφραση αυτής της καταστροφικής μανίας του καπιταλισμού είναι οι ιμπεριαλιστικοί πόλεμοι. Όταν ξεκίνησε ο Α' Παγκόσμιος Πόλεμος το καλοκαίρι του 1914, το καμάρι της Σοσιαλιστικής Διεθνούς, το γερμανικό SPD, σύρθηκε κυριολεκτικά στην ουρά της γερμανικής αστικής τάξης και υποστήριξε το "δίκαιο" αυτού του πολέμου. Αντίστοιχη στάση κράτησαν και τα σοσιαλιστικά κόμματα στις άλλες χώρες.

Η Ρόζα Λούξεμπουργκ μαζί με τους Καρλ Λίμπνεχτ, Φράνς Μέρικκ, Γιόγκκιες και την Κλάρα Τσέτκιν έμεινε πιστή στις αρχές του διεθνισμού. Όλοι αυτοί συγκροτούν την ομάδα **"Σπάρτακος"** που αναπτύσσει προπαγανδιστική δραστηριότητα εναντίον του πολέμου και προτρέπει σε απεργίες και διαδηλώσεις. Η κυβέρνηση θα αντιδράσει αμέσως. Η Λούξεμπουργκ, ο Λίμπνεχτ και εκατοντάδες άλλοι Σπαρτακιστές θ' αρχίσουν να στέλνονται στις φυλακές. Όμως η ανταπόκριση μεγάλων κομματιών της εργατικής τάξης δεν αφήνει το ηθικό να πέσει. Ο Καρλ Λίμπνεχτ δήλωνε όταν καταδικάστηκε για δεύτερη φορά σε φυλάκιση 4 ετών: **"Κανείς στρατηγός δεν ήταν ποτέ τόσο υπερήφανος για τη στολή του, όσο είμαι εγώ τώρα με τη μπλούζα του κατάδικου..."**.

Οι απόψεις της Ρόζας ενάντια στον πό-

λεμο βρίσκονται σε μια μπροσούρα που έγραψε στη φυλακή κατά τη διάρκεια του πόλεμου και κυκλοφόρησε τον Απρίλιο του 1916.

Εγγραφε η Λούξεμπουργκ:

"Η εξαπόλυση της ιμπεριαλιστικής κτηνωδίας πάνω στο έδαφος της Ευρώπης έχει και ένα άλλο αποτέλεσμα για το οποίο ο "πολιτισμένος κόσμος" ούτε αγανακτεί, ούτε εξεγείρεται: Είναι η μαζική εξολόθρευση του ευρωπαϊκού προλεταριάτου... Οι μετοχές ανεβαίνουν, οι προλετάριοι πέφτουν. Και καθένας απ' αυτούς που πέφτουν, είναι ένας μαχητής του μέλλοντος. ένας στρατιώτης της επανάστασης, ένας από εκείνους που μπορούν να σώσουν την ανθρωπότητα από τον καπιταλιστικό ζυγό.

Αυτή η παραφροσύνη θα σταματήσει, αυτή η κόλαση θα εξαφανιστεί μόνο όταν οι εργάτες της Γερμανίας και της Γαλλίας, της Αγγλίας και της Ρωσίας, θα αποτοξινωθούν από τη μέθη τους, θα δώσουν μεταξύ τους αδελφικά τα χέρια και στον κτηνώδη χορό των ιμπεριαλιστικών ύαινων θ' αντιτάξουν την πανίσχυρη βροντώδη πολεμική κραυγή της εργασίας: Προλετάριοι όλων των χωρών ενωθείτε!"

Η Ρώσικη επανάσταση ήταν η περίτρανη απόδειξη ότι οι προσδοκίες της Ρόζας δεν ήταν ευσεβείς πόθοι. Απ' την πρώτη στιγμή χαίρεται με τεράστιο ενθουσιασμό τη δράση των Ρώσων εργατών. Και με ακόμα μεγαλύτερο την αποφασιστική παρέμβαση των Μπολσεβίκων που οδήγησαν την επανάσταση στο τέλος: στην ανατροπή των καπιταλιστών. Μέσα απ' το κελί της φυλακής καλεί ακούραστα το γερμανικό προλεταριάτο να ακολουθήσει το παράδειγμα της Ρωσίας.

### Η Γερμανική Επανάσταση

Λίγους μήνες αργότερα η πίστη της Ρόζας στην παγκόσμια επανάσταση θα επαληθευτεί. Το Νοέμβρη του 1918 η αυτοκρατορία των Χοεντζόλερν καταρρέει. Οι σοσιαλδημοκράτες σχηματίζουν κυβέρνηση. Τα εργατικά συμβούλια απλώνονται παντού και αποκτούν τεράστια δύναμη. Τα παλιά κέντρα εξουσίας παραλύουν. Η δυαδική εξουσία είναι πραγματικότητα και στη Γερμανία. Όμως η εργατική τάξη έχει ακόμα μεγάλες απαιτήσεις για την ηγεσία του SPD και την κυβέρνηση. Οι τελευταίοι στην πραγματικότητα βρίσκονται στην ηγεσία της επανάστασης όχι για να την οδηγήσουν στη νίκη αλλά για να την εκτονώσουν και να την καταστείλουν. Όλες τους οι προσπάθειες συγκεντρώνονται στο να αποπλίσουν τις μάζες και να διαλύσουν τα συμβούλια των

εργατών και των στρατιωτών, προβάλλοντας σαν μόνη λύση το κοινοβούλιο και τις αλλαγές από τα πάνω.

Η Λούξεμπουργκ διακηρύσσει ότι η μόνη λύση για την επανάσταση είναι να περάσει η εξουσία στα εργατικά συμβούλια και προειδοποιεί: "καμιά εμπιστοσύνη στην κυβέρνηση και στο κοινοβούλιο":

"Εκείνος που σήμερα προσφεύγει στην Εθνοσυνέλευση... είναι ένας μεταμφιεσμένος πράκτορας της μπουρζουαζίας... Δεν πρόκειται σήμερα να εκλέξουμε ανάμεσα στη δημοκρατία και τη δικτατορία. Το ζήτημα που η ιστορία θέτει στην ημερήσια διάταξη είναι αυτό: αστική ή σοσιαλιστική δημοκρατία. Η δικτατορία του προλεταριάτου είναι αυτή η ίδια η σοσιαλιστική δημοκρατία".

Η σύγκρουση είναι αναπόφευκτη ανάμεσα στην κυβέρνηση και τα συμβούλια. Η Ρόζα συνειδητοποιεί ότι σε τέτοιες στιγμές πάνω απ' όλα μετράει η δράση:

"Αφοπλίστε την αντεπανάσταση, εξοπλίστε τις μάζες, κατακτήστε όλες τις δυναμικές θέσεις. Δράση, γρήγορα! Η επανάσταση το επιβάλλει".

Όμως γι' αυτό χρειάζονται οργανώσεις, δεν αρκούν οι εκκλησίες.

Εδώ ακριβώς βρίσκεται το αδύνατο σημείο της γερμανικής επανάστασης. Ο Σπάρτακος είναι χαλαρή και μικρή συγκριτικά ομάδα. Αυτόνομη ζωή έχει ουσιαστικά λίγους μήνες: Μέχρι την άνοιξη του 1917 οι Σπάρτακιστές ήταν απλά μια φράξια μέσα στο SPD. Η ίδρυση του Κομμουνιστικού Κόμματος στα τέλη του 1918 δεν άλλαξε και πολύ αυτή την πραγματικότητα.

Το καινούργιο κόμμα είναι αδύνατο να σταθεί στο ύψος των περιστάσεων: δεν έχει πίσω του το υπομονετικό χτίσιμο πολλών χρόνων που δυνάμωσαν και ξεκαθάρισαν τους μπολσεβίκους στη Ρωσία. Η Λούξεμπουργκ αδυνατεί να πείσει και το κόμμα και πολύ περισσότερο τα πλατιά στρώματα των εργατών για τα καθήκοντα της στιγμής. Η πρόωγη εξέγερση στο Βερολίνο, γνωστή ως "εξέγερση του Σπάρτακου" θα πνιγεί στο αίμα. Η Ρόζα θα πληρώσει με το αίμα της την καθυστέρηση της να δει τη σημασία ενός ξεχωριστού επαναστατικού κόμματος, σαν όρο για την τελική νίκη της επανάστασης.

Όλη η ανάλυση της Ρόζας θα μπορούσε να συνοψιστεί στα λόγια της για το ιστορικό δίλημμα που αντιμετωπίζει η ανθρωπότητα: "Σοσιαλισμός ή θαρβαρότητα". Σε όλη της τη ζωή πάλεψε σκληρά για το σοσιαλισμό ενάντια στη θαρβαρότητα.

**Μήτσος Γχορίτσας**

## BOOKMARKS

### Νέες εκδόσεις

Στο Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο μπορείτε να βρείτε τα νέα βιβλία των εκδόσεων Bookmarks:

#### 1. *In the heat of the struggle - 25 years of Socialist Worker*

Η συλλογή αυτή κυκλοφόρησε με την ευκαιρία της συμπλήρωσης 25 χρόνων από την έκδοση της εφημερίδας "Σοσιαλιστής Εργάτης" του SWP.

Περιλαμβάνει άρθρα και φωτογραφίες από τις ζωντανότερες στιγμές του εργατικού κινήματος σ' αυτά τα 25 χρόνια. Σελ.300 - 4.000 δρχ.

#### 2. *Why You Should Join the Socialists* του Paul Foot

Ο Foot - γνωστός δημοσιογράφος και συγγραφέας πολλών μαρξιστικών βιβλίων - δίνει με απλό τρόπο, αλλά γλαφυρά τις απαντήσεις στο ερώτημα γιατί η μόνη προοπτική σήμερα για τον καθένα μας είναι ο σοσιαλισμός. 800 δρχ., σελ. 78

#### 3. *Between Apartheid and Capitalism* του

Alex Callinicos

Συνεντεύξεις με ηγέτες του εργατικού κινήματος της Νότιας Αφρικής. 2.700 δρχ., 173 σελ.

#### 4. *Marxism and the Great French Revolution* των Paul McGarr και Alex Callinicos.

Η μαρξιστική ανάλυση για τη μεγάλη Γαλλική Επανάσταση. 1600 δρχ. - 171 σελ.

#### 5. *Trotsky: The final Years* γραμμένο από τον Τόνι Κλιφ

Αρχίζει με την άνοδο του φασισμού στη Γερμανία και τελειώνει με τη δολοφονία του Τρότσκι.

Είναι ο τέταρτος τόμος μιας τετραλογίας αφιερωμένης στο μεγάλο επαναστάτη. Τους προηγούμενους τρεις τόμους θα τους βρείτε επίσης στο Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο.

# Λέον Τρότσκι

## Λογοτεχνία και Επανάσταση

Πολλοί είναι αυτοί που πιστεύουν ότι ο μαρξισμός είναι μια θεωρία που μπορεί να μιλάει για την οικονομία, την πάλη των τάξεων ή την επανάσταση, όχι όμως και για θέματα όπως η τέχνη και ο πολιτισμός.

Δεν υπάρχει μεγαλύτερο ψέμα! Ολοι οι μεγάλοι επαναστάτες μαρξιστές -ο Μαρξ και ο Ενγκελς, ο Τρότσκι και ο Γκράμσι- ιδιαίτερα- αφιέρωσαν αρκετό χρόνο ασχολούμενοι με την τέχνη και τον πολιτισμό και άφησαν πίσω τους σπουδαίες μελέτες γι' αυτά τα θέματα.

Ανάμεσά τους ξεχωρίζει το κλασικό πια αριστούργημα του **Λέον Τρότσκι**, το **“Λογοτεχνία και Επανάσταση”**, που μόλις ξανατυπώθηκε και κυκλοφορεί από τις εκδόσεις Κοροντζή.

Το βιβλίο γράφτηκε λίγο μετά την Οκτωβριανή επανάσταση, το 1922-1923, μέσα στη φωτιά του εμφύλιου πόλεμου. Αυτό μπορεί να μοιάζει παράξενο, όμως δεν είναι. Ο Τρότσκι καταλάβαινε ότι η επανάσταση στη Ρωσία δεν μπορούσε να κριθεί μοναχά με τους όρους της οικονομίας και της πολιτικής. Η επανάσταση έπρεπε να κατανοηθεί σαν μια συνολική μεταμόρφωση σε όλα τα πεδία της κοινωνικής και πολιτιστικής ζωής. Όλες οι παλιές ιδέες, ο παλιός τρόπος σκέψης και δράσης άλλαξε ραγδαία μέσα στην επαναστατική διαδικασία.

Μέσα σε τέτοιες συνθήκες η συζήτηση για την τέχνη και τη λογοτεχνία είχε μεγάλη σημασία, μια που η λογοτεχνία της μετεπαναστατικής περιόδου αντικατόπτριζε όλες τις αντιφάσεις και τις εξάρσεις της ίδιας της επανάστασης.

Το “Λογοτεχνία και Επανάσταση” δεν

είναι απλά μια διεισδυτική ανάλυση των διαφόρων λογοτεχνικών σχολών που υπήρχαν στη Ρωσία πριν και μετά την επανάσταση (συμβολιστές, φορμαλιστές, φουτουριστές κλπ). Ο σκοπός του Τρότσκι είναι να προχωρήσει παραπέρα, να δείξει τη σχέση που υπάρχει ανάμεσα στην τέχνη και την κοινωνία, στην τέχνη και στην επανάσταση. Και για να το κάνει αυτό καταπιάνεται με μια σειρά ερωτήματα που και σήμερα εξακολουθούν να είναι επίκαιρα.

Ποια σχέση υπάρχει ανάμεσα στο άτομο-καλλιτέχνη και την κοινωνία; Οι αστοί λένε μέχρι σήμερα ότι δεν μπορείς να ασχοληθείς με την τέχνη αν δεν έχεις “ταλέντο”, ανάγοντας έτσι το πρόβλημα της καλλιτεχνικής δημιουργίας στην ανθρώπινη φύση του καθένα, στην ιδιαίτερη ατομικότητα του καλλιτέχνη. Μ' αυτό το μεταφυσικό τρόπο προσπαθούν να περιορίσουν την τέχνη σε μια γυάλα, να την ξεκόψουν από την υπόλοιπη κοινωνία.

Ο Τρότσκι δεν δέχεται ότι ένα έργο τέχνης είναι απλά η μοναδική έκφραση της φαντασίας κάποιου ατόμου. Είναι και αυτό, αλλά για να σημαίνει κάτι και για τους άλλους πρέπει να εκφράζει κάτι κοινό σε όσους το διαβάζουν, το βλέπουν ή το ακούν.

Σε ένα αξεπέραστο δείγμα διαλεκτικής σκέψης, ο Τρότσκι γράφει:

*“Η ατομικότητα του καλλιτέχνη είναι μια εσωτερική συγχώνευση παροδικών και θεσμοθετημένων στοιχείων που υπάγονται στη φυλή, στο έθνος, στην τάξη και πραγματικά η μοναδικότητα εκφράζεται στο μοναδικό χαρακτήρα αυτής της συγχώνευσης, στις αναλογίες αυτής της*

*ψυχολογικής σύνθεσης”. Και αυτός όμως που θα δει ή θα διαβάσει ένα έργο τέχνης “έχει επίσης μια λίγο πολύ ‘μοναδική’ ψυχή, όχι εκφρασμένη ‘καλλιτεχνικά’ όχι ‘επίλεκτη’, αλλά που παρόλα αυτά αντιπροσωπεύει μια ένωση των ίδιων στοιχείων όπως η ψυχή του ποιητή. Ετσι μπορεί να φανεί ότι αυτό που χρησιμεύει σαν γέφυρα από ψυχή σε ψυχή δεν είναι το μοναδικό, αλλά το κοινό. Μόνο μέσα από το κοινό γίνεται γνωστό το μοναδικό...”.*

Επειδή υπάρχει αυτή ακριβώς η σχέση ανάμεσα στον καλλιτέχνη και την κοινωνία, ο Τρότσκι υποστηρίζει ότι η τέχνη είναι προϊόν της κοινωνίας, ότι για να κρίνεις ένα έργο τέχνης χρειάζεται να βλέπεις τις συγκεκριμένες υλικές συνθήκες που υπάρχουν κάθε φορά στην κοινωνία:

*“Μπορείς να καταστρώσεις το αρχιτεκτονικό σχέδιο του καθεδρικού ναού της Κολωνίας μετρώντας τη βάση και το ύψος των τόξων του, προσδιορίζοντας τις τρεις διαστάσεις και τη διάταξη του συνόλου του κλπ. Αν όμως δεν ξέρει κανείς τι ήταν η μεσαιωνική πόλη, τι ήταν η συντεχνία και τι ήταν η Καθολική Εκκλησία του Μεσαίωνα, δεν θα καταλάβει ποτέ τον καθεδρικό ναό της Κολωνίας”.*

Ο Τρότσκι εξηγεί ότι οι αλλαγές μέσα σε κάθε κοινωνία είναι αυτές που σπρώχνουν στην αλλαγή των παλιών μορφών τέχνης. Καθώς η κοινωνία αλλάζει περνώντας σε ένα ανώτερο στάδιο, οι παλιές μορφές της τέχνης αναπτύσσονται και μετασχηματίζονται σε νέες.

*“Η καλλιτεχνική δημιουργία είναι πάντα ένα πολύπλοκο αναποδογύρισμα παλιών μορφών, κάτω από την επίδραση νέων ερεθισμάτων που έχουν την πηγή τους έξω*

από την τέχνη.”

Μπορεί η τέχνη να είναι προϊόν κάθε συγκεκριμένης κοινωνίας, αυτό όμως δεν σημαίνει -υποστηρίζει ο Τρότσκι- ότι η τέχνη πρέπει απαραίτητα να αντανακλά άμεσα και ορατά τις ανάγκες της ταξικής πάλης. “Ένα έργο τέχνης πρέπει, κατά κύριο λόγο, να κρίνεται σύμφωνα με τους δικούς του νόμους, δηλαδή σύμφωνα με τους νόμους της τέχνης... Ένα κοινωνικό κριτήριο όχι μόνο δεν αποκλείει, αλλά και πάει χέρι-χέρι με την τυπική κριτική, δηλαδή με το κριτήριο της τεχνικής επιδεξιότητας”. Η “Γκουέρνικα” του Πικάσο για παράδειγμα είναι ένα αριστούργημα, όχι μόνο επειδή δείχνει τη φρίκη του φασισμού, αλλά και γιατί ξεχωρίζει και για τα σχέδιά της, τα χρώματά της, τα καλλιτεχνικά δηλαδή χαρακτηριστικά της.

Δεν μπορούμε επίσης να κρίνουμε ένα έργο μονάχα σαν κοινωνιολογικό ή ιστορικό ντοκουμέντο. Η “Θεία Κωμωδία” για παράδειγμα του Ιταλού Δάντη μπορεί σίγουρα να χρησιμεύσει σαν μια μοναδική καταγραφή για το πώς οι άνθρωποι σκέφτονταν και ζούσαν στη Φλωρεντία του 13ου αιώνα. Σαν έργο τέχνης όμως, έχει πολύ μεγαλύτερη αξία ακόμα και σήμερα.

Πώς όμως γίνεται αυτό; Πώς μπορεί ένα έργο που εμφανίστηκε μια συγκεκριμένη ιστορική περίοδο να εξακολουθεί να συγκινεί τους ανθρώπους αιώνες μετά;

“Αυτό εξηγείται” γράφει ο Τρότσκι “από το γεγονός ότι στην ταξική κοινωνία, παρόλο που είναι ευμετάβλητη, υπάρχουν ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά”. Τέτοια χαρακτηριστικά είναι π.χ. το αίσθημα της αγάπης και το φόβου, η αγωνία μπροστά στο θάνατο κλπ. Ένα έργο τέχνης έχει διαχρονική αξία όταν αυτά τα αισθήματα και αυτές οι διαθέσεις έχουν πάρει τέτοια πλατιά, έντονη, δυνατή έκφραση που έχουν ανυψωθεί πάνω από τους περιορισμούς της ζωής εκείνης της εποχής. Αυτό ήταν που κατάφερε να κάνει ο Δάντης με τη “Θεία Κωμωδία” του. Όπως γράφει ο Τρότσκι: “Ο Δάντης ήταν βέβαια το προϊόν ενός ορισμένου κοινωνικού περιβάλλοντος. Αλλά ο Δάντης ήταν μια μεγαλοφυΐα. Υψωσε την εμπειρία της εποχής του σε τρομερά καλλιτεχνικά ύψη”.

Για να κάνει περισσότερο κατανοητές αυτές τις απόψεις του, ο Τρότσκι χρησιμοποιεί το παράδειγμα της τέχνης που δημιούργησε η αστική τάξη.

Αυτή η τέχνη καταρχήν υπήρχε και αναπτυσσόταν πολλά χρόνια προτού η αστική τάξη γκρεμίσει τη φεουδαρχία. Ο Δάντης και ο Σαίξπηρ προηγήθηκαν του Ροβεσπιέρου και της Γαλλικής Επανάστασης. Η αστική τέχνη όμως έφτασε στα ύ-

ψη της ανάμεσα στο 1750 και στο 1850, την περίοδο δηλαδή που οι αστοί γεμάτοι αυτοπεποίθηση και οπλισμένοι με τις ριζοσπαστικές και επιστημονικές ιδέες του Διαφωτισμού ανέτρεπαν τους παλιούς φεουδάρχες. Οι συμφωνίες του Μπετόβεν, τα μυθιστορήματα του Σκοτ και του Ντίκενς στην Αγγλία, του Μπαλζάκ και του Φλομπέρ στη Γαλλία, του Τολστόϊ στη Ρωσία, η κλασική αρχιτεκτονική των πόλεων κλπ, είναι όλα δημιουργήματα εκείνης της περιόδου.

Όμως και στην περίοδο της κρίσης της αστικής τάξης εμφανίστηκαν πολλά αξιόλογα έργα τέχνης, αυτή τη φορά σ’ αντίδραση στη βαρβαρότητα του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής. Τα μυθιστορήματα του Κάφκα, οι πίνακες του Πικάσο, το θέατρο του Μπρεχτ είναι ακριβώς τέτοια έργα τέχνης.

Μπορεί μήπως και η εργατική τάξη να αναπτύξει τη δικιά της τέχνη πριν ανατρέψει τους καπιταλιστές και να δημιουργήσει τη δικιά της “προλεταριακή” τέχνη;

Μεγάλο μέρος του βιβλίου αφιερώνεται στο έρωτημα εάν μπορεί η εργατική τάξη να αναπτύξει μια δικιά της προλεταριακή τέχνη πριν ανατρέψει τον καπιταλισμό. Ο Τρότσκι ήταν αντίθετος μ’ αυτή την άποψη και συγκρούσαν βίαια με τους υποστηρικτές της -το ρεύμα της προλεταρίουλ- στην επαναστατική Ρωσία. Στο βιβλίο του εξηγεί ότι η εργατική τάξη μέσα στον καπιταλισμό είναι μια τάξη υλικά και ιδεολογικά υποταγμένη και γι’ αυτό δεν μπορεί να δημιουργήσει συνολικά μέσα στην κοινωνία μια διαφορετική “προλεταριακή” τέχνη πριν ανατρέψει τους καπιταλιστές.

Και αμέσως μετά την επανάσταση η εργατική τάξη δεν θα έχει ξεπεράσει αυτές τις αδυναμίες. Όπως θα είναι αναγκασμένη να χρησιμοποιήσει την προηγούμενη τεχνολογία και την επιστημονική έρευνα για να χτίσει το δικό της κράτος, το ίδιο θα συμβεί και με την τέχνη. Παρόλο που η περασμένη λογοτεχνία και τέχνη έχει έναν ταξικό χαρακτήρα καθορισμένο από τον τύπο της εκμετάλλευσης της άρχουσας τάξης, αντιπροσωπεύει επίσης την πρόοδο της ανθρωπότητας στην αντιφατική ιστορική της πορεία. Γράφει ο Τρότσκι:

“Αυτό που θα πάρουν οι εργάτες από τον Σαίξπηρ, τον Γκαίτε, τον Πούσκιν ή τον Ντοστογιέφσκι, θα είναι μια πιο σύνθετη ιδέα για την ανθρώπινη προσωπικότητα, μια βαθύτερη κατανόηση των ψυχικών της δυνάμεων και του ρόλου του υποσυνείδητου κλπ. Σε τελευταία ανάλυση, ο εργάτης θα γίνει πλουσιότερος”.

Στο τελευταίο μέρος του βιβλίου ο Τρότσκι μιλάει για την τέχνη και τη ζωή στη σοσιαλιστική κοινωνία, όταν το κράτος και οι τάξεις δεν θα υπάρχουν πια. Τότε δεν θα μιλάμε για την τέχνη του προλεταριάτου, αλλά για την τέχνη που είναι πάνω από τάξεις, για την πρώτη αληθινή ανθρώπινη τέχνη. Πολλοί υποστηρίζουν ότι σε μια τέτοια μελλοντική κοινωνία όλοι θα είναι ίδιοι, ότι η ατομικότητα του καθένα θα χαθεί μέσα στην ανώνυμη μάζα κλπ. Ο Τρότσκι απαντάει ότι σε μια τέτοια κοινωνία οι άνθρωποι θα δημιουργούν συνειδητά και θα ικανοποιούν τις ανθρώπινες ανάγκες τους, έχοντας λύσει την αντίφαση ανάμεσα στο κοινό συμφέρον και την ελεύθερη ανάπτυξη του ανθρώπου.

“...Και καθώς όλα τα προβλήματα σε μια σοσιαλιστική κοινωνία -τα προβλήματα της ζωής που προηγούμενα λύνονταν αυθόρμητα και τα προβλήματα της τέχνης που κηδεμονεύονταν από ιδιαίτερες ιερατικές κάστες- θα γίνουν ιδιοκτησία όλου του λαού, μπορεί να πει κανείς με σιγουριά ότι τα συλλογικά πάθη και ενδιαφέροντα και η ατομική άμιλλα, θα έχουν το πιο πλατύ πεδίο και τις πιο απεριόριστες ευκαιρίες να ασκηθούν... Θα είναι οι αισθητικές σχολές που γύρω τους θα σχηματίζονται τα “κόμματα”, δηλαδή συνασπισμοί από ταπεινά, γούστα και τρόπους. Σε μια πάλη τόσο αφυλοκερδή και τόσο έντονη, πάνω σε μια πολιτιστική βάση που θα ανυψώνεται σταθερά, η ανθρώπινη προσωπικότητα θα μεγαλώνει σ’ όλες τις κατευθύνσεις και θα ακονίζει την ανεκτιμητή βασική της ιδιότητα, να μην ικανοποιείται ποτέ μ’ αυτό που έχει πετύχει. Στ’ αλήθεια δεν έχουμε κανένα λόγο να φοβόμαστε ότι θα έχουμε μια παρακμή της ατομικότητας ή ότι θα φτωχύνει η τέχνη σε μια σοσιαλιστική κοινωνία.”

Και ο Τρότσκι τελειώνει με τις παρακάτω γραμμές:

“Ο άνθρωπος θα γίνει ασύγκριτα πιο δυνατός, πιο σοφός και πιο επιδέξιος. Το σώμα του θα γίνει πιο αρμονικό, οι κινήσεις του πιο ρυθμικές, η φωνή του πιο μελωδική. Οι μορφές της ύπαρξής του θα αποκτήσουν ποιότητα ισχυρά δραματική. Ο μέσος άνθρωπος θα φτάσει στο ανάστημα ενός Αριστοτέλη, ενός Γκαίτε, ενός Μαρξ. Και πάνω απ’ αυτά τα ύψη θα ορθώνονται καινούργιες κορυφές.”

Για μια τέτοια κοινωνία πάλεψε σ’ όλη του τη ζωή ο Τρότσκι. Για μια τέτοια κοινωνία αξίζει να συνεχίσουμε να παλεύουμε και εμείς σήμερα.

**Γιάννης Σηφακάκης**

# Τρεις μέρες που συγκλόνισαν την Ελλάδα

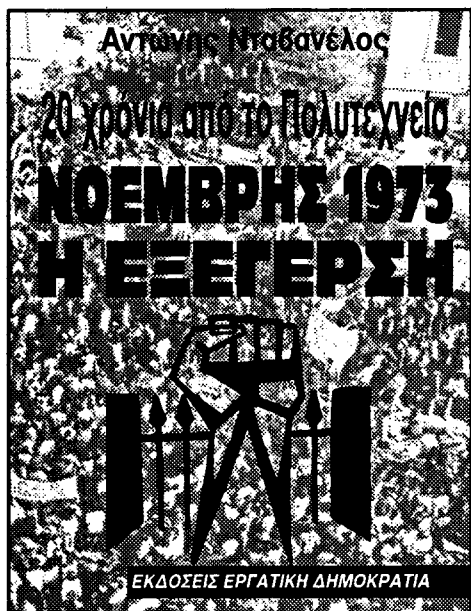
**Α. Νταβανέλος: "20 χρόνια από το Πολυτεχνείο. Νοέμβρης 1973 - Η εξέγερση"**  
Εκδόσεις Εργατική Δημοκρατία - Αρχ. 600

Είναι γνωστό ότι κάθε χρόνο η εξέγερση του Πολυτεχνείου γνωρίζει και μια καινούργια "σφαγή" εκτός από αυτή του '73. Δημοσιογράφοι και πολιτικοί προσπαθούν να θάψουν το πραγματικό περιεχόμενο αυτής της σύγκρουσης. Το βιβλίο του Αντώνη Νταβανέλου μέσα σε 50 σελίδες ξαναστήνει την πραγματική εικόνα: δεν μιλάει για μνημόσυνα, αλλά για την τελευταία πρόβα επανάστασης και το πώς εξελίχθηκε.

Ο συγγραφέας, συμμετέχοντας ο ίδιος στην κατάληψη του Πολυτεχνείου, κινηματογραφεί με εξαιρετικό ρυθμό τα γεγονότα.

Εξηγεί ότι η εξέγερση του Νοέμβρη δεν έπεσε από τον ουρανό, αλλά ήρθε σαν κορύφωση του εργατικού και νεολαιίστικου κινήματος, που μετά το 1972 άρχισε σιγά-σιγά να ανακάμπτει από τα χτυπήματα της στρατιωτικής δικτατορίας του 1967. Χαρακτηριστικός σταθμός σ' αυτήν την πορεία είναι η κατάληψη της Νομικής στις 21 Φλεβάρη του 1973.

Θυμίζει τις πραγματικές εικόνες των δρόμων στις μέρες του Νοέμβρη που είναι γεμάτοι από εργάτες, μαθητές, αγρότες, αλλά και τον αντικαπιταλιστικό και αντιμπεριαλιστικό χαρακτήρα των συνθημά-



των: Κάτω η χούντα - Κάτω το κεφάλαιο - Εξω οι Αμερικάνοι - Επανάσταση Λαέ.

Περιγράφει το πώς οι καινούργιοι αγωνιστές ανακάλυπταν τις νέες μορφές δημοκρατίας, τις απεργιακές επιτροπές, τις επιτροπές κατάληψης, τη δύναμη και την αλληλεγγύη που αναπτύσσονταν όταν εργατική τάξη και η νεολαία συναντιόνταν στη δράση.

Εχοντας ζήσει

σαν μαθητής το κλίμα των ημερών στις παρυφές του Πολυτεχνείου μαζί με τις χιλιάδες συμμαθητές μου, φέρνω στο νου μου μια εκτίμηση της ΚΕ του ΚΚΕ που κυκλοφόρησε το 1976 που έλεγε για τον Νοέμβρη: "Δεν είναι βέβαια μια γενική λαϊκή εξέγερση αλλά οπωσδήποτε είναι μια περιορισμένη μέσα σ' ένα χώρο εξέγερση, ενός κυρίως στρώματος των φοιτητών". Εκ των υστέρων η ρεφορμιστική αριστερά μη μπορώντας να ελέγξει και να εξηγήσει το "θαύμα" που λογικά δεν έπρεπε να συμβεί, το διαστρεβλώνει. Εδώ η προσφορά του βιβλίου είναι ανεκτίμητη.

Μέσα στο Πολυτεχνείο υπήρξε μια σύγκρουση ιδεών, ανάμεσα στη ρεφορμιστική αριστερά και τις οργανώσεις της επαναστατικής αριστεράς. Από τη μια μεριά υπήρχε η πολιτική της "εθνικής ενότητας" της ομαλής πορείας φιλελευθεροποίησης από την ίδια τη χούντα. Από την άλλη

υποστηριζόταν η ανάγκη κλιμάκωσης του αγώνα για ανατροπή της χούντας αλλά και του ίδιου του συστήματος.

Η διαμάχη των ιδεών είχε αντανάκλαση και στο επίπεδο των μορφών δράσης. Η Αντι-ΕΦΕΕ(ΚΚΕ) από την πρώτη στιγμή της κατάληψης μιλάει για προβοκάτορες. Ενώ οι αγωνιστές της επαναστατικής αριστεράς -και ανάμεσα τους μέλη της ΟΣΕ- δίνουν τη μάχη για τις κατάληψεις και τη σύγκρουση, η Αντι-ΕΦΕΕ και ο Ρήγας (ΚΚΕσσ) στις 14 Νοέμβρη αποχωρούν από το Πολυτεχνείο. Επιστρέφουν αργότερα, όταν το ηγαστήριο έχει πια εκραγεί, θέλοντας να το ελέγξουν. Ωστόσο τα αποτελέσματα της εξέγερσης δικαιώνουν τις επιλογές της επαναστατικής αριστεράς.

Ήμουν 13 χρόνια στο ΚΚΕ και διαβάζοντας τα συμπεράσματα της ΚΕ είχα άλυτη την απορία πώς το Πολυτεχνείο έχει παραμείνει για 20 χρόνια ορόσημο της εξέγερσης με τόσους "προβοκάτορες". Τελειώνοντας το βιβλίο, ο γρίφος μου αυτός λύθηκε. Και κάτι άλλο: στο επόμενο Πολυτεχνείο θα χρειαστούμε ένα μεγάλο επαναστατικό κόμμα.

*Στάθης Ντόκος*

## Φεντερασιόν, μια διεθνιστική παράδοση

**Αβραάμ Μπεναρόγια: "Η πρώτη  
σταδιοδρομία του ελληνικού  
προλεταριάτου"**  
Εκδ: Κομμούνια - Αρχ. 1.500

Λίγα είναι τα βιβλία για την ιστορία του ελληνικού σοσιαλιστικού κινήματος και της διεθνιστικής παράδοσης στις αρχές του αιώνα. Γι' αυτό είναι ανεκτίμητο ετούτο το κείμενο του Αβραάμ Μπεναρόγια.

Μεγάλο μέρος του ασχολείται με την ιστορία και τη δράση της Φεντερασιόν της Θεσσαλονίκης, ιδρυτικό μέλος της οποίας ήταν ο ίδιος ο συγγραφέας. Αυτή η περίφημη σοσιαλιστική εργατική ομοσπονδία κατάφερε να οργανώσει συνδικαλιστικά

και πολιτικά την πολυεθνική εργατική τάξη της Θεσσαλονίκης ανεξάρτητα από εθνότητα, γλώσσα και θρησκεία. Είναι χαρακτηριστικό ότι η εφημερίδα της, η "Εργατική Αλληλεγγύη", εκδίδονταν σε πολλές γλώσσες για να είναι κατανοητή σε όλες τις εθνότητες της πόλης (ο ίδιος ο Μπεναρόγια ήταν εβραϊκής καταγωγής).

Από την αρχή των Βαλκανικών Πολέμων η Φεντερασιόν είχε συνεπή αντιπολεμική στάση. Ο διεθνισμός της στοίχισε διώξεις και εξορίες από την κυβέρνηση του Βενιζέλου, όμως αυτό δεν την εμπόδισε να γίνει γρήγορα η μαζικότερη σοσιαλιστική οργάνωση στην Ελλάδα.

Το 1918 οι περισσότερες σοσιαλιστικές οργανώσεις συνενώνονται και ιδρύεται το ΣΕΚΕ που λίγο αργότερα ονομάζεται ΚΚΕ. Η μαρτυρία του Μπεναρόγια για τη δράση του εργατικού κινήματος και τον πολιτικών ζητημάτων που ανέκυπταν είναι και εδώ παρούσα.

Διαβάζουμε για παράδειγμα για τη Γενική Απεργία του Ιούλη του 1919, αλλά και για την ηρωική απεργία της Ομοσπονδίας Ηλεκτροκίνησης, στη διάρκεια της οποίας έσβησαν ακόμα και τα φώτα ...της βουλής. Αυτοί οι αγώνες σήμαιναν νέες διώξεις, φυλακίσεις και βίαιη επιστροφή για το μέτωπο της Μικράς Ασίας. Όμως, σήμαιναν ακόμα -σύμφωνα με τον Μπεναρόγια- ότι "αι φυλακαί μετεβλήθησαν εις σπουδαστήρια και κέντρα δράσεως. Εις το μέτωπο η κούρασις και αι κακουχίαι, η ανάμειξις απεργών εκ των βιαιώς αποσταλέντων κομμουνιστών μεταξύ των στρατιωτών, η διαρκώς υποσχόμενη και διαρκώς αναβαλλόμενη αποστράτευσις υπεβοήθουν την ανάπτυξιν αντιπολεμικού κινήματος. Μια ευρεία αντιπολεμική προπαγάνδα εις το μέτωπο και τα μετόπισθεν αναπτύσσεται".

Ωστόσο, παράλληλα με τους αγώνες, δίνονταν στο εσωτερικό του κόμματος πολιτικές μάχες που αφορούσαν τον ίδιο τον χαρακτήρα του κόμματος. Σ' αυτό το ζήτημα, ο Μπεναρόγια δεν συντάχθηκε με την καινούργια αριστερή ηγεσία του κόμματος (Μάξιμο, Πουλιόπουλο κλπ.). Γι' αυτό ίσως αδυνατίζει και η ίδια η ιστορική του περιγραφή.

Παρ' όλα αυτά, το βιβλίο αυτό παραμένει ένα επαναστατικό όπλο. Γιατί δείχνει με τον πιο ζωντανό τρόπο ότι στις ρίζες του ελληνικού εργατικού κινήματος βρίσκεται -χαραγμένη με αίμα- η διεθνιστική παράδοση.

**Ζέττα Μελαμπιανάκη**

## Ο σοσιαλισμός δεν είναι ουτοπία

**Μαρξ-Ενγκελς: "Κριτική των  
προγραμμάτων Γκόττα και  
Ερφούρτης"  
Εκδ. Κοροντζή - Δρχ. 500**

Υπάρχει μια ιδιαίτερη αξία στο βιβλίο αυτό μια και είναι το πρώτο στο οποίο ο Μαρξ δεν περιορίζεται σε μια κριτική του καπιταλισμού, αλλά περιγράφει του τι μπορεί να είναι ο σοσιαλισμός: "Σε μια ανώτερη φάση της κομμουνιστικής κοινωνίας", γράφει, "όταν θάχει εξαφανιστεί η δουλική υποταγή των ατόμων στον καταμερισμό της εργασίας και συγχρόνως και η αντίθεση μεταξύ πνευματικής και χειρωνακτικής εργασίας, όταν η εργασία, από μέσο για να ζούμε θα έχει γίνει η πρώτη ανάγκη της ζωής, όταν μαζί με τη πολύπλευρη ανάπτυξη των ατόμων θα έχουν αναπτυχθεί και οι παραγωγικές δυνάμεις και απο τις κοινωνικές τους πηγές ο πλούτος θα αναβλύζει με αφθονία, τότε μόνο θα γίνει δυνατό να υπερνικηθεί ολοκληρωτικά ο στενός ορίζοντας του αστικού δικαίου και η κοινωνία να αναγράψει στη σημαία της: ο καθένας ανάλογα με τις ικανότητές του, στον καθένα ανάλογα με τις ανάγκες του."

Το βιβλίο αυτό είναι η αντιπαράθεση του Μαρξ και του Ενγκελς με τους ρεφορμιστικούς αλληθωρισμούς του γερμανικού σοσιαλδημοκρατικού κόμματος, έτσι όπως αποκρυσταλλώνονται στα προγράμματα της Γκόττα (1875) και της Ερφούρτης (1891). Η κριτική σ' αυτά τα προγράμματα ανοίγει ζητήματα που και σήμερα είναι επίκαιρα και απασχολούν τους σοσιαλιστές.

Ο Μαρξ υποστηρίζει ότι το κόμμα της εργατικής τάξης πρέπει να έχει ξεκάθαρα στο πρόγραμμά του τις θέσεις του για ποια κοινωνία παλεύει και πώς θα φτάσει σ' αυτήν. Η ανατροπή του καπιταλιστικού συστήματος, η κατάργηση της μισθωτής εργασίας, η κατάργηση κάθε φυλετικής ή σεξιστικής διάκρισης, ο διεθνισμός, είναι καθήκοντα που θα φέρει σε πέρας η εργατική τάξη και το κόμμα της στην πάλη της για την απελευθέρωση ολόκληρης της κοινωνίας. Η ανατροπή αυτή, δεν μπορεί να'ρθει μέσα από τον κοινοβουλευτικό δρόμο, ή με τη χρησιμοποίηση του υπάρχοντος αστικού κράτους που θα

μετατραπεί σε "λαϊκό", όπως υποστήριζαν τότε οι ρεφορμιστικές αντιλήψεις. Και ξεκαθαρίζει:

"Μεταξύ της καπιταλιστικής και της κομμουνιστικής κοινωνίας υπάρχει η περίοδος της επαναστατικής μεταβολής της πρώτης στη δεύτερη. Στην περίοδο αυτή αντιστοιχεί μια πολιτική μεταβατική περίοδος, στην οποία το κράτος δεν μπορεί να'ναι τίποτε άλλο παρά η επαναστατική δικτατορία του προλεταριάτου".

Αλλά με την εφαρμογή του σοσιαλιστικού εργατικού καθεστώτος το κράτος θα τείνει να απονεκρωθεί από μόνο του. Όταν πια μπορεί να γίνει λόγος περί ελευθερίας, τότε το κράτος παύει να υφίσταται σαν τέτοιο.

Τελικά σε όλες τις πολιτικές αντιπαράθεσεις που ανοίγουν σ' αυτό το βιβλίο είτε σε ζητήματα είτε αρχών, είτε σε ζητήματα τακτικής, ο Μαρξ και ο Ενγκελς δικαιώθηκαν στα χρόνια που ακολούθησαν. Αυτό, κάνει το διάβασμά του σήμερα ένα απαραίτητο εργαλείο για κάθε σοσιαλιστή.

**Κατερίνα Παρδάλη**

## Κύπρος: ο πραγματικός αγώνας ενάντια στη βρετανική κατοχή

**Μιχάλης Πουμπουρής: "Μέρες  
δοκιμασίας"  
Λευκωσία 1993 - Δρχ. 1.500**

Η κυρίαρχη άποψη γύρω από το εθνικοαπελευθερωτικό κίνημα στην Κύπρο την περίοδο 1955-59, ζωγραφίζει έναν ηρωικό αντιαποικιακό αγώνα. Όλες οι περιγραφές είναι γλαφυρότατες για την ένοπλη πάλη, τα σαμποτάζ και τους αγωνιστές που θυσιάστηκαν στην κρεμάλα των Αγγλων.

Κι όμως. Σήμερα η Κυπριακή Δημοκρατία είναι ένα κράτος που προβάλλει τον εαυτό του σαν το ασφαλέστερο ορμητήριο των ιμπεριαλιστών στη Μέση Ανατολή και το έχει αποδείξει σπηρίζοντάς τους ακόμη και στις πολεμικές τους επιχειρήσεις. Οι αγγλικές βάσεις είναι προκλητικά παρούσες στο νησί και η πρόσφατη επίσκεψη της Ελισάβετ σφραγίζει αποκαλυπτικά τους προσανατολισμούς της

κυπριακής διπλωματίας.

Η σημερινή κατάσταση λοιπόν δε μοιάζει καθόλου με δικαίωση ενός αντιποικιακού κινήματος. Και η αιτία πρέπει να αναζητηθεί κύρια στο γεγονός ότι επικεφαλής του αγώνα ενάντια στην αγγλική κατοχή βρισκόταν η ΕΟΚΑ, η ακροδεξιά οργάνωση του γνωστού από τον ελληνικό εμφύλιο κομμουνιστοφάγου στρατηγού Γεώργιου Γρίβα.

Το βιβλίο του Μιχάλη Πουμπουρή "Μέρες δοκιμασίας" είναι μια σπάνια μαρτυρία για το πώς κυριάρχησε η ΕΟΚΑ και μια πολύτιμη εξιστόρηση των ταξικών συγκρούσεων στην Κύπρο εκείνη την περίοδο.

Η αντίσταση στην αγγλική κατοχή δεν εκφράστηκε αποκλειστικά μέσα από την ΕΟΚΑ, αλλά επίσης με αντιιμπεριαλιστικές εκδηλώσεις όπου πρωτοστατούσε η αριστερά, με διαδηλώσεις ενάντια στον κατ'οίκον περιορισμό και τη λογοκρισία, με την πάλη για ελευθερία έκφρασης. Κυρίαρχη δύναμη της αριστεράς ήταν το παράνομο από τους Άγγλους ΑΚΕΛ (Κομμουνιστικό Κόμμα), στο οποίο συσπειρώνονταν το μεγαλύτερο και πιο αγωνιστικό τμήμα της εργατικής τάξης. Πολλοί αριστεροί εκτελέστηκαν από τον αγγλικό στρατό και συχνά οι κηδείες τους μετατρέπονταν σε μαζικές διαδηλώσεις υπέρ της αυτοδιάθεσης.

Όταν προέκυψε το ζήτημα της πολιτικής ηγεμονίας του αντιποικιακού αγώνα, όπως δείχνει πολύ παραστατικά το βιβλίο του Μ.Πουμπουρή, η ΕΟΚΑ και ο Γρίβας επιδόθηκαν σε όργιο τρομοκρατίας και εγκλημάτων κατά της αριστεράς: "επισκέψεις" κουκουλοφόρων στα σπίτια αριστερών, ξυλοδαρμοί και δολοφονίες. Αναφέρονται 18 καταγεγραμμένες δολοφονίες, 19 απόπειρες δολοφονίας και 63 κακοποιήσεις αγωνιστών. Χαρακτηριστικές είναι οι περιπτώσεις του συνδικαλιστή Σάββα Μένου που λιθοβολήθηκε δημόσια μέχρι θανάτου από δεξιούς μασκοφόρους στο Λευκόνοικο το 1958 και της Μαρίας Χαρίτου που πυροβολήθηκε κατά τη διάρκεια διαδήλωσης της αριστεράς ενάντια στην επίθεση της ΕΟΚΑ στα γραφεία του ΑΚΕΛ στο χωριό Μηλιά.

Ιδιαίτερη "περιποίηση" επιφύλασσε η ΕΟΚΑ στους Τουρκοκύπριους αγωνιστές σαν τον αριστερό συνδικαλιστή Μουσταφά Ιμπραχίμ. Ο Μουσταφά είχε μετακομίσει στον ελληνοκυπριακό τομέα της Αμμοχώστου για να αποφύγει τις πιέσεις Τουρκοκύπριων εθνικιστών που τον θεωρούσαν πράκτορα των Ελληνοκυπρίων. Όμως την ίδια υποδοχή αντιμετώπισε κι εκεί από την ΕΟΚΑ που τον πυροβόλησε

εν ψυχρώ στη μέση του δρόμου.

Με τέτοια μέσα λοιπόν η ΕΟΚΑ επιβλήθηκε σαν ηγεσία του εθνικοαπελευθερωτικού αγώνα στην Κύπρο, δίνοντάς του εθνικιστική και "ελληνόφρονη" χροιά. Η ανακήρυξη της ανεξαρτησίας της Κύπρου το 1960, επιτεύχθηκε με τους όρους της αστικής τάξης και όχι με επικεφαλής ένα αριστερό κίνημα που θα απειλούσε την κυριαρχία του ιμπεριαλισμού στην περιοχή.

Ωστόσο αρκούσε η δεξιά τρομοκρατία για να έχουμε αυτήν την έκβαση; Ο Πουμπουρή και το ΑΚΕΛ αδυνατούν να απαντήσουν. Το ΑΚΕΛ είχε υιοθετήσει στα λόγια μια σωστή στάση: ότι η πιο ενδεδειγμένη μορφή αγώνα ήταν η μαζική πολιτική πάλη με τη μορφή παναπεργίας, συλλαλητηρίων και πολιτικής ανυπακοής. Μόνο που το ίδιο αρνήθηκε να την οργανώσει και να τη συντονίσει, αρκούμενο σε αποσπασματικές κινητοποιήσεις ενάντια στους Άγγλους και σε συμβιβασμούς με τους μετριοπαθείς δεξιούς, ποντάροντας στην εθνική ομοψυχία. Απέναντι στις κτηνωδίες της ΕΟΚΑ, αντί να οργανώσει διαδηλώσεις έκανε εκκλήσεις για εθνική ενότητα και άφησε ακάλυπτους τους Ελληνοκύπριους και τους Τουρκοκύπριους εργάτες που δεν αισθάνονταν καμιά ομοψυχία με το Γρίβα και τους καπιταλιστές.

Οι "Μέρες δοκιμασίας" δε μπορούν να δουν αυτή τη δυναμική γιατί ο συγγραφέας τους είναι εγκλωβισμένος στις απόψεις του ΑΚΕΛ. Αρκείται στο να αποδείξει ότι οι αριστεροί δεν ήταν προδότες αλλά πατριώτες και να καλεί τη Δεξιά σε αυτοκριτική!

Παρ'όλα αυτά. Το βιβλίο αποτελεί πραγματικά μια μοναδική μαρτυρία για τους αγώνες των Κυπρίων εργατών και γι'αυτό αξίζει της προσοχής σας.

*Δήμητρα Κυρίλλου*

## Μαθαίνοντας για τον καπιταλισμό

**Πίτερ Γκριν: "Βασικές αρχές μαρξιστικής οικονομίας". Εκδόσεις Εργατική Δημοκρατία, 300 δρχ.**

Το 1973 ξέσπασε μια βαθιά οικονομική κρίση παγκόσμια. Είκοσι χρόνια από τότε όλα τα μέτρα και οι "ερμηνείες" έχουν αποδειχτεί άχρηστες. Η κρίση μοιάζει ανίκητη.

Υπάρχει όμως μια θεωρία που μπορεί

να εξηγήσει τι συμβαίνει και τι προκαλεί αυτή την κρίση. Κι αυτός είναι ο μαρξισμός. Ο Μαρξ ήταν αυτός που ήδη από τον προηγούμενο αιώνα υποστήριζε ότι οι κρίσεις είναι αναπόφευκτες στον καπιταλισμό. Και σε αυτό το συμπέρασμα δεν καταλήγει τυχαία, αλλά αναλύοντας την καπιταλιστική οικονομία και αποκαλύπτοντας τις αντιφάσεις της.

Το βιβλιαράκι του Πίτερ Γκριν "Βασικές Αρχές της Μαρξιστικής Οικονομίας" είναι μια πολύ καλή και κατανοητή εισαγωγή στη λειτουργία του καπιταλισμού.

Η αφετηρία για να κατανοήσουμε τον καπιταλισμό είναι η εκμετάλλευση. Ο Πίτερ Γκριν δείχνει με πολύ απλό τρόπο το πώς οι καπιταλιστές καταφέρνουν να οικειοποιούνται το μεγαλύτερο μέρος από τον πλούτο που παράγουν οι εργάτες και να τους αφήνουν μόνο ό,τι είναι απαραίτητο για να μπορούν να συνεχίσουν να επιβιώνουν και να δουλεύουν.

Αυτή τη φοβερή ιδιότητα οι καπιταλιστές δεν τη χρωστάνε στον χαρακτήρα τους αλλά στην ίδια τη φύση του συστήματος. "Αυτό που στον φιλάργυρο είναι απλώς η ιδιοσυγκρασία του", έγραφε ο Μαρξ, "στον κεφαλαιοκράτη είναι το αποτέλεσμα ενός κοινωνικού μηχανισμού μέσα στον οποίο δεν είναι παρά ένας από τους τροχούς...". Ο ανταγωνισμός αναγκάζει τον κάθε μεμονωμένο καπιταλιστή να προσπαθεί να συσσωρεύει με μανία και να ξεζουμίζει τους εργάτες του, αν δεν θέλει να χρεωκοπήσει. Η ίδια η λογική του καπιταλισμού επιβάλλει το τυφλό κνήγι του κέρδους.

Αλλά αυτή η μανία επέκτασης του κεφάλαιου είναι που οδηγεί τελικά στην κρίση. Ο Γκριν περιγράφει το πώς η συσσώρευση -οι νέες εγκαταστάσεις, η νέα τεχνολογία κλπ- ενώ αυξάνει τα κέρδη του συγκεκριμένου καπιταλιστή υπονομεύει τη δυνατότητα του συνόλου των καπιταλιστών να κερδίζουν.

Το συμπέρασμα του Μαρξ από την ανάλυση αυτή δεν ήταν ότι ο καπιταλισμός θα καταρρεύσει μόνος του. "Ο μαρξισμός", γράφει ο Γκριν, "μας δίνει τη δυνατότητα να κατανοήσουμε τι συμβαίνει και να γίνει οδηγός για δράση. Δεν μπορεί να προφητεύσει την τελική κατάρρευση του καπιταλισμού. Αυτό εξαρτάται από το αν οι εργάτες όλου του κόσμου θα κατανοήσουν ότι μόνο η δικιά τους εργασία είναι αυτή που συντηρεί το σύστημα και ότι έχουν τη δύναμη να το ανατρέψουν".

Για αυτή την κατανόηση το βιβλίο του Πίτερ Γκριν είναι ιδιαίτερα πολύτιμο.

*Σωτήρης Κοντογιάννης*



# Η άλλη Αμερική

Απτον Σίνκλερ: "Η Ζούγκλα"

Εκδόσεις Σύγχρονη Εποχή, 3.120 δρχ.

Στην αρχή του αιώνα εκατομμύρια εργάτες απ' όλες σχεδόν τις γωνίες της γης πήγαιναν στην Αμερική σε αναζήτηση ενός καλύτερου μέλλοντος. Εκεί, αντί για την κοινωνία των ίσων ευκαιριών και της αφθονίας, βρέθηκαν μέσα σε μια κόλαση εκμετάλλευσης και καταπίεσης. Η "Ζούγκλα" που γράφτηκε το 1907 περιγράφει την ιστορία του Γιούργκις Ρούτικς, ενός Λιθουανού που μαζί με την οικογένειά του και άλλους συμπατριώτες τους φεύγει απ' την τσαρική Ρωσία για να βρεθεί στη "Ζούγκλα" της βιομηχανίας κρέατος στο Σικάγο.

Χωρίς να μιλάνε καν αγγλικά ένας-ένας οι μετανάστες τσακίζονται: εξοντωτικοί ρυθμοί και ατυχήματα στη δουλειά, παιδική εργασία, διακρίσεις και κατατρεγμός απ' την αστυνομία και τη "δικαιοσύνη", οι γέροι να πεθαίνουν απ' την πείνα και το κρύο, οι γυναίκες στην πορνεία.

Το βιβλίο γράφτηκε βασισμένο σε πραγματικές εικόνες. Ο Σίνκλερ, νεαρός σοσιαλιστής τότε, έζησε για μήνες στις εργατογειτονίες του Σικάγου και μάζεψε πολλά στοιχεία που έφεραν στο φως πολλά σκάνδαλα της βιομηχανίας κρέατος. Η "Ζούγκλα" θεωρήθηκε δικαιολογημένα μια γροθιά στο στομάχι της "καθωσπρέπει" Αμερικής.

Ο συγγραφέας δεν περιορίζεται απλά σε μια καταγγελία της φρίκης του καπιταλισμού. Ο Γιούργκις ανακαλύπτει το συνδικάτο. Στην αρχή παρακολουθεί τις συνεδριάσεις φοβισμένα, χωρίς να καταλαβαίνει καλά-καλά τη γλώσσα. Όμως εκεί συναντάει κι άλλους εργάτες που μπορεί να μιλάνε "μια ντουζίνα διαφορετικές διαλέκτους", αλλά έχουν κοινές εμπειρίες. Τελικά γίνεται ο ίδιος μέλος του Σοσιαλιστικού Κόμματος.

Αυτή είναι η ιστορία της άλλης Αμερικής. Ο Σίνκλερ βάζει στο στόμα ενός από τους ήρωες του διηγήματός του λόγια, που μπορούν και σήμερα να συγκλονίσουν τις ΗΠΑ, όπως απέδειξε η εξέγερση του Λος Αντζελες:

"Και τότε θα έρθει το κύμα που κανείς δεν θα μπορεί να το σταματήσει, η παλίρροια που ποτέ δεν θα γυρίσει πίσω, παρά μόνο όταν θα έχει πλημμυρίσει τα πάντα - θα είναι αδύνατο να της αντισταθείς - στη συσπείρωση όλων των οργισμένων εργατών κάτω από τα λάβαρα μας. Και θα τους

οργανώσουμε, θα τους εκπαιδεύσουμε, θα τους οδηγήσουμε στη νίκη! Θα συντρίψουμε την αντίδραση και το Σικάγο θα γίνει δικό μας! ΤΟ ΣΙΚΑΓΟ ΘΑ ΓΙΝΕΙ ΔΙΚΟ ΜΑΣ!"

Λέανδρος Μπόλαρης

## Τι απέγιναν τα αντιιμπεριαλιστικά κινήματα;

Τόνι Κλιφ: "Διαρκής Επανάσταση και Τρίτος Κόσμος"

Εκδόσεις Εργατική Δημοκρατία, 300 δρχ.

Μετά την κατάρρευση των χωρών της Α.Ευρώπης, μια σειρά από χώρες του λεγόμενου Τρίτου Κόσμου, όπως πχ. η Κούβα, εμφανίζονται στα μάτια πολλών αγωνιστών της αριστεράς σαν τα τελευταία οχυρά που αντιστέκονται στον ιμπεριαλισμό. Το μικρό βιβλιάρaki του **Τόνι Κλιφ** "Διαρκής Επανάσταση και Τρίτος Κόσμος" έρχεται να εξηγήσει την προέλευση και την ταξική φύση αυτών των καθεστώτων.

Ο Κλιφ στην εισαγωγή σκιαγραφεί με λαμπρό τρόπο τη θεωρία της Διαρκούς Επανάστασης του Τρότσκι. Σύμφωνα με αυτή, η αστική τάξη των καθυστερημένων χωρών ήταν ανίκανη να εξασφαλίσει μια συνεπή, δημοκρατική και επαναστατική λύση στα προβλήματα που γεννούσε η φεουδαρχική και ιμπεριαλιστική καταπίεση. Έτσι ο αποφασιστικός επαναστατικός ρόλος έπεφτε στο προλεταριάτο, που δεν θα περιοριζόταν ωστόσο στα αστικοδημοκρατικά καθήκοντα, αλλά θα προχωρούσε σε σοσιαλιστικά μέτρα. Η θεωρία του Τρότσκι επιβεβαιώθηκε απόλυτα στην Ρώσικη Επανάσταση του 1917.

Όμως, όπως παρατηρεί ο Κλιφ, θεμέλιο της θεωρίας του Τρότσκι ήταν η συνειδητή επαναστατική δράση της ίδιας της εργατικής τάξης, καθώς και η ύπαρξη επαναστατικού εργατικού κόμματος. Στις επαναστάσεις του τύπου της Κούβας (αλλά και της Κίνας) ο ρόλος της εργατικής τάξης ήταν αμελητέος και ακόμα περισσότερο οι ηγεσίες των εξεγέρσεων αυτών δεν είχαν την πρόθεση να στηρίχτούν στην εργατική τάξη.

Στην Κούβα οι αντάρτες προέρχονταν από τα αγροτικά μικροαστικά στρώματα. Οι ίδιοι οι ηγέτες τους δήλωναν: "Η επα-

νάσταση δεν ήταν μια σύγκρουση μεταξύ μισθωτών εργατών και καπιταλιστών, δεν έγινε από τα εργατικά συνδικάτα ή από μισθωτούς εργάτες". Όμως ξαφνικά στις 16 Απριλίου 1961 ο Κάστρο ανακοίνωσε ότι η επανάσταση έγινε...σοσιαλιστική. Όπως έλεγε ο πρόεδρος, ο λαός "μια ωραία μέρα(!)... ανακάλυψε "ότι αυτό που χειροκροτούσε ήταν μια σοσιαλιστική επανάσταση!"

Ο Κλιφ έρχεται να συμπληρώσει τη θεωρία του Τρότσκι και να εξηγήσει το πώς η αδυναμία της ντόπιας αστικής τάξης - αλλά και του προλεταριάτου να παίξει ένα αυτόνομο επαναστατικό ρόλο - δημιούργησε ένα κενό που δεν μπορούσε να μείνει ακάλυπτο. "Ένας συνδυασμός εθνικών και διεθνών συνθηκών κάνει αναγκαίο για την ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων, το σπάσιμο των δεσμών της φεουδαρχίας και του ιμπεριαλισμού". Την ανάγκη αυτή ερχόταν να καλύψουν τα μικροαστικά στρώματα, με επικεφαλής ριζοσπάστες διανοούμενους, οι οποίοι φρόντιζαν πολύ για την λήψη μέτρων που θα βοηθούσαν το έθνος τους να ξεπεράσει την στασιμότητα και ενσάρκωναν τον δρόμο προς την εκβιομηχάνιση, ωστόσο ενδιαφέρονταν πολύ λίγο για τη δημοκρατία. Όμως αυτά δεν έχουν σχέση με τον σοσιαλισμό που για τον Μάρξ σημαίνει αυτοαπελευθέρωση των εργατών και εργατική εξουσία.

Έτσι η ανάλυση του Κλιφ είναι η μόνη που μπορεί να εξηγήσει, τόσο την κτηνωδία της καταπίεσης της εργατικής τάξης σε χώρες όπως η Κούβα και η Κίνα όσο και τις οικονομικές κρίσεις που έχουν χτυπήσει αυτές τις χώρες. Επίσης είναι η μόνη ανάλυση που μπορεί να εξηγήσει το γιατί τέτοια καθεστώτα δεν μπορούν να είναι μέχρι τέλους μια πραγματική απειλή για τους ιμπεριαλιστές. Γιατί δηλαδή πολλά από αυτά αναγκάστηκαν να γίνουν στενοί συνεργάτες τους, όπως πχ. η Αίγυπτος, η Αλγερία, ή το Βιετνάμ.

Η λύση σ' αυτές τις χώρες -λέει ο Κλιφ- δεν βρίσκεται στις νέες άρχουσες τάξεις. Κάτω από τα νέα κρατικοκαπιταλιστικά καθεστώτα η εργατική τάξη αναπτύχθηκε αριθμητικά και έτσι μπορεί να αναπτύξει τη συλλογικότητά της και το ειδικό κοινωνικό της βάρος. Η εργατική επανάσταση είναι σήμερα ανάγκη επιτακτική και σε αυτές τις χώρες.

Μικρή, κατανοητή και φτηνή μπροσούρα που κατορθώνει, να απαντήσει σε ένα ζήτημα που έχει μπερδέψει τόσο πολύ την αριστερά.

Αγγελος Καλοδούκας